

C
178.249

KELECSÉNYI LÁSZLÓ

ÓLOM ÉVEK

KELECSÉNYI LÁSZLÓ

ÓLOMÉVEK

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Azoknak, akik túl gyengék,
hogy szembeszegüljenek a világgal,
ám nem kevésbé azoknak is,
akik semmibe veszik az áldozatokat.

C178.249

2010

Országos Széchényi Könyvtár

Impresszum

Fapadoskonyv.hu Kft.
honlap: www.fapadoskonyv.hu
e-mail: info@fapadoskonyv.hu
megjelent A/5 oldalméretben

ISBN 978-963-299-315-7

I.

Semmije sincs az embernek.

Csak történeteik vannak, csak kiszabott ideje van. Abban a nyomorúságosan rövid időben éli át a történeteiket, és még azok sem csakis az övéik; a múlt idő fölött pedig végképp nincs semmilyen hatalma.

A történet azonos az idővel, amely folyton megszünteti, majd újra megszüli önmagát, és a másodpercek gyilkos száguldásával kerget halálba mindenkit, aki vele akarja mérni az életét. A történetek mégis halhatatlanok, legföljebb a szereplőik nem örökéletűek. Egy históriát bárhol el lehet kezdeni, vagyis igazából folytatni, legvégül mindig ugyanoda jutunk el.

A történet nem az idő rabszolgája; tökéletesen és korlátozhatatlanul szabad. Nem követ semmilyen szabályt, törvényt, maga jelöli ki kezdő- és végpontját, függetlenül és közömbösen metszi ki véglegesnek tetsző határait a képlekeny létezésből.

Bárhol el lehet kezdeni a mesét, mindig benne leszünk a történet sűrűjében – mi, halandók, a halhatatlanságban.

II.

Valamilyen mindenre fittyet hányó hetykeség áradt abból a zenéből. Az egymással versengő hangszerek zavarosnak vélhető, ám mégis harmóniába rendeződő, éteri zűrzavarából kicsengett egy hosszasan kitartott fényes hang, mely égi mutatoujjként csodát ígért, vissza-visszatérő napsugaras derűjével zsigereimbe lopta magát, s feledhetetlenül zengett később is, amint pocskék kedvvel, még szinte félálomban lépkedtem a kényelmetlen macskaköveken, kötelességszerű fürgeséggel téve meg azt a negyvenötven lépésnyi távolságot a buszmegállótól az üzem kapujáig, azután a háromszázat is, amely a bejárattól a munkahelyemig vitt. Ha mindjárt hat óra után, a vekker csörgésére kiugrottam az ágyból, háromnegyed hét körül az októberi szürkéséget lassan felváltó derengés, az égbolt aljára felkúszó napkorong vígasztalt meg valamelyest. Beethoven hetedikje, egy friss koncertemlék

kísérte reggelente az utamat, míg a raktárépület szürke tömbje el nem törölt minden varázslatot. A presto-tétel konok ismétlődései mégis velem maradtak, olykor egész napi elszántságot kölcsönözve, hogy kibírjam valahogy a munkaidő végétéig.

A munkatársaim hajnali négykor, fél ötkor keltek, hogy hét órára beérjenek a szerelőcsarnokba, a raktárakba és az irodákba. Így telt az életük, és ugyanígy fog telni ezután is, míg el nem érik a nyugdíjkorhatárt. Nem tudnak elmenekülni innét, dolgozni fognak, húzzák az igát, itt öregszenek meg, vagy már öregek voltak abban a percben, amikor először léptek be ide, beletörődve, hogy itt maradnak tevékeny éveik legvégéig.

Nem akartam közibük tartozni.

Egyáltalán, semmit se akartam még. Legszívesebben elrejtőztem volna a világ elől. Hagyjanak békén, ne kívánjanak tőlem semmit. De hát dolgoznom kellett, pénzt keresni, ha már elrontottam a felvételimet, és nem akadt jobb lehetőség ennél az állásnál.

Nem élhetsz örökké az édesanyád nyakán, mondták ismerőseink a felnőtté igazságot. Joga van még egy kis élethez, ha már így egyedül maradt, tették hozzá színlelt részvétellel.

Túsznak éreztem magam, ám nem tudtam, ki ejtett fogságba. Mindenki lemondott rólam. A barátaim elmaradoztak, mert egyetemi előadásokra kellett járniuk, a lányok elkerültek, vagy inkább én kerültem őket. Még moziba se jártam. Mindent elveszítettem, ami korábban betöltötte napjaimat, és értelmet adott a kötelességeken túli óráknak. Föl kellett függesztenem az életemet. Idegenek közé kerültem, kik közönyös jóindulattal fogadtak. Naponta bizonyítanom kellett, hogy nem vagyok fölösleges ember.

*

Kertész kartárs, a főnök, első munkanapomon végigvezetett birodalmán, a hosszan elnyúló két raktárépületen, meg a padlásán, ahol ugyanúgy, mint a földszinten, dízelmotor-alkatrészeket tároltak.

Ő az új munkaerő, közölte beosztottjaival a korán őszülő, hórihorgas férfi.

A fásult arcokra kiült a kíváncsiság.

Érettségije van, tette hozzá, mintha jó színben akarna feltűn-
tetni álmosnak látszó munkatársai előtt.

Megjegyeztek maguknak, mint egy új alkatrészt; elhelyeztek
agyuk valamelyik polcára, mint egy friss áruszállítmány furcsa
darabját. Feltérképeztem őket én is, hiszen legalább egy évig
köztük kell, hogy éljek, naponta nyolc-kilenc órát velük kell
töltenem. Tucatnyi emberrel fogtam kezét, de csak háromnak az
arcát jegyeztem meg. Mindegyiküket ugyanúgy hívták.

Nem rokonok, mentegetőzött Kertész, véletlenül egyforma a
nevük.

Tehát névrokonok, jegyeztem meg önkéntelenül, míg a három
Szatmári, a nagy erejű Zsiga, a nagy bajuszú Mihály és a mosoly-
gós, kövérkés Ambrus ábrázata kavargott előttem.

Főnököm hátrasimította szemébe hulló ősz fürtjeit, és megle-
petten bólogatott, mint aki csak most ébredt rá erre a kézenfekvő
tényre.

Mit csinál itt ennyi ember? Nemcsak gondoltam, ki is mond-
tam, ami első körsétánk után a nyelvemre jött.

Kertész, akit elvtársnak soha, de még szaktársnak se, csak-
is kartársnak szólított mindenki, közös utunk során először,
elképedt.

Ezek az emberek ingázók, vágta ki aztán, mintha evvel min-
dent megmagyarázott volna.

Hivatalosan segédmunkásként alkalmaztak, mert szellemi
állományú dolgozót valamilyen korlátozó rendelet miatt nem
vehettek föl, a legtöbb időt mégis az üvegezett falú irodában töl-
töttem. Körmöltem a nyilvántartásokat, könyveltem a teljesítése-
ket, feljegyeztem a szállítási hátralékot, és csak olyankor kellett
segítenem az anyagmozgatásban, ha nagyobb mennyiségű áru
érkezett.

Ettől kezdve feldarabolva létezett számomra a világ. Reggel
hétől délután fél négyig mintha téli álomba zuhantam volna.
Valahányszor fölbukkant egy-egy nyári dátum az érdektelen
számsorok jegyezgetése közben, azonnal eszembe ötlött, aznap
merre kalandoztunk Zénóval; moiztunk, strandon voltunk-e
vagy a Duna-parton bámultuk a csajokat. Aztán hirtelen élém

állt egy ismeretlen, hogy tíz darab 135 x 6-os dugattyúgyűrűt szeretne vételezni.

Igyekeztem megtanulni a szakkifejezéseket, bár továbbra is rejtély maradt számomra, hogyan áll össze ezekből a különös formájú kisebb-nagyobb fémdarabokból egy működőképes motor.

Nem „motrok” ezek, hanem gépek, így kell mondani.

Zsiga oktogatott, amint átvágtunk a hatalmas szerelőcsarnokon. Ámuldoztam a soktonnás mozdonyszörnyek láttán, alig figyeltem tanítómesteremre, aki épp azt ecsetelte, hogy itt szoktak az elvtársak – nem kartársak, nem is szaktársak – a híradó kamerái előtt beszédet mondani. Félve kerülgettem a „gépeket”.

Mimike néni – nem kartársnő, nem elvtársnő, szaktársnő aztán végképpen nem – úgy bánt velem, mintha édesfia volnék. Kivételesen fontossá váltam számára. Éppen leltárra készült, és kellett valaki, aki a könyörtelenül rövidülő délutánokon, az egyre hűvösebb raktárban ellenőrzi a polcokon sorakozó alkatrészek mennyiségét. Minden tételnek egyeznie kellett az irodában őrzött kartonokra írott számokkal, akár egyetlen vaskos kardántengely megléte vált kérdésessé, akár az ötvenesével kötegelt, picike rézazbeszt-tömítéseké. Ha nem stimmeltünk, Mimike súlytöbbletére rácáfoló fürgeséggel loholt le a rozoga falépcsőn a belső irodába, Kertész kartárs szentélyébe, a nagy redőnyös iratszekrény elé, hogy az ott őrzött régi bizonylatok lapozásába kezdjen, és meglelje a hiba forrását. Legtöbbször magyarázatot találtunk az eltérésre – ugyan ki a fene lopna el behemót mozdonyalkatrészeket – ám ha mégse sikerült tisztázni a hiány okát, a nem talált mennyiséget gyorsan átírtuk a felhasználó műhely terhére, akik a leltár végeztével majd visszaírják nekünk. Így gyakorlatilag nem lehetett hiányunk.

Mimike tökéletesen bízott bennem. Négyesrendű érettségi bizonyítványom megnyugtatta, hogy nem fogok hiányt okozni a raktárában. Magamra hagyott, inkább leballagott a meleg irodába, párnázott karosszéke kényelmébe. Élveztem az egyedül-létet. Kedveltem azokat a vacak kis tömítéseket. Oda se figyelve lehetett számolgatni a kötegeket. Szabad maradhattam közben. A padlás legeludogottabb helyén tárolták a függönykarikára em-

lékeztető különféle méretű, pici gyűrűket. Aki fölfelé tartott a lépcsőn, nem láthatott, a nyikorgásból viszont rögtön megtudtam, ha közeledett valaki.

Mégiscsak a vakáció a legtermészetesebb állapot. A semmittevés, a lazaság, az érzékelés szabadsága. Hogy senki se mondja meg, mit kell tennem, gondolnom, szeretnem, vagy alkalmazkodva, jó modorként magamra erőltetnem.

Most ennek vége lett. Egyszer s mindenkorra, vagy ideiglenesen, nem tudtam, csak azt, hogy a régi jó lubickoló gondtalanságomnak vége szakadt, és elkezdődött valami más, de hogy micsoda, rend vagy szabadság, sejteni sem lehetett, nemhogy tudni.

*

Szombaton ugyanúgy reggel hétre kellett bemenni, mint a többi napon, de csak tizenkettőig tartott a munkaidő. Ilyenkor azzal ünnepeltem a reám váró másfél napnyi szabadságot, hogy kerülő úton mentem haza. Az Uránia mozi előtti ismerős újságosnál megvettem a *Film Színház Muzsika* legfrissebb számát. Háromnegyed egy körül már a heverőmön végignyúlva nézegettem a fényképeket. Váradi Hédi csábítgatott a címlapon, de a még ismeretlen francia film hősnője jobban tetszett, nem is szólva a *Pillantás a világba* rovat lenge fürdőruhában pózoló sztárjelöltjeiről. Míg olvagattam, a konyhából ígéretes illatok szálltak a szobám felé. Első hívásra loholtam ebédelni. Anyám ilyenkor kitett magáért. Mintha az ötnapos üzemi kosztért akart volna kárpótolni, szépen terített asztallal várt, keményített damasztshalveta feküdt a tányér mellett, az alpakka evőeszközök minden darabja fényesen csillogott. Csonttányér is elő volt készítve, mert az elmaradhatatlan húslevessel kezdődött az ebéd. Rögtön elmúlt a száműzetés-érzésem, megint otthon voltam a világban.

Egy ilyen délután, olvasgatás közben bukkantam rá a felhívásra. Új magyar filmhez kerestek szereplőnek 16 és 24 év közötti fiatalokat. Rettentő izgatott lettem. Itt a nagy alkalom, annyi moziban töltött óra, félhomályban szövődő ábránd után, végre a filmkészítés közelébe kerülhetek. Azonnal eldöntöttem, hogy

jelentkezem a hirdetésre. Másnap az új lehetőség bűvöletében jártam-keltem. Különböző helyzetekbe képzeltem magam. Álruhás hősként lopózom be az ellenség birodalmába, megmentem a fogságban szenvedő hercegisasszony életét, kardom élére hányom a gonosz ellenséget.

A filmgyári fogadtatás lelohasztotta a kedvemet. Egy unott asszisztenslány néhány szokványos kérdés után beírta a címemet egy gyűrt füzetbe. Hosszas várakozás után kerültünk a színe elé. A sorban állók között egy jól öltözött asszony nyomakodott előre, tízéves forma kislányát lökdöste maga előtt. Delli Zsolt, akivel az érettségi bankett óta nem találkoztam, a sor végén ácsorgott. Különösebben nem kedveltem, mégis együtt villamosztunk haza a rosszul kivilágított Thököly úton. Még nem helyezkedett el sehol, egyetemre se járt, várta a csodát, ami lehetne esetleg egy filmszerep is. Eltúlozta az esélyeit, nagyokat lódított, milyen hízelgő szavakat mondott neki az asszisztens srác. Így mondta, srác, mintha csak a legjobb barátjáról lenne szó.

Többet nem találkoztam vele a filmgyárban, engem viszont pár nap múlva próbafelvételre hívtak – Zugló helyett a pasaréti műterembe. Megmámorosodtam az értesítéstől, és rögtön megosztottam anyámmal az örömet.

De mi lesz a munkahelyeddel, aggodalmaskodott.

Ez csöppet sem izgatott, majd megoldódik valahogy. Titkon már a zsebemben éreztem a szerződést, legalább valamilyen kisebb szerepre. Persze, egy főszerep, az lenne az igazi!

Nehezen sikerült állást találnod, meg kellene becsülni azt a helyet.

Anyámnak mégsem sikerült lehervasztania boldog várakozásom. Füttyültem rá, mi lesz a raktárral, meg a leltárral. Most már határozott céllal rejtőztem el a padláson. Színpaddá lettek az ócska deszkák, díszletté az anyagtároló állványok. Búvóhelyem Anglia királyának trónterme lett, a koszos padlásablak a ciprusi vár foka. Ötfelvonásos tragédiák játszódtak le a motoralkatrészek között. Jágó voltam, de inkább III. Richárd. Sántikáltam, begörbítettem a hátam, és megpróbáltam olyan sötéten nézni, mint Laurence Olivier abban a félelmet keltő filmben. Tudtam, hogy ezek külsőségek, hogy ezeket az alakokat is lehet, ha nem

is szeretni, legalább megérteni, hogy ne legyenek annyira gonoszak. Úgy belefeledkeztem a játékaimba, hogy a következő szombaton pár perccel zárás előtt Kertész kartársnak kellett feljönnie értem a padlásra. Szentül meg volt győződve, milyen szorgalmas dolgozót kapott a hatos számú anyagraktár.

Mégsem Shakespeare-rel léptem vizsgáztatóim elé. Mikor egy rosszul sikerült helyzetgyakorlat után, melynek során el kellett volna játszanom, mit tennék, ha váratlanul kialszik a fény a szobámban, felszólítottak, hogy mondjak el egy verset, dacosan előrelépve belekezdtem az első nagy Lucifer-monológba.

*S mi tessék rajta? Hogy néhány anyag
Más-más tulajdonokkal felruházva,
Miket előbb, hogysem nyilatkozzanak,
Nem is sejtettél bennök, úgy lehet,
Vagy, ha igen, másítani nincs erőd,
Néhány golyóba összevissza gyúrva,
Most vonzza, űzi és taszítja egymást.*

Választásommal és talán a produkciómmal is jócskán megleptem őket. Mindenesetre végighallgattak, nem szóltak közbe. Egyre jobban belelendültem, az utolsó sorokat szinte sértett dühvel vágtam a vizsgáztató félistenek szemébe.

*Végzet, szabadság egymást üldözi,
S hiányzik az összhangzó értelem.*

Döbbsent csöndjük eltartott egy ideig. Nem ilyesmire számítottak. Végül a bizottság női tagja törte meg hallgatásukat.

Énekelni tud? vágta ki, mint egy tromfot, mintha érezte volna, hogy énekórákon mindig befogták a fülüket a többiek, ha fölszólítottak.

Juszt se daloltam nekik.

*

Doktor Béládi Nagy Béla főtanácsos ugat, szólalt meg a telefonban egy kedélyeskedő hang valamelyik ködös reggelen. Kapásból tegezett, de igazából nem ez lepette meg. Kertész kartárs ugrásra készen várta a hívást, és szinte kitépte kezemből a kagylót.

Dákódra vigyázzál, búcsúzott tőlem a még soha nem látott főtanácsos.

Azonnal a szívembe lopta magát. Mimike és Kertész kartárs pedig megkönnyebbülve sóhajtottak föl, hogy ő jön hozzánk leltározni. Az igazgatóságon, ahonnét főtanácsosunk telefonált, dolgozott néhány rettegett híru számonkérő, aki végigszámoltatta minden alkatrészt, és a legkisebb hiányért azonnal jegyzőkönyvet írt, jelentősebb eltérésekért fegyelmit javasolt raktárosnak, számadónak egyaránt. Doktor Béládi Nagy Béla főtanácsos nem tartozott a perzekutor-lelkűek közé. Egy kedves, ősz hajú úriember vonult be, panyókára vetett krombi télikabátban Kertész kartárs irodájába azon a telet játszó őszi reggelen. Tenyerét befelé fordítva kedélyesen intett nekünk, majd kisvártatva mindenkinek bemutatatta magát, épp csak névjegyet nem osztogatott. Rögtön híre ment a szomszédos raktárakban, hogy megfogtuk az isten lábát. Könnyű dolgok lesz, hallhattuk reggelente a bélyegzőóránál az irigykedő sóhajokat. Mosolyogtak, cinkosan bólogattak, de nem árulták el, miért.

Hamarosan megtudtam.

Az első napon a papírmunkákkal bíbelődtek a belső irodában, Kertész kartárs szentélyében. Másnap, komótos reggelizés után, melyben a főtanácsos járt élen, felvonult a teljes vezérkar és a legénység a padlásra. A lépcső alján egy ideig udvariaskodtak, hogy kinek illene elől menni, a magas rangú vendégnek, a raktárvezetőnek, vagy a társaság egyetlen hölgytagjának. Mi, fizikaiak a háttérben vártuk, mi lesz az eredmény. Végül Kertész kartársat illette meg ez a tisztesség.

Odafenn különös szertartás vette kezdetét.

Széketek nincs, kérdezte már az első tétel számolása közben kedves doktorunk.

Az egyik Szatmári leszaladt, és fölcipelte Mimike néni párnával bélelt karosszékét, az egész raktár legkényelmesebb ülőalkalmatosságát. A szabályzat szerint a leltározónak ott kellett

volna állnia a polcok mellett, és ellenőrizni a segéd munkások által megszámlolt mennyiséget. A főtanácsos azonban fűtyült arra, hogy a darabszám egyezik-e a papíron könyvelt mennyiséggel. Szórakozottan bámult ki az ablakon, és időnként belelehelt a levegőbe.

Mikor fogtok ebédezni, érdeklődött udvariasan tőlünk.

Harmadnapon már a jól fűtött irodában folytatták a munkát.

Nagyon hideg van odafönn, kedélyeskedett leltározónk.

Attól fogva Kertész kartárs meleg szobájában töltögették ki a rovatokat. Aztán néhány nap múlva eléük rakták a leltári íveket.

Te még fiatal vagy, kispofám, paskolta meg doktor Béládi az arcomat, neked még szép az írásod.

Mimike néni aggodalmasan figyelte a vállam fölött, nem rontom-e el az ő tökéletesnek ígérkező leltárát.

Béla bácsi – már megkövetelte, hogy így szólítsuk – eközben a Kertész kartárs szolgálati rezsóján készített forró teáját kortyolgatta, és második világháborús katonatörténetekkel szórakoztatta társaságát.

Ez így ment jó három héten át. Közben dolgoznunk sem kellett – csak nekem – hiszen leltár miatt zárva tartottunk. Szorgalmasan körmöltem a számokat; nem lett hiányunk, egy darab sem.

Dákódra vigyázzál, intett a főtanácsos minden távozásakor.

Mikor végleg elbúcsúzott, mindenkit arcon csókolt – a három Szatmári kivételével.

*

Ilyen tehát a világ?

Ebben kell élnem? Ilyesmikhez hozzászokni, alkalmazkodni.

Jó, rendben van, tudomásul vettem a tényeket. Azaz dehogyis van rendben, semmi sincsen rendjén, hogy a fene enne meg az egészet. Még beljebb húzódtam magamba és a raktár legbelsőbb zugába. Néha Zsigára bukkantam, a legidősebb Szatmárira. A felső raktár pultján aludt összegömbölyödve, mint egy embrió. Elvált ember létére mégis együtt lakott a családjával, és otthoni fáradalmait, az ismétlődő veszekedéseket ilyenkor itt aludta ki. Megpróbáltam utánozni, de nem tudtam, csak később, nyáron,

mikor a raktár hűvös magasába menekültem a kinti-lenti kánikulából.

Csak be nem avatkozni, hagyni az eseményeket zajlani. Egy pókhálót se letépni, hátha megvan a magasabb rendeltetése, szerepe, meglehet csak annyi, hogy egy parányi ízeltlábúnak menedéket nyújtson. Mégis milyen sokszor megszegjük ezt az íratlan törvényt. Hányszor, de hányszor beleszólunk, beleavatkozunk a zűrzavarba, sebeket kapva, de ami nagyobb baj, sebeket osztva, fájdalmat okozva.

A két Szatmári néha összerúgta a port. Zsiga és Misu folyton sértegették egymást. Ambrus győzhette békítgetni őket.

Szatmári szilva!

Ez Misunak szólt, aki nem vetette meg a töményet. Nem kellett azonban féltetni őt: nem maradt adós a válasszal.

Vaddisznó!

Így gúnyolták Zsigát kissé érdes modoráért. Állítólag néha eltárgálta a családtagjait, s dühében nem tett különbséget gyerek és asszony, anyós és após között.

Serke.

A legsértőbb tromf Misunak szúrt oda. Mindig kopaszra nyíratva a haját, ezért azt terjesztették róla, hogy tetves.

Különben jól kijöttek egymással. Ha dolgozni kellett, egymással versengve rakkoltak, ki tud hamarabb, több anyagot behordani a teherautó platójáról. Zsiga apróbb kölcsönökkel segített a fizetésnapok között megszorulóknak. Még irodisták sem resteltek kérni tőle. Egy fiatal lány járt hozzá rendszeresen a bérelszámolásból. Csodálkoztam, mi közük egymáshoz, míg fel nem világosítottak, hogy Zsiguci a csinos látogató hitelezője.

Nem szorultam kölcsönökre, elegendőnek bizonyult a levonásokkal csökkentett, két részletben megkapott egyezerhatvan forint. Még jutalmat is adtak: százötven forint ütötte markomat a hiány nélküli, sikeres leltárért. Kertész kartárs plusz ötszázat, Mimike néni háromszázat vitt haza a borítékban, pedig nem ők körmöltek Béládi főtanácsos helyett.

*

Váratlanul havazni kezdett. Korai ez a hóesés november közepén, gondoltam.

Mihez képest korai?

Eshetett volna akár szeptemberben is, ilyesmi azonban mifelénk nem szokott előfordulni. Nálunk csak a december hozhatja meg a havat. Ha előbb érkezik, neheztelünk, megsértődünk az időjárásra, szidjuk a természetfelelőst. De hát ki felel a természetért? Ki szavatol azért, hogy mikor eshet le az első hó? Ki felel mindazért, ami tudtunk és beleegyezésünk nélkül történik?

A hó mindenestre lehullott. Hétfő reggelre jócskán teleszórt a kristályaival az utakat, járdákat. Életemben először utáltam meg a havazást. Csúszott a járda, késett a busz, nagy tömeg verődött össze a megállóban. Majdnem elkéstem. Átvágtam a nagy szerelőcsarnokon, hogy ne a szabad ég alatt kelljen megtennem a raktárig vezető út java részét. Ez ugyan tilos volt, de nem érdekelt. Pénteken színházba megyek, ez járt a fejemben, míg fekete félcipőmmel a süppedő fehér paplanban lépkedtem. Győzhettem utána az olajos padozatú műhelyben letopogni a hószemcséket. Sietnem kellett volna, de mégsem tettem. Hadd várjon az a nyomorult bélyegzőóra, meg a raktár.

Nem tudtam, hogy valami más is vár rám aznap. Mindent később tud meg az ember. Tévelyeg, vakon tapogatózik, hamis utakon jár-kel. A lényegeset, az igazán fontosat eltakarják előle rosszul választott céljai, terméketlen ábrándjai, fölösleges sündörgései. Mint a hóesést a pénteki színház. Csak a kellemetlenséget láttam benne: kétségbeejtően lassan araszol az ideges emberekkel teli busz, késve érek munkahelyem kapujához. Színházra vágytam, távol innét, miközben talpam alatt ropogott az örök hó.

Nem érdekelt az időjárás. Füttyültem rá, fúj-e a szél, esik-e az eső, csíp-e a fagy. Nem hordtam sapkát a legnagyobb hidegben sem. Hiába mondogatta anyám, hogy negyvenéves koromra olyan kopasz leszek, mint apám annak idején.

Gyűlöltem a sötétséget. Elsőrendű taktikát dolgoztam ki ellené. Október elejéig sütött be a nap a szobámba, és pontosan március elsején tért vissza, szökőévekben olykor már február utolsó napján. Ehhez igazítottam a harcomat. Néhány hónapot kellett csak legyőzni. A december a karácsonyi várakozás jegyében telt.

Már nem számíthattam ajándékesőre, mint gyerekkoromban, sokan megfélemeztek rólunk, mióta egyedül maradtunk, de ez a hónap még most is a szünidőt ígérte, meg egy újabb év kezdetét, amely bizonyára jobb lesz, mint az elmúló idei. A január az újdonságával tartott fogva. Megbocsátottam keménykedéseit, a rendszeres hótakarót, a mínuszos didergéseket. Még a fűtésnek is megvolt a romantikája. Felhordani a pincéből a fát, a szenet, kihamuzni a kályhát, gyújtóst aprítani, begyújtani, aztán várni a melegre, kibámulni a szobából, nézni a szállongó fehér pelyheket. Februárban már lehetett kezdeni a visszaszámolást. Mikor jön az első, padlóra vetülő napcsík? Vigasztalhatatlan voltam, ha borús időben késve láthattam meg, vagy ha valami elfoglaltság miatt nem lehettem otthon első beköszönésekor. Márpedig most ki voltam téve ennek a veszélynek.

A tavasz még csak messzi ábránd lehetett. Egyre sűrűben hullott a hó, és november harmadik hetét mutatta a naptár. A leggyűlöltebb hónapot, amelyikkel semmit se tudott kezdeni naptári taktikám. Összeszorított fogakkal viseltem a jelenlétét.

Fél tíz táján e hóhullásos napon megcsörrent a telefon Kertész kartárs asztalán. Jelentkezem, hallhattam az idétlen köszönési formát főnököm szájából. Béládi főtanácsos megismerése óta csak nevettem minden efféle szolgálati előíráson. Miért „jelentkezik” egy negyvenéves családapa egy hasonló korú másik családapának, még ha az, rangfokozatban fölötte áll is?

Azért telefonált a szertárfőnök, mert egy új kollégát kaptunk. Nekem kellett eléje menni, és körbekísérni a területen. A számlátra legalján lévőre sózták rá a feladatot, hogy a havas időben mászkáljon odakinn.

A raktárakat a szerelőcsarnoktól elválasztó sín párok alig látszottak ki a nagy fehérségből. Megjelölték az irányt, ha a javításra váró gőzmozdonyok és a mindig párosával érkező, elromlott Bobók, dízelek sorfala mentén netán eltévednék. A bélyegzőórához vezető lépcsőfokok tövében szerényen ácsorgott a jövevény.

Asszonynéven mutatkozott be, míg puha, meleg tenyerét az enyémbe tette. Végigmentünk a kötelező állomásokon, munkaügy, bérelszámolás, balesetvédelem, orvosi rendelő. Frissen szerzett bölcsességemmel igyekeztem mindenbe beavatni. Eltú-

loztam a szabadságot, kicsinyítettem a feladatokat. Csodálkozva nézett rám. Sötétbarna mókusszemében percről percre csökkent a riadalom. Mire Kertész kartárs színe elé kerültünk, már tudott mosolyogni. De még akkor is szomorúnak látszott, mint aki folyton gyászol valakit vagy valamit.

Legalább harminc, nézett utána az összeszűkülő raktárfolyosón Zsiga.

Az ilyenek már mindent tudnak, tette hozzá, nekem címezve, de inkább saját lehetőségeit mérve fel.

A raktár másik részlegébe helyezték, és ezzel tulajdonképp el is választották tőlünk. Megfeledeztünk róla. Zsiga is nyugton maradt, békén hagyta, elég volt neki a családja gondja-baja, nem kezdett ki férjes nőkkel. Naponta kétszer-háromszor azért találkoztam a fiatalasszonnyal, a reggeli érkezésnél, ebédidőben vagy fél négy táján, hazafelé menet. Közömbösen néztem tovatűnő alakját. Nem foglalkoztattak a magamnál idősebb nők. Velem egykorú vagy fiatalabb lányokról ábrándoztam.

*

Mióta Zénó egyetemista lett, ritkábban találkoztunk. Egyik decemberi vasárnapon mégis avval lepett meg, hogy menjünk színházba.

Láttam a Margitkádát, mondta kissé évődve a villamoson.

Megrándítottam a vállam, hogy füttyölök rá, csöppet sem izgat, meg ilyesmi. Szenvedtem eleget miatta, hogy úgy tegyek, mintha egyáltalán nem érdekelne.

Pedig még mindig az apjával sétál, folytatta Zénó.

Cöcö, játszottam továbbra is az érzéketlent, holott legbelül nagyon fájtna még tavalyi-tavalyelőtti vágyódó szerelmem emléke.

Még mindig abban a vadító piros ballonban jár? Ezt azért megkérdeztem Zénótól.

Elnyelt a színház nézőtere, és mindketten elfeledtük Virágh Margitkát. Sokkal izgalmasabban hatott a diliházba elbújt tudósok tragédiája. Megdöbbsentett ez a köpcös svájci író, aki szarukeretes szemüvegében úgy nézett ki, mint egy részvényeiből élő,

adófizető kispolgár, aztán mégis a világ legnagyobb kérdéseit vágja a szemünkbe.

Nincsen harmadik út. Az ember csak két lehetőség között választhat. Aki normális, bármit tett és hirdetett addig, a legvégső ponton mindig az életre szavaz. Csak az elmebetegek kiálthatják, hogy éljen a halál.

Előadás után végigvitatkoztuk hazáig az utat. Éppen zártak az üzletek, az ezüstvasárnapi nyüzsgés kezdett alábbhagyni. A járókelők azt hihették, veszekszünk, pedig sok mindenben egyetértettünk, csakhogy mindketten nagy elragadtatással hajtogattuk a véleményünket.

„Felelősek vagyunk azokért, akik kevesebbet tudnak nálunk.”

Irigyeltem Zénótól ezt a mondatot, én is megfogalmazhattam volna, teljesen egyetértettem vele. Már a felrobbantott Nemzeti védőpalánkkal elkerített, kiáltóan üres telke mellett jártunk. Nemsokára el kellett válnunk. Ki-ki behúzódott külön magányába, barátom a tankönyvei, én meg a kék füzetem biztos fedezékébe. Közeledett a vizsgaidőszak, Zénónak hat kollokviumot kellett teljesítenie.

Ám a világ egyáltalán nem a szépen megfogalmazott elvek alapján működött, és mindketten messze voltunk attól a lehetőségtől, hogy akár a legcsekélyebb mértékben beleavatkozhasunk a dolgok menetébe, bármilyen kis üzemzavart elháríthasunk vagy nagyobb horderejű tévedéseken javíthassunk. Maradt a tanulás, a készülődés – meg a kék füzet.

Kritikai jegyzetek, írtam rá még a gimnáziumból üresen maradt puha fedelű írka borítójára, és valóban véres szigorral bíráltam mindent, ami a töltőtollam hegyére került. Sokszor éjszakába nyúlóan róttam a sorokat az asztali lámpa fénykörében.

Vajon hányan várják epekedve a szombatot, és mennyi mindent terveznek vasárnapra, hogy a sok felhalmozódott ötlet, terfő közlül végül semmit se valósítsanak meg. Másfél napig értelmesen szeretnének élni, és ha nem megy, különböző mámorokkal kárpótolják magukat. Vajon hányan másnaposak hétfőn, és hányan szenvednek egy másfajta, szellemi rossz közérzettől? Hétköznapi miért nem élnek az emberek?

Sokszor elolvastam ezt a bejegyzést, vissza-visszalapozva, olykor már egyet sem értve korábbi önmagammal. Ezekkel a so-

rokkal azonban mindig maradéktalanul azonosultam. Néha, ha nagyon belelendültem az írásba, volt úgy, hogy kifogyott a tollam, a kék tinta nem tartott lépést a lendületemmel. Olykor ruhástul ért a hajnal, anyám riasztott, jelezve, hogy nem vettem észre a vekker berregését. Ilyenkor persze elkéstem, és kötelezőnek éreztem valamilyen nagyobb hazugságot kieszelni. Azt mégse vallhattam be munkahelyemen, hogy másnapba nyúlóan olvastam egy könyvet vagy róttam a sorokat a puhafedelű írkába. Inkább anyámat betegítettem meg. Mimike olyan komolyan vette a füllentésemet, hogy haza akart küldeni.

Kisebb késéseket még megengedhettem magamnak. Nem jött a busz, csúszós lett az út, lelassult a közlekedés. Még arra is jutott időm, hogy hat óra után hosszú percekig félálomban heverésszek a meleg takaró alatt. Öt perc alatt kinn tudtam lenni a lakásból, és hat óra negyven táján már a megállóban vártam a kilencest. Ha idejében jött, hét előtti időpont került a bélyegző-kártyámra. Az a negyedóra, hat és hat tizenöt között, a legfőbb jók sorába tartozott. Lehetett álmodozni, gondolatban újraélni az előző napot, ha méltónak bizonyult rá, vagy csak úgy egészen egyszerűen összegömbölyödni a paplan védelmében, és nem figyelni semmire, csak a rádió halkán duruzsoló hangjára, amely jelezte, mikor kell feltétlenül kiugrani az ágyból. Ez a tízegynéhány perc mindenért kárpótolt. Felfüggesztette a kötelességeket, lebegtetett a valóság felett. Beburkolt és elringatott, mint szerető anyja édes gyermekét a pólyában.

*

Szilveszterkor is fél négyig kellett maradnunk. Kertész kartárs, szertárfőnöki engedéllyel, déltájban elengedte az asszonyokat, nekünk, férfiaknak kellett tartanunk a frontot. (Karácsonykor is csak a nők mehettek el korábban. Szombat-vasárnapra esett a kétnapos ünnep, így csupán a délelőtti ötórányi munkaidőt nyertük meg, miként újévkor is. Sebjaj, az a fél nap szintén talált idő: ajándék. Héttől tizenkettőig sem kellett bent lenni. Ejtőzhettem odahaza, vagyis inkább rejtőzhettem.) Harmincegyedikén kora este még elrohantam egy moziba – Zénó nélkül, mert javában

magolt, római jogot, meg hasonló szörnyűségeket –, hogy valamilyen jó filmmel búcsúztassam az óévet. Utána már nem tettem ki a lábam az utcára. Magamra maradtam. Anyám meglátogatta egyik barátnőjét, akinél újabban gyakran megfordult. Hívott, tartsunk együtt, érdekes társaság lesz. Nem mentem vele. Mozi után szép lassan hazaballagtam. Az Astoria aluljáró fölött kivételesen az úttesten is át lehetett kelni. Csak azért is lementem a szinte néptelen aluljáróba. Néhány fiatal, velem egykorú srác rohant át az oszlopok között kergetőzve a Rákóczi úti villamosmegálló járdaszigete felé. Egy rikítóan kifestett arcú, ötvenes asszony szürkésfehér terriert vonszolt maga után. Gyere már, hajtogatta, majd elunva az eb engedetlenségét, fölkapta, s úgy igyekezett a szálloda feljárója felé.

Juszt is jól fogom érezni magamat. Így döntöttem. Elhatároztam, hogy amíg bírom, fönnmaradok, úgy búcsúztatom ezt az elszaladt évet. A Petőfi rádió tánczeneszámai váratlanul meghozták elveszett jókedvemet.

Lááá-tod-ez-a-sze-re-lem, énekelte a fényképeken nagyon is szívődöglesztőnek ható Mátrai Zsuzsa a friss slágert.

Eeen-nél-na-gyobb-él-mény-soha-sem-kell-ne-kem.

Hittem neki, fenntartások nélkül, pedig alig sejtettem valamit a szerelem rejtelmeiről.

Nem tudom, mikor nyomott el az álom hepehupás heverőmön, amelynek minden hirtelen mozdulatra kiesett az egyik lába. A rádió zöldes fényű varázsszeme világított fölöttem, őrizte az álmomat.

Másnap délelőtt leballagtam az Emkéhez újságot venni. A szemetet, melyet a szilveszterezők hagytak, már kupacokba söpörték. Nemsokára itt is aluljáró lesz, tudtam meg az újságból. Autóbuszt is kapunk majd: az utcánkhoz hűtlenné vált kilences helyett tere-lőútjukon megközelítenek a Rákóczi úti járatok. El sem tudtam képzelni, mennyire forgatja fel az építkezés az életünket.

Az újévben minden ugyanúgy folytatódott. Fél négykor, mint a nyúl a csődöt mondott vadászpuska elől, húztam el a munkahelyemről – vidáman és felszabadultan, hogy ma sem tudtak legyőzni, megtörni. A Filmmúzeum bérleti előadásaira jártam. Ha idejében jött a busz, éppen odaértem a négy órai kezdésre. Ilyenkor

az aktatáskámat is magammal kellett vinnem, de ezt sem bántam. Régi, sokszor avíttnak tetsző filmeket néztem. Ez is jobb, mint az otthoni fűtetlen szoba. Legalább melegben voltam.

Estére kedvetlenül vetődtem haza. Anyám szilveszterkor meglátogatott barátnőjénél töltötte újabban minden idejét. Meglepő változáson ment keresztül. Négy évvel apa halála után úgy érezhette, hogy jár neki egy kis kárpótlás az élettől. Szorgos temetőlátogatóból újra olyan asszonnyá változott, akinek tartozik a sors valamivel. Fodrászhoz járt, kifestette a körmeit, fekete ruhái a szekrény mélyére kerültek, megint elővette régi, színes darabjait. A ráncai is mintha kisimultak volna. Mindenáron azt akarta, hogy egyszer én is vele menjek a barátnőjéhez. Semmi kedvem nem volt az effélékhez. Inkább otthon fagyoskodtam. Este már nem kínlódtam a kályhatisztítással meg a begyújtással járó fáradalmakkal. Gyorsan behúzódtam a takaró alá, néha-néha ruhástul, és csak percek múlva dugtam ki a kezem, könyv után kutatva. Olvastam, míg el nem nyomott az álom.

*

A tavasz nem maradt pusztá ígérlet. Márciusban már laza felöltőben vagy kiskabátban találkoztunk Zénóval. Az első félév megpróbáltatásain túlesve már könnyedebben vette az egyetemet. Tanult egy kis lazaságot Lastóczkytól. Egykori osztálytársunk a műegyetemre járt, folyton mindenféle rajzokat kellett beadnia, ám fütyült a kötelezettségeire. Inkább vívott. Hanyag tartással állt hozzá a dolgaihoz, ahogyan a fegyverét forgatta. Megnéztük egy versenyen, ahol jócskán a vert mezőnyben végzett, ám tetszetősen vívott.

Utálom a darizókat, mondta megvetően azoknak a stílusáról, akik meghalnak a páston egy-egy tusért. Párbajtőrben úgyis az egész test találati felület, magyarázta nekünk, vívásához keveset konyító barátainak, akkor minek annyit szenvedni?

Tetszett Lastóczky lezsersége. Nem kell darizni, nem kell szenvedni. Tetszett a vívás is, de most már késő lett volna belekezdeni. Csak nézegettem a talpig fehérben, sisakban tempózó fiúkat. Kicsit irigyeltem őket.

Vasárnaponként a Múzeumkert zöldrácsos kerítése előtt találkoztunk. A kertészek már kijavították az elmúlt tél ártó nyomait, megint paprikavörösen virított a füves előtér közepén kirakott ötágú csillag. Az újságok tele voltak a szovjet kommunista párt közeledő kongresszusának híreivel. Mi nem politizáltunk. Sétáltunk. Nézelődtünk. Megbámultuk a tavasz első jeleire kabátjukat levető lányok lenge alakját. A szoknyák mintha rövidültek volna tavalyi hosszukhoz képest. Londonban hódít a mini, olvashattuk a képes hetilap színes híreiben, egy termelési riport meg az érettségi vizsga eltörléséről folyó vita között. Ezek is jókor gondolják meg magukat! Mikor mi már átestünk rajta. Túlságosan nem bosszankodtunk miatta. A szoknyák hossza, a fedetlen térdek, feszülő harisnyák sokkalta nagyobb jelentőséggel bírtak, minthogy érettségiznek-e még az utánunk jövők vagy sem.

Körbejártuk a Belvárost, a Körúton visszakeveredtünk a Blaha Lujza téri építési területhez. A Nemzeti Színház helyén hatalmas kráter terjengett. A villamosok nagy ívű hurokkal kerülgették a mély munkagödröt. Lastóczy a szakember pillantásával mérgette a terepet, a szétbontott csatornákat, kettévágott kábeleket. Mi Zénóval csak a hatalmas rendetlenséget észleltük; különben is, láttunk már ilyet, pár évvel korábban két villamosmegállóval beljebb, az Astoriánál.

Jó kis hecc, néztünk egymásra nevetve, aztán felszálltunk a tereelőúton járó hetes buszra, csak hogy végigkanyaroghassunk vele ideiglenesen kijelölt útvonalán, például a miénkkel párhuzamos Kőfaragó utcán. Akármikor nem buszozhattunk errefelé.

Nehéz döntés előtt álltam. Be kellett adnom a felvételi jelentkezést, ám senkitől sem kaptam használható tanácsot. Az emeletünkön lakó dramaturg cinikus megjegyzése alaposan feldühített. Egy napfényes vasárnap délelőtt, mikor épp a Duna-parton sétálgattam, megállított, és a terveimről kezdett faggatni. Nem tudtam megállni, kiböktem neki, hogy filozófia szakra fogok jelentkezni. Nem is tudom, miért mondtam ezt, hiszen más terveket fontolgattam, talán csak azért, hogy ne kelljen bevallani az igazságot. Erre elképedt, és fensőbbbéseges hangon kioktatott, hogy nem kapok majd állást, mert a Tejért Vállalat nem foglal-

koztat filozófusokat. Nem értettem, hogy jön ide a tejipar. Eddig se kedveltem ezt a kövérkés alakot, aki arról volt ismert, hogy a népszerű folytatásos hangjáték adásai előtt felolvasta az előző rész tartalmát a hallgatónak. Most aztán egyenesen utálni kezdtem.

Anyámmal alig-alig találkoztam. Az igazság az, hogy nem is hiányzott. Jóindulatú, de teljességgel használhatatlan tanácsokat kaptam tőle. A barátaim túl voltak ezen a kérdésen, jártak valahová, szerették vagy sem az egyetemüket, de már nem foglalkoztatta őket a felvételi. Egyedül Satori járt még hasonló cipőben. Rögtön tisztáztuk a helyzetünket, mikor a Toldi mozi előcsarnokában egy este véletlenül összefutottunk. Mozijegyre kért kölcsön, mert egy fillér sem volt a zsebében. Sikeres felvételi reményében eltartották a szülei. Némi büszkeséggel adtam oda a pénzt: én, a dolgozó kölcsönözhetnek az irigylésre méltó dologtalanoknak. Azt se bántam, ha nem adja meg.

Pár hét múlva, egyik este meglátogattam. Amint megtudta, milyen szabadon élek, mindjárt a szobámat akarta kölcsönkérni. Együtt lakott a szüleivel, rajtuk kellett átjárnia, és nem tudta hová vinni újdonsült barátnőjét. Mégsem adtam kölcsön a lakásunkat. Anyám, igaz, rendszertelenül, de hazajárt, bármikor fölbukkanhatott.

Napok óta őriztem egy neki címzett levelet. Ismerős kézírás állt a borítékon, és nem tudtam rájönni, hol láttam ezeket a jellegzetesen balra döntött nyomtatott betűket. Bosszankodtam. Hosszasan nézegettem a borítékot, ám hiába.

*

A tavalyi kudarc óta, mikor is többedmagammal eltévedtem a következetlen összeviSSzasággal számozott ajtók, tantermek útvesztőjében, nem tettem be a lábam az egyetem Duna-parti épületébe. A filmgyári felsülés azonban visszazavart a bölcsészkarra. A szereplőválogatásról ugyanis végül kidobtak, így a dékáni hivatal első emeleti hirdetőtábláját böngészgettem, hogy megtudjam, meddig kell beadni a felvételi papírokat. A sokféle közlemény, lista mellett azonnal szemembe tűnt egy nagybetűs,

kézzel írott cédula. Az Országos Amatőrfilm Fesztivál hétvégi vetítéseire hívtak. Azonnal eldöntöttem, hogy ott leszek.

Délután négy körül hazaérve mindig eltüntettem a táskámat, ne is lássam másnap hajnalig, és gyorsan átöltöztem. Máshol semmiképp se akartam olyan ruhában mutatkozni, amelyikben dolgozni járok. Ilyen trükkökkel segítettem magamon. Visszaloptam a függetlenségem, a szabadságom. A munkahelyemre vezető útvonalat, a buszmegállót például, civilben képtelen voltam használni. Görcsösen kerülgettem az utcákat, amelyeken reggelente és délutánonként végigmentem, inkább képtelen kerülőket tettem. Maradnia kellett a lelkem legmélyén valaminek a felhalmozódott szabadság-ősképekből, ez adott némi tartást, formálta belső, senki által sem ismert titkos ábrázatomat. Magam sem ismertem önmagamat. A hajnali fölkelések, a cammogó buszozások, a raktárban lehúzott nyolc és fél óra, mintha nem is léteztek volna. Négy óra táján indult az élet. Irány a Belváros: Kossuth Lajos utca, aztán a Duna-part. Mindig gyalog, sosem villamossal. Élvezni akartam a tavasz minden percét, alászállni az Astoria-aluljáró eleven nyüzsgésébe, megsejlelni az utamba eső könyvesboltok kirakatát, elámulni a kabátjuktól végképp megvált lányok szoknyáinak rövidségén. Egyszóval: élni.

Egy teljes napon át peregetek az ország minden tájáról idesereglett amatőrök filmjei. Mindent megnéztem, mert mindegyikben akadt valami izgalmas, eredeti, ha más nem, hát egy-két apró melléfogás. A kamerába beszélő embernek olykor csak a szája a nyaka és az inggallérja látszott. Jót derültünk rajta, kinevettük a valóban amatőr, azaz dilettáns negyvenes, önjelölt művészt. Vöröslő fejjel járkált szünetekben a folyosón, mégis úgy érezte, most már valamiképp ő is művész lett. Vasárnap délelőtt tíztől késő estig tartottak a vetítések. Kajára nem volt gondom, finom sonkás és szalámis szendvicseket árultak a büfében, darabonként kettő forint ötvenért. Bevágтам három-négyet, és teljesen jóllaktam velük.

A filmek is laktatónak bizonyultak. Különösen az egyik tetszett, amelyiket egy velem azonos korú srác forgatott. *Mi lesz?* Ez volt a címe a tízperces darabnak.

Mi lesz, mi lesz?

Ezt a kérdést ismételte anyám is.

Mi lesz veled, kisfiam?

Hát valami majd lesz, valahogy lesz.

Az a srác a filmen, ő se törődött vele, hogy mi lesz. Rohangált az utcán, találkozgatott egy lánnyal. Divatos twist-pulóverben mászkált a pesti járdákon, tereken. Drukkoltam érte, hogy sikerüljön – legalább neki sikerüljön.

Míg a zsüri tanácskozott, lesétáltam a rakpartra. Egyre később ment le már a nap a Vár fölött. Sokáig néztem lenn a lépcsőkön a Duna tükrében visszaverődő, apránként felgyúló esti fényeket. Mire észbe kaptam, javában tartott a zárőnnepség. Nem tudtam meg, kapott-e valamilyen díjat a kedvencem.

*

Három óra táján, ha csak egy rendkívüli áruszállítmány meg nem akadályozta benne, Zsiga elkiáltotta magát.

Suviksz!

Érces hangja elhallatszott az irodákig. Ebből tudtuk, lassan, de biztosan közeledik a munkaidő vége, mert Szatmári Zsiga elkezdte pucolni a cipőjét. Ilyentájt már tompa álmoság ülte meg a raktárt, Kertész kartárs szobájában a szolgálati ingaóra is lomhábban ütötte a negyedeket. A megváltó félnégyes szirénaszóra várt mindenki. Csak a függöny és az ablaküveg közé szorult izgága legyek döngése jelezte, élet is van még errefelé.

Zsiguci csatakiáltása fölélénkítette a szendergő irodakukacokat, köztük engem is. Ez a hang jelezte, hogy újra indulhat az élet, még pár perc, és véget ér az aznapi fogság. A vonatok, melyek az ingázókat fuvarozzák haza, már kigördültek a pesti főpályaudvarokról. Közeledett a szabadulás perce.

A kiáltást cselekedet követte. Zsiga minden délután fényesre suvikszolta a cipőjét. Valamilyen jó szagú kencével dörgölte be, amitől nemcsak ragyogott a lábbelije, de igencsak kellemes illatot vitt magával, amikor kísétált a kapun a villamosmegálló felé.

Mi a fenének játssza ezt végig minden áldott nap, nézett utána Misu, a gyomorbeteg keserű pillantásával.

A harmadik Szatmári csak hallgatott, és sejtelmesen mosolygott, mint egy kínai.

Hálás lehettem Szatmári Zsigának, mert egy suvikszolási csatakiáltása közben jöttem rá az ismerős kézírás rejtélyének megoldására. Éppen az ő diadalordítása töltötte be a raktár légterét, mikor a mókusszemű fiatalasszony hozta a továbbítandó postát. Letette elé a korábban számtalanszor látott, de tüzetesen soha meg nem nézett irományokat. A szolgálati előírás szerint tinta-ceruzával rótt értesítések az igényelt alkatrészek el nem küldését hozták a vidéki szertárak tudomására. Kevés fölöslegesebb feladat adódott, de ezt is el kellett végeznie valakinek. Naponta három, öt, nyolc vagy még több ilyen elővonalkázott papirost indigóval kitölteni, a másolatokat iktatni, és irattárba helyezni. Utáltam ezt nagyon, így aztán nem figyeltem a felébe tépett papírlapokon sorakozó pici betűkre. Zsiguci ébresztőt jelző üvöltése nyitotta föl a szememet.

Hogyan hasonlíthat két ember keze vonása ennyire egymásra? Anyám Jánosházán élő barátnője írta azt a levelet, melynek borítékját nézegettem, és most megint ott feküdt előttem ez a fura íráskép. Egyikük se kötötte össze a jeleket, csupa kicsiny nyomtatott betűből álltak össze a szavak, mintha semmi közük sem volna egymáshoz.

Lopva figyelni kezdtem a fiatalasszonyt, míg tett-vett az irodánkban. Azt eddig is érzékeltem, hogy csinosan, választékosan öltözködik, de most vettem csak észre, hogy az alakja is hibátlan, kislányosan karcsú, néhol asszonyosan domborodó. Csak ne volna mindig oly félős, riadt. Ha mosolygott, ami ritkán fordult elő, mindenkit levett a lábáról.

Nem hagyott nyugton, hogy miként hasonlíthat az írása ily feltűnően arra a másikra. Nem mertem szóvá tenni, de ettől fogva más szemmel néztem rá.

A május elsejei munkaszüneti nap vasárnapra esett. Hétfőn ünnepeltünk: másodika Zsigmond-nap. Délután kettőkor lehúztuk a redőnyt, ilyenkor már úgysem jött senki, legföljebb egy-egy elkésett vételező a műhelyből. Kedvenc Szatmárim élvezte, hogy erre az alkalomra a társaság középpontjába került, hogy felköszöntik a munkatársai. Fontossága tudatában emelkedett hangulatban kínálgatott mindenkit a becsempészett itókával. Alkoholt ugyan tilos fogyasztani munkahelyen, munkaidő alatt, de

Kertész kartárs ilyenkor szemet hunyt a szabálytalanság fölött, az ő neve napját is így ünnepeltük októberben.

A pancsolt házi bor gyorsan a fejembe szállt, különben sem voltam semmiféle italhoz szokva. Felbátorodva nézegettem a mókusszemű fiatalasszonyt. Vajon hány éves lehet, latolgattam. Igaza van-e Zsigának, aki harmincnek vélte, mikor először láttuk. Huszonöt-huszonhatnak gondoltam, semmiképp se többnek. Vidáman nevetett a többiekkel. Egy férjes asszony. *Une femme mariée*. Éppen olyan a frizurája, mint abban a francia filmben a férjét megcsaló, unatkozó párizsi nőnek. Gesztenyebarna fürtjei a tarkóját verdesték, hajszálait kétoldalt fölfelé kunkorította a fodrász. Aznap délután jöttem rá, hogy ő is a kilencessel jár. Eddig nem vettem észre, hogy néha rajta van az érkező buszon, és hogy a munkaidő végeztével azzal utazik a Belváros felé.

Szenzációként járta körbe a raktárakat egy hír.

Visszajött Imre bácsi!

Hallottátok? Az április negyediki amnesztiával szabadult.

Azért rendes dolog a szertárfőnöktől, hogy visszavette.

Nem értettem az egészségből semmit. Ezt az embert megnézem magamnak, gondoltam. Az álomittas délutáni csendben fölragadtam a postakönyvet, és elsétáltam az iratokkal az iktatóba, ahol ez az Imre bácsi dolgozott.

Kihez van szerencsém, kérdezte egy borzas, ősz figura, mert-hogy minket senki sem mutatott be egymásnak.

Kezet fogtunk.

Az idejárom sok-sok alvó ember között valóban feltűnő jelenséggé hatott. Tisztességben megőszült bozontos üstökével úgy nézett ki, mint egy jószágos, öreg jegesmedve.

Ugyan miféle vád miatt ülhetett börtönben ez az ember?

Erre senkitől se kaptam kielégítő választ.

Zavartan hümmögtek, kitérő feleleteket adtak, ha firtatni kezdtem az ügyet. Pedig nyilván tudtak valamit, amit nem akartak elmondani nekem.

*

Vánszorgott velem az idő. Kellett is ez az ólmos-álmos unalom, ez a lassú széttekintés, hogy felmérhessem a helyzetemet.

Ha eluntam magam, vagy csak egyszerűen elálmosodtam, felmentem a padlásra a lenti idéetlen tétlenkedés elől. Kertész kartárs és Mimike néni tudomásul vették az eltűnéseimet. Sejtették, hogy nem a dugattyúgyűrűk rendezgetésével töltöttem az időt, de nem szóltak miatta.

Néhanapján Zsigára bukkantam odafönn. Hasonlóképp dekolt, mint én. Vattakabátját maga alá terítve aludt vagy csak szendergett. Menekülők voltunk mind a ketten: ő, a negyvenvalahány éves, aggregénysorba kényszerült elvált férfi, és én, még húszon innen, a sihedernek számító csendes megfigyelő. Világok választottak el egymástól, születés, iskolák, nevelődés – a langyos palatető alatt, a szakszerűen leolajozott alkatrészek jellegzetes szagában heverészve mégis közös nevezőre jutottunk. Szerettem már ezt a fura illatot, mert kiszakított az unalmas irodai világból, eltávolított kinti önmagamtól, és szerettem ezt a furcsa alakot összes hóbortjával, különbségeivel együtt.

Nem tudtam, ki vagyok, mi vagyok. Éreztem ugyan, mi különböztet meg a munkatársaimtól, akik már leszámoltak életük vágyaival, álmaikkal, ám mégsem tudtam különbnek, legfeljebb különbözőnek érezni magamat. A családtagjukká váltam, akiket névnapjukon köszöntöttem, akiket a sorsuk ugyanúgy ide zárt, mint engem.

Tűzött a nap a könnyen átmelegedő palatetőre. Nem tudtuk pontosan, hány óra lehet, csak a polcok halk percegése, mint egy lusta másodpercmutató, jelezte az idő múlását. Zsiga egyszer csak megmoccant, megrázta a fejét, felült.

Suviksz, kérdeztem halkán a párhuzamos pultról átnézve.

Csak biccentett a szemeit dörgölve, semmi odalenti csatakiáltás féle. Lustán kászálódtunk le alkalmi fekhelyünkről – rabok a priccsről, akik indulnak a napi sétára. Egyikünknek se akardzott alászállni a világba. Mindkettőnket várta a jól-rosszul be rendezett odakinti magány.

Minden ugyanúgy történt, mint máskor.

Hazafelé ugyanazon az útvonalon mentem végig, mint reggel: Baross utca, sarki óra, zöld házikó *Hölgyek* és *Urak* felirattal,

szekszárdi pinceborozó a ferde lépcsőkön felfelé botorkáló kapatos alakokkal, kéttornyú vöröstéglás templom, és utána gimnáziumom utcája, ahonnét már látszik a házunk. Vissza az úton, egy elképzelt otthonba, ahol várnak rám. De nem várt senki. Anyám dolgozott. A szellőzetlen szobák csendjében csipketerítők porosodtak a bútorokon és a fotelek támláján; gondosan keményített, simára vasalt szőnyegvédők óvták a perzsákat a kopástól. Gyorsan félredobtam a táskámat, hogy a következő hajnalig ne is tudjak a létezéséről. Menekültem otthonról. Öt óra táján már a Duna-parton csellengtem, aztán letelepedtem a lépcsőkre az Erzsébet híd tövében. Vártam, hogy odafönn, a Színpadon elkezdődjék a vetítés vagy valamilyen más előadás. Addig is a lányokat bámultam. A párjukkal vagy egyedül jöttek. Némelyikük leült a lépcsőkre, karnyújtásnyira tőlem. Figyeltem, mit művelnek, hogyan viselkednek. A viláért se mertem volna megszólítani valamilyik facér és kacérabb példányt. Hiába mutogatták harisnyátlan lábaikat, csak néztem őket, mint egy ajándék mozielőadást.

*

Az ígéretes, ám mégis unalmas május egyik utolsó reggelén a mókusszemű fiatalasszony köszönt rám a kilencesen. Épp a bérletem után kotorásztam, hogy a hátsó ajtó mellett trónoló ülőkalauznak felmutathassam. Első hallásra fel sem fogtam, amit mondott.

Együtt fogunk dolgozni, közölte vidáman mosolyogva.

Hiszen most is együtt dolgozunk, csak hogy én az egyik, ő a másik, huszonöt-harminc méterre lévő irodában.

Amíg szabadságon lesz, addig helyettesíteni fogom.

Kétszeresen is meglepődtem. Azon, hogy ennek a folyton szomorúnak látszó asszonynak hirtelen milyen jókedve lett, és azon is, hogy engem helyettesíteni kell. Valami csacskaságot makogtam válasz helyett. Titkoltam, hogy miért megyek szabadságra, hogy mégis beadtam a papírjaimat az egyetemre. Mi közük hozzá?

Álltunk a hátsó peronon, beszorítva a sarokba. Előre kellett volna nyomakodnunk, hogy előírás szerint az első ajtónál száll-

hassunk le, de ott maradtam vele a sarokban, egymáshoz préselődve.

Leszálláskor elsodort a tömeg, ő közben összeakadt a barátnőjével. Nem tudtam annak a másik asszonynak a rendes nevét, Böbének emlegette mindenki, a műszaki szerkesztésen dolgozott rajzolóként. Mikor odaértem a bélyegzőóra elé, ők már lefelé jöttek a főnökség lépcsőin.

Jó reggelt, kis lovag, köszönt rám Böbe kissé furcsán, amint mosolyogva elhaladt mellettem.

Nem tudtam, mit jelent ez a pillantás, és a kísérő mellékes megjegyzés. Talán többet, mint egyszerű hajnali évődést?

Hosszan néztem utánuk, amint a hepehupás kockaköveken a raktárunk felé tartottak. Böbe nadrágban és gumisarkú cipőben lépdelt, de a másik asszony, leendő helyettesem, fekete körömcipője igencsak kopogott a macskaköveken. Egyszerű, bár hátul túl mélyen kivágott, elegáns kartonruhájában akár a Váci utcán is sétálhatott volna.

Nem értettem őket. Tanácstalan voltam. Nem tudtam, mi történik velem. El akartam mesélni Zénónak ezt a nem-tudom-mit, de megint belevetette magát a tanulásba. Újabb vizsgaidőszak közeledett, nem lehetett őt megközelíteni jó ideig.

Nekem is tanulnom kellett volna, az én felvételem ideje is egyre fenyegetőbb közelségbe került. Kevésnek látszott a tizenkét napnyi fizetett szabadság, ami hivatalosan járt, ezért pótlásként fizetés nélküli szabadságot kértem. A munkaügyön csodabogar-ként néztek rám. Ilyesmi nem szokott előfordulni náluk. Engedélyezték ugyan a ráadás öt napot, de külön kérvényt kellett írnom miatta. Jóindulatúak voltak velem, de nem értették, miért fontos ez annyira, hogy inkább lemondok a fizetésem egy részéről, csak hogy szabad legyek.

Három hosszú hét a nyár legszebb időszakában.

Amikor leghosszabbak a nappalok, hajnali négykor világosodik, és este nyolckor sincs még sötét.

Mielőtt elszabadultam volna, be kellett tanítanom a helyettesítőmet. A hátralék-nyilvántartás vezetését Kertész kartárs halálosan komolyan vette, annak naprakésznek kellett lennie. Büszkélkedett is vele, hogy az ő raktárának legpontosabb az ad-

minisztrációja. Az nem számított, ha egyik-másik igénylő kérését nem tudtuk teljesíteni, csak a tartozásunk legyen azonnal följegyezve.

Milyen jó könyvelő lenne magából, dicsért meg, amikor unalmamban kitaláltam, hogy a sok el nem küldött tétel gondosan őrzött nyomtatványai helyett egyetlen, nagyméretű füzetben összesíteni lehetne az adósságainkat. Attól fogva fűnek-fának emlegette, hogy milyen szépen megoldottuk ezt a gondot, és hogy milyen remek beosztottjai vannak. Nem kértem a dicsőségből, mégis rám testálta a nyilvántartás vezetését, és azzal a feltétellel írta alá a szabadságos papíromat, hogy beavatok valakit könyvelésünk műhelytitkába.

Délutánonként letelepedett mellém a tanítványom. A széles íróasztal mellett ketten is elfértünk. Amire meg kellett tanítsam, azzal fél óra alatt végeztünk, de valahogy egyikünknek sem akarázott abbahagyni a leckeórát. Kertész kartárs csodálkozva nézett ránk fél négy körül.

Menni fog, nyugtattam meg aggódó főnökünket.

Sebtében pakoltam össze, és nyugtalan szívvel indultam a buszmegálló felé. Nem volt kedvem semmihez. A Duna-part se vonzott, másoknak kellették magukat a sétáló lányok. Otthon heverésztem, bámultam a levegőbe, és boldog örömmel rugdos-tam szét az elvágólag leterített szőnyegvédőket.

Másnap folytattuk a leckét.

Alig győztem kívánni a délutánt. Egész nap arra a percre vártam, mikor világosbarna köpenye feltűnik majd az iroda üvegezett ablaka előtt. Azt az egyenruha-kéket, amilyent a többiek viseltek, soha nem vette magára. Ő ebben különcködött. Szó se róla, jól állt neki a barna szín, még inkább egy erdei mókushoz tette hasonlatossá. Tavaszra eltűnt, leolvadt róla a téli szomorúság. Továbbra sem tudtam többet róla, másokat meg nem akartam faggatni. Az együtt töltött néhány délután után mindig nyugtalanul tértem haza. Nem ízlett az otthoni magány, kedvetlenül ténferegtem régi, kedves helyeimen.

Elérkezett végre szabadságom várva várt napja. Végtelennek tetszett az előttem álló három teljes hét.

Nem kellett hatkor kelnem, a hajnali utcán buszhoz sietnem, tolakodva és aggodalmasan utaznom, hogy egy poros aktákkal teli irodában vagy egy olajszagú raktárban töltssem ébrenlétem nagyobbik részét.

Tanulást mímelve üldögéltem a szobámban, senki se zavart. Igaz, a susogó barna köpeny se tűnt föl mellettem a csendes délutáni órákon.

Első vakációs vasárnapomon egy mozizással jutalmaztam meg magamat. Budára villamosoztam, jókora kitérővel, a Déli pályaudvart megkerülő hatvanassal, mert már csak ott vetítették a filmet, melyet régóta szerettem volna látni. A szereplők hosszasan sétálgattak a párizsi utcákon, így hazafelé én is nagy sétát tettem Budán. Elég volt a várost körbejáró villamosból, kerülőket magamtól is tudok tenni. Az Ugocsa mozitól elindulva végigkanyarogtam a forgalommentes mellékutcákon. Már hat óra volt, de még mindig magasán állt a nap, mintha sohasem akarna lebukni a láthatáron.

Minél tovább Budán akartam maradni. Valahol ezen a környéken lakik ő is: ennyit tudtam róla, ennyit árultak el a pergő nyelvek, és azt a fontos ténytet, hogy egyedül él, nincsen senkije.

Önkéntelenül magamra vonatkoztattam a nemrég látott történetet, csakúgy, mint gyerekkoromban, amikor mindig folytatódott bennem, amit korábban a vásznon láttam. Rokonszenvessé vált az ismeretlen kiskatona a híres énekesnő számára: míg a párizsi utcákon kószáltak, megkedvelték egymást. Menekültek, a rosszat kerülgették. A fiúnak be kellett vonulnia alakulatához, az algériai háborúba induló egységéhez. Az asszony egy sorsdöntő orvosi vizsgálat eredményére várt. Én is vártam, hogy ezen a ragyogó estén történjék még valami. Egybefolyt az idő, a filmé és a valóságé. Talán abban bíztam, hogy kis tanítványom szembejön valamelyik kanyargó budai utcán. Gyalog mentem hazáig, át a Dunán, az Erzsébet hídon, velük együtt. Mind szerepeltünk a filmben: *Cléo*, az énekesnő, a kiskatona, Kismókus meg én. Összekeveredett minden, szétszálazhatatlanul belegubancolódtam a mozgóképbe, azaz a valóságba.

A kiskatona életét fenyegető algériai háború már régen véget ért. Az aznapi újságban viszont olvastam egy érdekes hírt. Eldugott helyen közölték a Kínai Kommunista Párt hivatalos lapjából átvett közleményt, hogy Pekingben meghirdették a kulturális forradalmat, megalakították a Vörös Gárdákat. Politikai kérdésekben tájékozódnom illett a felvételi miatt, de bárhogy törtem a fejemet, nem értettem a hírből semmit. Kik ellen kell a főképp fiatalokból, velem egykorú ifjakkól szervezett harci egységeknek forradalmat vívnia? Méghozzá kulturálisat! Akkora sötétség honol a kínai fejekben, hogy kiűzetésükhöz muszáj rohamcsapatokat szervezni? Reméltem, hogy ilyesmiről nem kérdez majd a főkisznyik, vagy kisznyica a szóbelimen.

Gondolod, hogy felvesznek, kisfiam, kételkedett anyám a vizsga sikerében. Hiszen építőtáborban sem voltál, tódított a gondjaimon.

Hogyan lettem volna, anyukám, mikor KISZ-tag se vagyok.

Ezen elcsodálkozott, mintha csak most értesült volna róla. De hát nem voltam az, és ha most sebtében belépnék, nagyon kilógna a lóláb, miért teszem. Emiatt is kedvelt annyira leltározónk, Béládi főtanácsos: Hát te ilyen rendes gyerek vagy? Nem adtad el magad ezeknek? Mindenáron meg akart hívni, hogy bemutasson a családjának: egy tizenkilencedik évében járó fiút, aki nem lépett be a KISZ-be. Nem mentem el hozzájuk, pedig igencsak hívogatott. Erre nem voltam büszke, s nem volt kedvem egy ismeretlen társaságban jól nevelten fészengeni. Véletlenül alakult így. S ha így alakult, hát így is maradt. Nem nyújtózkodtam soha, hogy felvegyenek. Talán éppen emiatt írta bele középiskolai jellemzésembe osztályfőnökünk azt a hökkentő félmondatot, hogy világnézete nem mondható ellenségesnek. Ezt vittem magammal a tavalyi felvételemre. Most azonban a munkahelyem adott véleményyt, ahol fizikai munkát végeztem, legalábbis papíron azt.

*

Tanulás ide, felvételi oda – a Színpadra azért el-eljártam, és ha már elmentem, jóval előbb indultam hazulról, hogy az előadás kezdete előtt még lemehessek a lépcsőkre. Egyik este azt hittem,

rosszul látok, ám minden kétséget kizáróan Sátori közeledett, oldalán egy veszettül csinos, szőke bombázóval. Ha ezt a lányt más karján látom, biztosan megfordulok utána. Most nem kellett, hiszen a barátom nője volt.

Szólítsál Zsannának, intézte el rövid úton a bemutatkozást, pici göggel a hangjában. Mellesleg, akadt mire büszkének lennie, habár semmit sem tett érte, csak megszületett.

Az arcomra lehetett írva a csodálat: ez a se nem vagány, se nem jóképű, nyurga Sátori, hogy a csudába tett szert erre a csajra. Nemsokára rájöttem.

Amíg nem kezdődött a vetítés, föl-alá járkáltunk a rakparton. Sátori tapintatosan a zsebembe csúsztatta régi tartozását. Meg is feledkeztem már arról a tízesről.

Dolgozol talán, bámultam rá csodálkozva. Valahogy nem tudtam elképzelni róla, hogy munkaviszonya legyen.

Némán intett, hogy ne erőltessem ezt a kérdést. Másik kezét a birtokos büszke örömével Zsanna vállán nyugtatta.

Rövid sétánk során kiderült, hogy ez a lány nem a jól kinéző, ámde butácska szőkék közé tartozik. A látszat megint csalt. Minden érdekelt, bármihez hozzá tudott szólni. A legújabb divatú pop-art képekről éppúgy megvolt a véleménye, mint az alig ismert, fiatal költőkről. Amit gondolt, nem tartotta titokban, azonnal és nagy örömmel világgá kürtölte. Sétánk során egy könyvet szorongatott a hóna alatt. Próbáltam kilesni, mi lehet az. Egy mesekönyv volt.

Mi az, te óvónő vagy, meredtem a friss kötet címlapjára.

Dehogya, rántotta meg a vállát kissé sértődötten. Ez természetbeni juttatás. Egy könyvkiadóban dolgozom.

Szokásunkká vált, hogy ne induljunk el otthonról nyomtatott betű nélkül. Újság, folyóirat vagy könyv mindig volt nálunk. Még ha bele se néztünk, akkor is jeleztük a világnak, ezt olvasom, ez vagyok most.

Az első alkalom után gyors egymásutánban többször is találkoztunk. Sátori mindig Zsannával jelent meg a Színpad előadásain. Másodszor már ismerősként üdvözölt a lány. Az aznapi film után kissé hűdötten ballagtunk lefelé a hosszú lépcsőházban, amely a második emeleti vetítőből az utcára vitt. Elszomorított

a történet, nem egykönnyen lehetett megemésztetni a látottakat. Még a Kossuth Lajos utcán is hallgattunk.

Némaságunkat végül én törtem meg, Zsannához fordulva.

Te melyikünket ültetted volna magad mellé az autóba?

Túlontúl egyenesen kérdeztem, nehezen lehetett őszintén válaszolni rá. Illetve csakis őszintén lehetett felelni, de Zsannát elhagyta a bátorsága, nem árulta el a véleményét.

Az öreg automobil egy hídcsonkról hajtott bele a folyóba. A két férfi közt ide-oda ingadozó, választásai mellett kitartani képtelen asszony azzal oldotta meg a nyugtalanító dilemmát, hogy magával vitte a halálba, akiről úgy érezte, hogy elveszítette fölötté a hatalmát. A túlélő hűségesebb szerető, úgylis ápolja majd az emléküket.

Sátorinak ellenben tetszett a kérdésem, felvillanyozódva leste barátnője válaszát.

Zsanna csak mosolygott, de nem szólt semmit. Talán egyikünket sem akarta megbántani. Nem is ismerhetett olyan jól, főként engem, hogy állást merjen foglalni, bevallja a szándékait. Ezt méltányolnunk kellett volna, ehelyett mindketten megorroltunk rá. A megválaszolatlanul hagyott kérdés végig ott lebegett közöttünk. Hiába váltunk el egymástól, a meleg, nyár eleji estében fölött kérdés nyitva maradt. Legközelebb, amikor megint összecsöcsöztünk, újra úgy éreztük, mintha ismét föl lett volna téve.

Keresgeltük a válaszokat, de keveset tudtunk, nagyon keveset, úgyszólván semmit sem.

*

Jóval nyolc előtt ott ácsorogtam a felvételiző matrózblúzos lányok és az érettségi öltönyükben feszengő fiúk között. Lélekben azonban rettentő távol éreztem magamat; dolgozónak számítottam. Egyik lány se tetszett: cseppet sem emlékeztettek Zsannára, kivétel nélkül abba a magolós fajtába tartoztak, akik bármilyen hosszú verset képesek bebiflázni, de a legegyszerűbb kérdésre, amin egy kicsikét gondolkodni kell, nem tudnak válaszolni.

Odabenn tűrhetően felelgettem a bizottság kérdéseire. A vörösgárdisták nem kerültek elő, a KISZ-küldött békén hagyott,

nem faggatott, miért nem jártam építőtáborban, miért nem vagyok még szakszervezeti tag sem. Annál inkább rám szállt egy idősebb, sötét szemüveges férfi. Szorongás fogott el, ha csak ránéztem: foncsorozott lencséi miatt nem lehetett a szemét látni. Tetőtől talpig feketében feszített, vakítóan fehér ingmellét elvágólag osztotta két szabályszerűen egyenlő részre a hibátlanul megkötött vékony nyakkendő.

Tud-e internáló táborokról a Szovjetunióban?

Nem tudtam kilesni a pillantását, helyesen feleltem-e.

Tudja-e mi a Ku-Klux-Klan?

Látszólag nem illett ide a kérdése.

Szoborszerűen trónolt, arca nem árult el érzelmeket. Végül felszólított, soroljam föl az érzékszerveket. Oda se figyelve kezdtem mondani.

Látás, hallás, szaglás, ízlelés...

Hirtelen rettentő melegem lett, majd kivert a hideg veríték. Ám ha estig ülök ott, akkor se jutott volna eszembe az ötödik.

A tapintás, vágta ki gúnyosan vizsgáztatóm. Legalábbis úgy láttam, éles gúny villan szemüvege sötétje mögül. Letaglózva süllyedtem magamba. Nem hallottam a bizottság elnökének hivatalos mosoly kíséretében mondott szavait, másodszor is meg kellett ismételnem, a köszönjük szépen, majd értesítjük frázisát.

Mi volt? kaptak körbe odakint a még sorra nem került vára-
kozók.

Hát, nem tudtam az ötödik érzékszervet, böktek ki a szégyenemet.

Te jó ég, kiáltott föl az egyik anyányi lány, ennek még mindig ez a vesszőparipája. Ha ki akar nyírni valakit, mindig megkérdezi. Vak a szerencsétlen.

Akkor megint nem leszek egyetemi hallgató. Ezt már hangtalanul mondogattam magamban, lefelé lépkedve a második emeletről.

Később, merő kíváncsiságból utána néztem szemüveges vallatóm életrajzának. Szerepelt a munkásmozgalmi lexikonban. Illegális kommunistaként kezdte. Elítélték a Horthy-korszakban, de mégis kikerült a Szovjetunióba. Részt vett a spanyol polgárháborúban, aztán meg a francia ellenállási mozgalomban. 1945-ben

hazajött, és mindenféle vezető tisztségeket töltött be. Koholt vádak alapján elítélték, majd pár év múlva rehabilitálták. Szakajtónyi kitüntetését sorolta föl a lexikon, még francia becsületrendje is volt.

Felvételi esélyeim tehát a nullával egyenlők. Nem elég, hogy nem vagyok KISZ-tag, a tetejébe beleszaladok egy vállalat hadirokkant pofonegyszerű kérdésébe. Fuccs a reményeknek. El kell felejtenem az egészet. Örülni, hogy ragyogóan süt a nap, csinosak a lányok, és némelyikük nagyon tájékozott a legújabb divatban, mert igencsak rövid a szoknyája.

De a Színpad nyári szünetet tartott, a mozikban csupa marhaságot vetítettek, és július negyedik napjának reggelén, hétfőn, hétkor megint csak meg kellett jelennem a bélyegzőóra előtt.

*

A hajnali kilencesen mindjárt vele találkoztam.

A másik élet, második számú életem egyetlen íze, öröme mindjárt magával ragadott. Jó lett volna, ha ez a busz sohasem ér az üzem telephelyéhez, ha visz tovább, ki tudja meddig és hová.

Sikerült, kérdezte, amint mellényomakodtam.

Azt hiszem, nem.

Kár. Pedig annyira akarta.

Honnét tudta? Rá van írva az arcomra, hogy mindenáron szeretnék elkerülni innen?

De ne mesélje el senkinek. Egyelőre semmi sem biztos.

Nem szoktam pletykálni. Csak rólam beszélnek mindenfélét összevissza.

Mit?

Nem hallott semmit?

Mit kellett volna hallanom?

Amiket rólam mesélnek.

Semmit se hallottam.

Akkor jó.

Végre elmosolyodott, de csak a pillantása derült föl, finom vonalú szája nem mozdult.

Akkor ne is higgye el. Bármit hall rólam, ne higgye el!

Fogalmam sem volt, mit kellene hallanom. Azt, hogy elvált, tudtam már. Mit kellett volna még másoktól megtudnom? Nem mertem megkérdezni. Hirtelen lett vége a beszélgetésünknek, mert az Orczy téren felnyomult a buszra Kárászné, az egyik anyagbeszerzőnk. Gyanakodva méregetett minket, miközben egy percre be nem állt a szája. Fürkésző pillantása szívünkig hatolt. Szerencse, hogy ritkán találkoztunk vele.

Sohasem akartam része lenni semmiféle tömegnek. A lelátón ülni és ordítani, ahogy a torkomon kifér, vagy hallgatni a többség üvöltését – egyik sem az én világom. Elfogulatlan szemlélődésem magányát zavarná meg, ha belekeverednék a sok kis Pilátus önmagát mentő ítélezéseinek lélekveszejtő sodrába.

Hét óra után becsukódott mögöttem kriptalétezésem vasajtaja. Reménytelennek látszott, hogy valaha kikerülök innét. Beletörődtem a változtathatatlanba: nem a tanév kezdete és vége irányítja az életemet. Elfogadtam az évszakok közömbös változását. Őszi levelek rugdosása, téli hótaposás, frissítő tavaszi zápor – életem ilyen-olyan darabjai, amelyek elmúlnak, és nem hoznak két és fél hónapos gondtalan nyarat, legföljebb kéthetes fizetett szabadságot, de azt is csak jövőre. Titokban azért lázadoztam. Lélekben mégis diák maradtam, szívem mélyén szabad, minden kötelezettséget megvető, nagyvakációra készülődő örök tanuló.

Lássuk, mit hoz az új tanév a régi ismerősök között.

Fogfájást hozott, mégpedig borzalmasat. Az első munkanap délutánján kapott el, de olyan erősen hasogatott, hogy ki se mozdultam otthonról, a heverőmön fetrengtem, mint egy beteg állat a vackán.

Pedig kis tanítványom egész nap körülöttem forgolódott. Nem hagyott hátralékot a munkámban, pontosan vezette a le nem szállított alkatrészek nyilvántartását.

Hiánygazdálkodást folytatunk, suttogta Kertész kartárs, mint-ha valami titkot árulna el. A biztonsági készleteket nem lehet az igénylőknek kiadni. Oktatni kezdett, mint aki tisztában van vele, most már számíthat rám, beavathat az anyaggazdálkodás rejtelmeibe. Maradok itt, az övök vagyok, hihette.

Pokolian fáj a fogam, Dolor tablettákon éltem. Másnap délután meguntam a szenvedést, ennél még az is jobb, ha kihúzzák. Hősies elhatározással indultam a rendelőintézet felé. Gyökértömés lett belőle, de rosszabbul jártam, mintha egyszerűen kikapták volna. Fúrtak-faragtak a számban, szinte az agyamban matattak, aztán egy hegyes tűvel a fogamban várakozhattam egy emelettel lejjebb a röntgenre. A borzalmak nem értek véget. A fájdalmaim ugyan megszűntek, de egy hét múlva vissza kellett menjek, hogy betömjék a kifúrt lyukat. Szívogassa csak, bocsátott utamra a fogorvos.

Zsiguci a maga bumfordi módján vígasztalt a kiállott kellemtlenségekért. Ez a legjobb, ezzel már nincsen semmi gond, szélesen vigyorgott harminckét, vakító fogával, pedig egy se az enyém. Annyi jó azért akadt ebben a fogorvososdiban, hogy legközelebb munkaidőben kellett menjek kezelésre. Elkéredzkedhettem, és Kőbányáról bebuszozhattam a Szentkirályi utcába, aktatáska nélkül, egészen szabadon.

Ettől a nyavalyától megszabadultam, de a föl nem tehető kérdések tovább gyötörtek. Már dacból se tudakozódtam felőle, milyen titok lengi körül kolléganőnket. Hallgattam és képzelődtem. Zsiga biztosan ismerte a pletykákat, rejtélyes módon mindenkiről mindent tudott, de inkább a nyelvemet haraptam volna le, minthogy őt, vagy bárki mást, beavassak a titkomba. A véletlen sietett a segítségemre, hogy kerülő úton juthassak közelebb az igazsághoz.

Kedvenc újságomban fura apróhirdetésre bukkantam.

ÍRÁSELEMZÉST VÁLLAL SZAKÉRTŐ GRAFOLÓGUS.
SZERDA SZILÁRD, PINKAMINDSZENT,
POSTÁN MARADÓ.

Valószínűtlennek tetszett az egész. Egyáltalán, van ilyen falu Magyarországon? Azután az, hogy valakit így hívjanak. Megnéztem a térképet: volt ilyen falu. S mivel veszítenivalóm semmi, kipróbáltam. A grafológiában ugyan nem hittem, de kíváncsi voltam, mit talál ki rólam a kézírásom alapján. Dacból kimásoltam a fuvola-monológot a *Hamlet*ből.

No lám, mily becsstelen eszközzé akartok ti tenni engem. Játsszani akarnátok rajtam; ismerni billentyűimet; kitépni rejtelmem szívét; hanglétrám minden hangját kitapogatni a legsótól a legfelsőig; pedig e kis eszközben zene rejlik, felséges szózat, mégsem bírjátok szavát venni. A keservét! azt hiszitek, könnyebb énrajtam játszani, mint egy rossz sípon? Gondoljatok bármi hangszernek: rám tehetitek a nyeret, de nem bírtok játszani rajtam.

Nem maradt sok időm a kételkedésre, hogy valaki tréfát űz a hirdetési rovatban. Postafordultával érkezett a gyors válasz. Szerda Szilárd minden kétséget kizáróan létezett, vagy valaki más, aki ezen az álnéven művelte a szakmáját. Mert szakma volt, az, kétségtelen. Néhány mondata telibe talált, szíven ütött.

„Közvetlensége mindig csak bizonyos határig terjed, belső énjét teljes nyíltsággal nem tárja fel senkinek. Nehezen bírja, ha irányítják, életét keretek közé szorítják, és tetteit előre meghatározzák.”

Honnét tud rólam ilyeneket ez az idegen?

„Szabad kezét enged magának, hogy a dolgokat több oldalról nézhesse, és az igazságról formált véleményét időbeli és személyi mozzanatoktól tegye függővé.”

Mégiscsak ér valamit a grafológia!

Aztán rádöbbsentem, hogy igencsak megkönnyítettem Szerda Szilárd dolgát. A telefonkönyvből kellett volna egy hasábot lemásolnom, nem a méla dán öntudatoskodásával kérkedni. Akkor mihez kezdett volna velem?

Még egyszer próbára kellett tennem. Nem én vagyok a valódi feladat, hanem ő, akiről semmit sem tudok, még a pontos életkorát sem. Az egyik délutáni postából kiloptam a kézírását. Majd meglesznek abban a kis vidéki szertárban a hátralék-nyilvántartási értesítésünk nélkül.

Lázás izgalommal lestem a választ a valószínűtlen nevű dunántúli falucskából. Hatvan forintba került a teljes jellemkép, melyet utánvéttel fizettem a kézbesítő postásnak. Reszkető kézzel téptem föl a borítékot, és faltam a sűrűn gépelt sorokat, hogy mit tudok meg az anyám barátnőjének betűire kísértetiesen hasonlító írás nyomán.

„Huszonéves asszony” jellemképe karakterológiai magyarázatokkal.

Egyénisége: Nem akar mindenáron feltűnni, és a központba kerülni. Belső énjében többször elkülönülési érzés lép fel. Alkalmazkodása legtöbbször kényszer, és nem jelenti a psziché alkalmazkodását is. Szenzibilis, érzékeny. A külső benyomásokkal szemben roppant fogékony. Minden kívülről jövő hatásra, impresszióra fokozottan reagál. Szorongó érzések is elfogják. Érzékenysége miatt könnyen megbántható. Sérelmei, lelki sebei erősen és sokáig kínozzák. Nehezen tud felejteni és túltenni magát a dolgokon. Élettempója gyors. Általában a legrövidebb utat választja kitűzött célja eléréséhez. Hirtelen elhatározásai vannak, és tud lecsapásszerűen is cselekedni. Tetteiben nem mindig következetes. Néha kissé rapszodikus. Többször türelmetlen és nyugtalan.

Akarata: Tud akaratos is lenni, de erős akaratúnak nem mondható. Elhatározásait igyekszik keresztülvinni. Akarati életében a cselekvőképesség és tevékenységi vágy dominál.

Érzelmileg: Érzelmi életében éppúgy megtalálható a mély érzés, mint a hirtelen gerjedő pillanatnyi érzelem. Belsőleg nem kiegyensúlyozott. Az érzelmek, az ösztönök és az ésszerűség ellentétes törekvéseik miatt többször nagy harcot vívnak egymással. Ösztönéletében pszichés gátlások jelentkeznek, és zavarólag hatnak a reflexszerűségek természetes harmóniájára. Ezért a feszültségfeloldódás gyakran csak részleges. Az érzéki ösztönfeszültség korához képest mérsékelt. Alaptermészetében jóindulatú.

Szellemileg: Gondolkodása az okszerű következtetés és intuíció keveréke. A kettő annyira összefonódott, hogy a dolgok megértéséhez rendszerint csak így jut el. Gyors gondolkodású. Tud érvelni. Mindig ki tudja magát vágni egy érvel.

Karakterológiai magyarázat: Jellem-dominánsai a következők: 1. Szenzibilitás, mely lelki és idegi eredetű túlérzékenységre vezethető vissza. Az ösztönéletében zavarólag jelentkező pszichés

gátlások és szenzibilitása között szoros összefüggés van. Az érzéki ösztönenergia egy része átalakul, és az érzékenység terén kötődik le. 2. Az elkülönülési érzés és a kényszeres alkalmazkodás. 3. Gyors élettempója, mely a cél mielőbbi elérésére ösztökéli. 4. Tetteinek rapszodikus volta. 5. Akarata, mely többször akaratossággá fokozódik. 6. Belső diszharmoniója, az érzelem, az ösztön és az ésszerűség szembenállása és küzdelme. 7. Gondolkodásának következtető és megérző jellege.

Nem tudom, hányszor olvastam el ezt a jellemzést. Némely részletét önkéntelenül megtanultam. Azt hittem, hogy ezáltal megismertem. Másképp néztem rá, mint korábban, s mivel nem adott elegendő alkalmat a találkozásra, keresni kezdtem őt.

Folyton ingáztam az irodáink között, élve a lehetőséggel, hogy minél többet láthassam. A két raktárt elválasztó szűk átjárót nem ajtó, csak egy magasan felfüggesztett azbesztlap zárta el. Senki se szerette, mert mélyen le kellett hajolni, hogy a merev tartású nyílászárót félre lehessen hajlítani. Nekem ez se jelentett akadályt. Hajlongtam, jöttem-mentem az irodák között. Napjában tizenötször-hússzor is megtettem az utat. Füttyültem rá, hogy különböző pletykákra adok alapot.

Országos Széchényi Könyvtár

*

Idegenekre és ismerősökre oszlott a világ. Idegen volt minden, amit nem a gyerekkori védettségből hoztam magammal, a felnőttek, az utca, az üzletek, a villamos. Lassan szoktam hozzájuk, megpróbáltam bizalmasságokat teremteni belőlük, de nem ment. Főképpen az emberek maradtak idegenek, akiket nem tudtam megszeretni, megszokni, vagy csak ismerőssé változtatni. Ez most kezdett megváltozni.

Nem a hajnali fölkelések, az unalmas irodai munka, vagy a néhanapján szükséges raktári cipekedések miatt szoktam meg nehezen az ittlétet – a felnőttek képmutatása készítette ki. Ahogy egy szempillantás alatt elárulták, aki kilépett az ajtón, a háta mögött azonnal hibái és fogyatékoságai taglalásába fogtak – ez

az, amit nem tudtam elfogadni. Megvettem ezt a szokást, nem érdekelt, kiről mit regélnék.

Most azonban izgatni kezdett, mit beszélnek róla. De mintha megsejtették volna, hogy fülelek, hogy feltámadt a kíváncsiságom, mélyen hallgattak. Néhány korábban hallott, véletlenül elkapott párbeszéd töredékkel kellett beérnem.

Hogy saját lakása van.

És milyen jó helyen.

És ilyen fiatalon.

Öröklakás, nem akármilyen.

Ilyesfélét szájaltak róla. Akkor eleresztettem a fülem mellett az irigykedő szavakat, mostanra azonban minden vele kapcsolatos apróság fontossá vált. Reggelente lestem, hogy feltűnik-e alakja a tömött buszon, a tömegben. Átkoztam a balszerencsét, és elromlott az egész napom, ha nem jött össze a találkozás. Már nem kellett bérlet után kotorászni, július elejétől eltűntek az ülőkalauzok a járművekről. Nekünk, utasoknak kellett volna egymásnak mutogatnunk a bérleteinket. Nem tudom, hogyan képzeltek ennek a marhaságnak a megvalósulását, tény, hogy senki se emelgette útítársai felé arcképes igazolványát. Nem is lett volna hely ilyesféle mozgásra. Amúgy is megdrágult a közlekedés, megszűnt az átszálló, amivel akár a város másik végébe el lehetett jutni; vonaljegy kellett váltani helyette, minden útra egy forintért, a buszon egy ötvenért; a kombinált bérlet százötven forintba került.

Ünnepnek indult, ha reggelente, mielőtt betettük volna a lábunkat az üzembe, találkoztunk. Délutánonként igyekeztem a távozásához igazítani indulásomat. Drukkoltam, hogy ne fusson össze a bélyegzőóránál Böbével, mert akkor lőttek az édes kettesnek, és azért is izgulnom kellett, hogy ne szálljon föl a kilencesre Kárászné se, mert ilyenkor bebuszozik a Vörösmarty térig.

Néhány napra elkapott a futball-láz. Mindenki a magyar válogatott esélyeit latolgatta. Az én fejemet is elkábította a foci. Az első vereség után Zénóéknál néztem a soron következő meccset. Most vagy soha hangulatban ültünk a készülék előtt. Reménykedtünk a lehetetlenben, és a csoda bekövetkezett. Negyvenöt perc után még csak döntetlenre állt a nagy derbi, de aztán jött a

fantázia, az akarat, az eredetiség diadala. Győztünk, de az utolsó pillanatig nem mertük elhinni, hogy ez sikerülhet. Amikor a bíró nem adta meg gyönyörű, és melleleg teljesen szabályos negyedik gólunkat, Zénó olyat káromkodott, hogy egy parádés kocsinak is becsületére vált volna.

Valószínűtlen este volt. Még azután sem hittük el az eredményt, mikor lefűjták a meccset. Kóvályogtunk a lakásban, hitetlenül csóváltuk a fejünket, idétlenül vigyorogtunk egymásra. Le kellett menni az utcára, járni egyet.

Kószáltunk az ismerős helyeken, mint két berúgott, érettségi banketről jövő, első részegségét megelőző diák. Elszibbadtunk az örömtől. Duzzadt öntudattal járkáltunk a nyugodtnak tetsző városban. Senki se állhatta utunkat, ma este bárkivel fölvevük volna a küzdelmet. Persze, senkivel se kellett küzdenünk, csak önmagunkkal.

A Múzeumkert sarkánál beszédelegtünk a földalatti vizeldébe.

Figyeled, hogy csupa férfi van idelelni, kimondtam azonnal, ami a szűrés szagú helyiségben eszembe jutott, de a következő pillanatban már Zénóval együtt röhögtem magamon.

Elvette a foci az eszedet, veregetett hátba a barátom.

Azt a keveset is, mi?

Bódultan, de boldogan hajtottuk álomra a fejünket. Nem tartott soká az örömünk; a sikert hamarosan kudarc követte. Kikaptunk, kiestünk. Legalább valami elterelte a figyelmet a fájdalomról. Nemrég súlyos alkatrészeket rakodtunk kéziko-csira. Zsiga hamarabb engedte el, és beszorult a középső ujjam a kardántengely alá. Kegyetlenül fájt, aztán zsibbadt, lüktetett, de befogtam a számat, nem panaszkodtam. Belilult a körmöm, pár napra rá le is esett.

Mimike néni csak jóval később, a nagy közös nyári névnapozás közben vette észre leragasztott ujjamat, mikor borospoharakba töltöttem az italt.

Mi történt a kezével?

Semmiség. Nehéz volt a kardántengely.

Üzemi baleset? Miért nem akkor szólt?

Nem mulaszthattam el a visszavágást. Mimike ugyanis egyszer kijelentette, mily rettentően pipogya a férfiak, minden

apró bajukkal telesírják a világot. Hát én nem panaszkodtam, nem sírtam, és ezt most a tudomására is hoztam. Mindketten meglepődtünk, ő a válaszon, én a bátorságomon, hogy ezt ki mertem mondani.

Éppen Anna- és Emília-napot tartottunk, és engem is ünnepeltek, mert a névnapom idején szabadságon voltam. Rühelltem a cécót, de jó oldala is akadt: egész délután Kismókus közelében lehettem. Nem kellett ürügyeket keresve a félhomályos átjárón a másik raktárba menni, a merev azbesztlapot emelgetni, indokot keresni, mi dolgom odaát, őmellette.

Aggódva fordult felém, az ujjamat nézte.

Ecetes borogatást kellett volna rátenni.

Mimike jelentősegteljesen Kertész kartársra nézett, aztán meg miránk.

Kismókus nem törődött velük, megfogta és hosszasan a tenyerében tartotta a kezemet. Feltűnően sokáig.

Nahát, milyen hosszú életvonala van!

Kívántam, hogy végeérhetetlen legyen ez a pillanat.

Magácska ért a tenyérjósáshoz, csapott le azonnal Zsiga.

Dehogysis, kapott észbe Kismókus, és gyorsan elengedte a kezemet.

Kell, hogy időnként kényeztessék az embert, ha nem a szülei, ha nem az édesanyja, akkor valaki más. Igen, ez létszükséglet. Ez jár, és ha nem kapom meg a megfelelő helyen, másutt keresem. De szükség van rá, elvitathatatlan jog, az élet egyik alapja.

Selyemfiú, szúrta oda megvetően egyszer a földszinti Berci, a segéd-házfelügyelő rettegett unokája. Csöppet se kényeztette a sors, nagyszülei nevelték a szűk udvari lakásban, és az utcai-játszótéri rangsorban önállóan verekedte ki a helyét. Féltem tőle. Nem is értettem, mit mond, később döbbsentem rá sértése jelentésére, de akkor már nevettem rajta.

Hogyan is hozhatnám Kismókus tudomására a grafológust? Az összes kolléga előtt mégsem állhatok elő ezzel.

A véletlen segített. Vételezők érkeztek a műhelyből, és mivel nem húztuk le a redőnyt, ki kellett szolgálni őket. Ketten mentünk ki a raktárba. Fürgén kapkodtam a polcra a darabokat, aztán a háta mögött állva figyeltem, ahogy a szállítólevelet írja.

Róttá egymás mellé parányi nyomtatott betűcskéit. Néztem amint a pult fölé hajolva ír; a köpeny szegélye fölött fehérlett vékony nyaka.

Az idő múlásával minden apróság fontossá válik, esetleg már másnap, talán pár hét múlva, de valamikor, sok év elteltével egészen biztosan. Húsz, harminc év múlva is meglesz a pillanat, szoborként a múltba záródva.

Mi az a pár esztendő az örökkévalósághoz képest? Ahhoz képest, hogy örökké valóságos lesz.

Nem tudod, mit, miért raktározol el emlékeid közé, akkor ébredsz rá a jelentőségére, mikor hirtelen megelevenedik, rabul ejt, jelenvalóvá válik. Megint ott állsz egy évtizedekkel ezelőtti napon, nyár van, és a keskeny ablakon bevetődő éles fénynyaláb kedvesed tarkóját simogatja. Mozdulatlanul bámulod a csodát. Kívánod: örökké tartson. Ne tűnjön el, ne essen szét elporló másodpercek elemeire. És húsz vagy még több éven át így lesz; teljesül a kívánságod, az idő megáll; az a nap mégis elmúlik, elhagy – pótolhatatlanul.

III.

A Múzeum kertben vagyunk.

Egymás mellett ülünk a szombat déli csendben. A grafológus levelét olvassa. Együtt szöktünk, mint tolvajok, a többiek elől osonva, nehogy bárki megzavarhassa közös csendünket, szívünk hallgatását.

Nyújtánám a perceket. Úgy rohantam el otthonról, zsebemben a levéllel, amikor már majdnem kész volt az ebéd. Kivételesen hazajött anyám, ebédet is főzött, ám most nincs fontosabb azoknál a perceknél, melyeket vele tölthetek. Nem hittem a grafológiában, és lám, ennek a fél-tudománynak vagy akárminek köszönhetem, hogy mellette ülök a kerti padon, hogy úgyszólván összebújunk, közös olvasás ürügyén összeér a vállunk, karunk, lábunk. Ágyúk döröghetnének a közelben, akkor se érdekelné más: élete nagy titkát próbálja kiolvasni a két telegépelt lapról,

míg én a rezdüléseit figyelem, miként válaszol szavakon inneni vagy inkább túli, ötödik érzékemmel közölt jelzéseimre.

Véget ér ez hamar, szétfoszlik, időt markoló tenyeremből homokszemekként pereg szét a múltó pillanat. Az emlékem lesz, és izgatottan várom a következő alkalmat, mikor lehetünk megint kettesben.

Augusztusi délutánokon, munka után cukrászdába kezdünk járni.

Eleinte, a látszatra ügyelve, hármásban Böbével, hogy ez a kapukon kívüli, munkaidő utáni együttlét külső szemlélő számára ne áruljon el többet rólunk, mint a látszatot, három munkatárs, igaz, meglehetősen fura összetételű együttesét. Mert akadnak, akik nagyon figyelnek. Nekik nem szabad többet észrevenniük, mint hogy két, harminc körüli asszony egy fiatal fiúval fagyaltotzik. Még ez is túl sok.

Kivillamosozunk a 36-ossal Kőbánya szíve felé, a Magdi presszó földszintes épületéhez. Mindhárman fagyit rendelünk, és fizetéskor mindhárman előkotorjuk a pénzt, a világért se kerekedjék az a látszat, hogy bármelyikünk megvendégeli a másik kettőt. Kínosan ügyelünk a külsőségekre. Böbe úgy viselkedik, mint egy jóságos, pajkosságok fölött szemet hunyó gardedám. Alkalmasint mindent sejt, sőt, mindent tud. Olyat is, amit mi nem sejthetünk még.

Milyen nőies keze van, csodálkozik ürügyet szolgáltatva, hogy mi, mintegy véletlenül, egymáshoz érjünk, hogy az én férfitenyere és az ő női tenyere összehasonlíttassék, hogy Böbe picikét irigykedő pillantásától övezve nézzük egymást.

Később elhagyjuk a Magdi presszót, áttelepülünk a Belvárosba; a Vörösmarty cukrászda lesz a törzshelyünk. Kőbánya felé túl sok az ismerős, az ingázók mind arra villamosoznak, az ottani két vasútállomás valamelyikén szállnak föl a vonatjukra. Párszor még Böbe is velünk tart, aztán elmaradozik, mert ez nagy kitérő a számára.

Kettesben vagyunk. A fagyalt itt jóval finomabb, mint odakint, a tizedik kerületben. Törődünk is ezzel. A kis Vörösmartynak nevezett cukiban üldögélünk. A sarkon túl, a Harmincad

utcával szemben nyílik a bejárata. Könnyebben el lehet bújni benne, elveszni, hogy meg ne lásson, ránk ne találjon senki.

Titkunk van, még ha nem is tudunk róla. Hordozzuk, szabadulni nem lehet tőle, de ha tudnánk, sem akarnánk elhagyni. Valamilyen felsőbb akarat irányít, rajtunk kívüli, mégis kizárólag belőlünk származó erő. Pár hete még egyáltalán nem létezett, és majd egyszer, meglehet, nemsokára, megszűnik, eltűnik, velünk együtt múlik ki a világból, vagy, ami rosszabb, nélkülünk foszlik semmivé. De a jelenléte hatalmas erő. Alvajáróvá változtat mindkettőnket. Szavak és érintések nélkül egyesít. Hiába andalgunk úgy, mint két, jól nevelt idegen, már tudjuk, hogy láthatatlan huzalok, óceánmélyi vezetékek kötnek össze. Minden érzelemmé változik bennünk. A világ jelentéktelenné, elhanyagolható mennyiséggé zsugorodik, apróságai attól nyernek életet, hogy együtt láttuk, éltük át azokat.

A kéményrobbantás szenzációja is attól lett izgalmas, mert a napfényben fürdő augusztusi délelőttön együtt szorongtunk a padlásablak mögött. Ezekre az órákra a külvilágban éppúgy megáll az idő, ahogy bennünk nem mozdul már néhány hét óta. Valaki fényképeket készít, ám nem tudja a szorgalmasan kattintgató, hogy nemcsak egy műszaki eseményt, egy használatlan, fölöslegessé vált, harmincméteres kémény eltüntetését rögzíti, de a képein rajta lesz az a kifejezhetetlen, szavakkal csak összezavarható érzés, amely két emberi lényt úgy összefon, hogy semmiféle robbanóanyag nem tudja őket szétválasztani. Az érzelmek energiája megbonthatatlan atomláncolatként tart fogva. A régi, haszontalan építmény leomlik, selejtes anyaggá, téglá-, kődarabbá, szállongó porrá hullik széjjel. A szenzációnak vége. Egyedül maradunk.

Nem vesszük észre, hogy mennyire egyedül vagyunk. A külvilág teljességgel elveszíti jelenvalóságát, megszűnik létezni számunkra. Nem kellenek hamis visszaigazolások, jótékony, ám hazug bólintások, hogy rendben van, megfelelünk a szabványoknak, az előírásoknak, tudomásul vesznek, törvényesnek tartanak minket. Nem, egyáltalán nem vagyunk törvényesek, lázadók vagyunk, lázadozunk a szívünkben, titkos, öntudatlan összefogás-

sal éljük közös óráinkat, akkor is, ha nem ugyanaz a fedél van a fejünk felett, ha nem ugyanabban a helyiségben tartózkodunk.

Egyedül vagyunk: kettesben. Egy szombati fizetésnapon, miután egy kiskörúti üzletben megvettem a régen áhított Parker golyóstollat a hozzávaló eredeti betéttel együtt, a szomszédos Film-múzeum utca fölé kinyúló előteteje alatt egyszerre állunk meg. Összeszedve minden bátorságom, felteszem a kérdést, eljönne-e moziba velem.

Semmihez se hasonlíthatom az izgalmat, melyet éreztem, míg el nem jött az előadás kezdete. Repestem a boldogságtól, hogy kissé vonakodva, ám végül igent mondott, és csak parányi szorongás maradt a lelkem legalján, hogy mégsem jön el, valami közbejön, meggondolja magát. Nem is emlékszem rá, hogyan töltöttem azt az időt, míg szedelőzködni kezdtem, hogy jó előre odaérjek, megváltott mozijegyekkel a zsebemben le ne késsem a megbeszélt randevút.

Mindegy volt, mit vetítenek. Hátra szolt a jegyünk, ahol még iskolás koromban bujkáltam, lógtam tanításról vagy tanulószobáról, egyedül, vagy hasonló cipőben járó barátaimmal. Most is lógtam, kollégáim és az egész világ bűnt szimatoló, mohó pillantásai elől.

Réges-régi francia film futott a vásznon, de nekünk minden pillanata újnak hatott. Nemcsak azért, mert először láttuk a felesége hűtlenkedése miatt szenvedő, felszarvazott kisvárosi pékmester történetét, hanem vártunk valamire, ami még nem történt meg. Sokáig nem is következett be. Nyugodtan néztük a terem légtérén keresztülszökő fénynyalábbból támadó új életet a vásznon, egészen addig, míg a vigasztalhatatlan pék föl nem kötötte magát a pincéjében. Akkor, megmagyarázhatatlanul, titkos belső parancsra, addig egymást kínos gondossággal kerülgető kezeink elindultak megragadni a másikét, hogy azután, míg világosság nem gyúlt a teremben, el ne engedjétek egymást, a külvilág efféle barbár, öngyilkosságot játszó támadásait elhárítva, kivéde.

Ölelkező kígyóként fonódnak össze ujjaink.

Némafilm pereg köztünk, és ez a mozi akkor sem ér véget, mikor felkapcsolják a világítást, és a boldog vég tudatában tá-

voznak a nézők a vetítőből. Alvajárókként, egymást támogatva lépkedünk fölfelé a lépcsőkön, ki a sötét utcára, tántorgó részekként botorkálva a meleg nyári estében.

Valahogyan eljutunk az angyalok terére, de képtelenek vagyunk átvágni rajta. Letelepedünk egy pirosra festett padra, és szótlán ölelésbe merülünk. Hajótöröttökként ülünk; lakatlan szigetre keveredtünk; elhagyott a világ; leszakadtunk a mindenség köldökzsinórjáról.

Minden múltat feledve, mindent előről kezdve, nem tudva egymástól elszakadni, kiérünk a folyópartra. Újabb piros padok kínálkoznak a felső rakpart mentén húzódó téren. Új bizalom támad, minden korábbi csalódást, kint, gyötrelmet semmissé téve. Idegenné válik a világ, újra kell kezdeni, felfedezőként bejárni a mindenséget.

A túlsó partról a nemrég befejeződött táncdalfesztivál slágereinek foszlányai úsznak át.

Nem-le-szek-já-ték-sze-reeed – ha-már-a-min-de-ned-nem-le-he-tecek – soo-ha-één –

Erőszakosan áramlik a ritmus, a dallam odaát marad, nekünk a dübörgés jut. Erre táncolnak, mozognak ezen a szombat estén a Vár aljában a fiatalok. Ám valójában mi vagyunk ifjak, a legifjabbak, a világot újrakezdők. Némaságba merevült szoborként támadunk új életre a hatalmas hangerő árnyékában.

Kik vagyunk, mik vagyunk?

Nem tudjuk.

Mindenesetre nem ott rángatózunk az egymással szemező, feületes ismeretségeket kötő lányok és fiúk tömegében. Valamiféle teremtmény igyekezet emelt ki onnét, hogy ellenpéldát mutasson. Mire is? Talán a közömbösség ellenében.

Mááás-ez-a-sze-re-lecem –

Jön, árad, bekerít az újabb dal.

A víz hallgat. Befogadja titkos vallomásom, mikor egészen odamerészkedünk a közelébe, a part szélére.

Kismókus.

Ez a szó a világegyetem ősigéje. Kezdeté és vége mindennek.

Tudja, hány éves vagyok?

Nem, nem tudom, nem is érdekel. Azért megkapom a választ.

Még ha földtörténeti korok választanának el! De itt vagyunk, itt élünk ugyanabban a városban, ugyanabban az időben. Mi az a kilenc év? Semmiség.

Miként semmi az idő is, melyet itt együtt tölthetünk. Már emlékszem. Már hazafelé ballagok, kifordulva addigi életem valóságából. Érvénytelen az eddig elfogadott koordináta-rendszer. Ami idáig észak volt, abból mostanra dél lett. Virágzó narancsfák, kék ég, fény mindenütt, vakító fény. Ha mostanáig azt vallottam, a Föld forog a Nap körül, már hiszem, hogy épp fordítva van, az én bolygóm körül mozog minden, az egész világegyetem.

Nem mentem vele, nem kísértem haza. Mi maradt el köztünk? – ez föl sem merült bennem.

*

Megint korábban kezd sötétedni; észrevétlenül közeledik a szeptember. Mire négy óra tájban hazavetődök, és élni kezdenék, máris itt az alkonyat. Megszűnnek a cukrászdázások. Kismókus délutánonként eltűnik Böbével. Védekezik. Nem tudok közülük férközni. Messziről nézem őket az ebédlőben, a híg leves, a sűrűn berántott főzelék kanalizása közben, Kertész kartárs és Zsiguci társaságában. Ők is érzik a két asztaltársaság között áramló feszültséget. Ha az emberi érzések elektromos töltésének valamilyen műszerrel mérhető feszültség mérhető volna, a mutató most igencsak kilengene. Fal épül közénk a titkolózás, a büntudat, az elfojtás, a pletyka betonmerevségű kötőanyagából. Egyetlen lehetőségem a reggeli autóbusz, ám balszerencsémre sohasem találkozunk. Mintha útvonalat változtatott volna, mintha egészen másfelé járna mostanában.

Egy termelési értekezlet után Kertész kartárs a főnök-helyetessel tér vissza a raktárba. Szocialista brigádot kell alakítanunk. Már minden javításról kifutó mozdony elején nagy római szám virít. A szerelőcsarnokban is a közeledő pártkongresszust éltető széles felirat terpeszkedik.

Eltársak, az a helyzet, vág bele a kisleány előre betanult mondókájába.

Így még nem szólított senki sem. Voltam már kispajtás, tanuló, fiatalember, hé fiú, kiskolléga, de elvtárs még sosem. Mire ez vé-

gigfut rajtam, a szónok már végzett is dödögő érvelésével. A végén kibökte, hogy választani kell egy brigádvezetőt, demokratikusan persze. Erre mindenki legalább harminc centimétert süllyedt ülésében. Lapítottunk, mint feddésre felsorakoztatott diákok.

Ha senki sem jelentkezik önként, akkor talán annak kellene vállalnia, akinek legszebb az írása.

Kertész kartárs kedélyeskedve próbálja oldani a feszültséget, szabadulni a kellemetlen helyzetből. Rám néz, de Kismókus elé tolja a nagy vörös könyvet, a brigádnaplót.

Csak pár sort kell beleírni egy hónapban egyszer.

A kérdés eldőlt, mindenki fellélegzik, ám mégsem érzem jól magam.

Nevet is kell választani a brigádnak, rontja el a közös örömet a főnök-helyettes.

Az iménti felszabadult jókedv mindjárt tovaszáll. Újabb kitarató, hosszú némaság veszi kezdetét. Végül a hallgatag, nehéz szavú Szatmári Ambrus töri meg a csendet.

Esetleg József Attiláról lehetne elnevezni.

Az öngyilkos lett, vágja ki Misu ellenvetésnek hangzó, fölösleges aduját.

Ambrus csak hebeg valamit, hogy azért mégis, nagy költő volt.

A munkásosztály költője, tódít egyet a hevenyészett vitán Zsiga.

Eltársak, több komolyságot, avatkozik közbe a kisleány, aki kíváncsi volt idáig. József Attila valóban a munkásosztály nagy költője, ahogy az elvtárs mondta. De lehet más nevet is választani.

Megint nagy csend.

Kandó Kálmán, dobom be viccnek szánva, aztán rögtön meg is bánom.

Lehet, elvtársak, Kandó Kálmán is lehet, bár mi nem tárolunk villanyozdony-alkatrészeket.

Mindenki megkönnyebbül.

Jó munkát elvtársnő, kezel a kisleány a kijelölt brigádvezetővel, aztán a többiekkel is. Gratulálok, int felénk, és mint egy sebesvonat, hirtelen távozik, ott hagyván megalakulva a Kandó Kálmán Szocialista Brigádot, kilenc főt, meg egy brigádvezetőt és egy naplót.

Meg kell gondolni a világot, sorra venni mindent, ami történt. Ehhez magány szükséges. Hosszú, egyedülletben töltött órák. A vasárnapok állnak rendelkezésre, mint szigorú kiképzésben részesülő kiskatonának az egyetlen heti kimenő. Az élet besorozottja vagyok, és nem tudom a szabályokat, ímmel-ámmal hajtom végre a parancsokat. Úgy hiszem, hogy mindent szabad: az érzelmeket őszintén megvallani, a nyelv minden szavát használni, érzéseket kimutatni, szeretni. Nem tudom még: tilos szeretni.

Kimenős vasárnapjaim egyikén moziba megyek, oda, ahol Kismókussal voltam, le a föld alá. Borús az ég, lóg az eső lába, s mivel jócskán van még idő a kezdésig, felszállok a kettes buszra, elmegyek a végállomásig, és ugyanazzal a járattal vissza. Így biztos lehetek benne, hogy érintem a helyet, az utcát, ahol lakik.

Idejében visszaérek a pincemozihoz, ahol egy fiatal párizsi nő története ejt rabul. A baljós befejezés előreveti árnyát: alig kezdődik el, máris tudom, jó vége nem lehet. A nőt lelövik a stricik, akik mintha azért büntetnék, mert egyszer csak szívből kezdett szeretni. Keserű tanulság, ám ezzel kell hazatérnem a korán sötétedő szeptemberi vasárnap estén, kaszárnyai kimenőm végeztével.

Ha húszéves volnék, nagyon szeretném magát.

Minduntalan ez a mondat visszhangzik bennem. Amióta hallottam, nem tudok szabadulni a benne megbúvó keserű tapasztalattól. Akkor talált telibe vele, mikor egyszer végre szembe találoztunk a szűk átjáróban, és halálmegvető bátorsággal megfogtam a karját. Ezt a kegyetlen logikájú mondatot kaptam, amellyel nem tudok mit kezdeni. Nem értem, miért nem mer szeretni, miért menekül az érzései elől.

Zsiga meg Böbe külön-külön elejtett megjegyzéseiből tudtam, hogy elvált, magányos, senkije sincs. De kit érdekel a régmúlt? Engem ugyan nem! A szívem után megyek, nem hallgatok szóbeszédre. Rövid, közös múltunk foglalkoztat, hogy évekkel korábban mi történt, ki volt a férje, miért váltak el, egyáltalán nem

izgat. Egy picit azért érdekel, ha nem is úgy és azért, mint böszme kollégáimat, akik el-elcsámcsognak egy-egy friss pletykán.

Mégis: valamilyen nagy-nagy titoknak kell lappangania körülötte – így érzem. Olyasminek, amit semmiképp se vallana be, szégyelli, mérgezi az életét, lassan áttérjed minden kapcsolatára. Homályos, megfogalmazhatatlan önvád gyötri, megpróbál úrrá lenni fölötte, de súlyosan ránehezedik a lelkére. Néha fölszabaddul lidércei nyomása alól. Olyankor mintha kicserélték volna, ragyogni kezd, másokat is belevon csillogása bűvkörébe. A férfiak megbabonázva bámulnak utána, fütttyentenek, vagy csak fennakad a pillantásuk.

Itt jön a szexbomba, hallod a hátatok mögött, amint együtt vágtok át a nagy szerelőcsarnokon az ebédlő felé. Féltekeny leszel, mintha bármilyen alapod, jogod lenne rá, holott nincsen, tudod jól, mégis mardossa a szíved, hogy mennyire szép.

A jó dolgok nem ismétlődnek; egyszer vannak. A rosszak is? A jók biztosan csak egyszer.

Hiába hívom újra moziba, hiába mond igent, tart velem, hiába megyünk ugyanoda – semmi sem alakul úgy, mint akkor. Nincs folytatás: törött szárnyú madár a kapcsolatunk. Fel-felröppen a vágy, ám néhány félbemaradó szárnyzuhintás után visszahull a földre. Vergődünk a porban. Mellettünk a repülés mámorát soha nem érző, földhöz kötött lények szemlélik közönyösen a küszködésünk.

*

Épp egy éve, hogy először tettem be a lábamat a javítóműhely területére. Egy éve, hogy nem magam irányítom az életem, csak elfogadom, ami történik velem, belenyugszom az események alakulásába. Gazdag vagyok, még pazarolhatok a rendelkezésemre álló időből. Bezárkózhatok, egyedül maradhatok. Senki sem vehet semmit a szememre. Legföljebb furcsán néznek rám. Legföljebb elveszítem a legjobb barátomat, anyámat is, aki új kapcsolatba menekült özvegysége kibírhatatlannak érzett magánya elől. Moziba sem járok, mert arról is mindig ő jut az eszembe. A

Duna-part már kihalt, és a Színpad műsora sem kárpótol. Mégis folytatom az életet. Reménykedem.

Délutánonként postakönyvvvel a hónom alatt elsétálok az iktatóba. Imre bácsi veszi át a továbbításra szánt iratokat. Valami homályos eredetű szolidaritás alakulgat közöttünk. Érezzük, hogy egyikünk sincs a helyén. Az öreg és a fiatal. Nemhogy apám, akár nagyapám is lehetne ez a hatvanon túl járó, az életkorára, meg annyi másra fittyet hányó férfiú. Bolondos, kölykös összekacsintás minden találkozásunk.

Hol vannak azok a titkos iratok, erőltet magára némi komolyságot, mikor a leveleket átveszi. Olvashatatlan krikszkrakszot kanyarít aláírásképpen, aztán kezdetét veszi, amiért jöttem, a játék. Imre bácsival szópókert játszunk. Ki kell találni egy ötbetűs szót, amelyre a másik gondolt; ugyancsak ötbetűs szavakkal lehet rákérdezni; ha ráhibáztál az azonos helyen lévő betűre, ellenfeled bemondja a találatot.

Eleinte papíron játszottuk, aztán megtanultam fejben tartani a szavakat.

SEPER – 1 találat,
BETÉT – 2,
KEVÉS – 3,
BEFÉR – 2,
LEVES – 3,
FELÉL – 3.

Ezekből a találatokból nagyjából tudni lehet, hogy a keresett szó: LEVÉL.

Sokat játszottuk ezt odabent, említi az öreg csak úgy, mintegy mellékesen. Visszafelé a raktárba vezető úton azon töröm a fejem, hogy mit jelent az „odabent”. Zsiguciból apránként kihúszom az igazságot, vagy amit ő annak hisz. Imre bácsit pár évvel ezelőtt belekeverték egy államellenes összeesküvésnek kikiáltott ügybe. Katolikus papokat ítélték el, és az ügyészségnek szüksége volt az ő scalpjára is. Mint jezsuita szerzetes a negyvenes évek végén kinn maradhatott volna Rómában, a Pápai Magyar Intézetben, de ő inkább hazajött tanítani. Elnyerte érte a büntetését.

Lassanként szenvedélyünk ké vált ez a börtönjáték. Némiképp mindketten száműzöttek vagyunk. Ő élete útjának vége felé tart, én a kezdetén, ám a helyzetünk azonos; a kezdet és a vég összetart. Istenről, vallásról egy szó sem esik, kerüljük a témát. Én nem hozom szóba, tőle pedig távol áll a térítés bárminemű módja. Játsszunk, és mély megértés uralkodik közöttünk.

*

Kismókus nem jött be dolgozni. Október első hétfőjén üresen maradt a helye. Végignyugtalanokodom a délelőtti: mi történhetett vele? A szerencse siet segítségemre: ebéd után be kell vinni néhány fontos iratot – kinek fontos? neked, most nagyon – a központi igazgatóságra. Kapok az alkalmon, megmentem a vidékről bejáró kollégákat a bonyodalmas pesti kalandozástól, a fasorokkal szegélyezett, széles sugárút felkeresésétől.

Gyorsan végzek az iratokkal, máris cammog velem a négyes busz Buda felé. Szorongok, amint dőcög a busz a keskeny Lánc hídon. Aggodalmam kétszeres: mi van, ha beteg, s hogyan fogad, ha nincsen semmi baja?

Kellett hozzá némi furfang, hogy megtudjam a címét, végül Böbe segített, lehet, hogy nem véletlenül. Az ötemeletes modern épület földszintjén egy OTP-fiók terpeszkedik. Beletelik némi idő, míg rájövök, hol találom a bejáratot. Az épület hátsó oldalához kell kerülni, egy vasrácsos kerítésen át; ott van a kapu.

Kinn ragyog a napfény, nyarat idéz a hőmérséklet, mégis reszketve kapaszkodok fölfelé, a negyedikre. Kalapál a szívem, de nem a legyűrt emeletek számától. Nyár elején, a moziból jövet könnyebben álmodozhattam. Most ezernyi érzés, gond kavarg bennem, betölt és kisajátít, mindenesetre elfoglal.

Egyedül találom-e?

Nincs-e mellette valami rokon vagy akárki?

Mi a csudát fogok akkor mondani?

Egy pillanat alatt vége a szorongásnak, amikor reád tekint a megnyíló figyelőablak keretéből. Fölcsillanó mosollyal tárja ki előtted az ajtót.

Hát maga hogy kerül ide?

Semmi baja nincsen. Nem beteg, csak egy kis rosszustól gyötörte reggel.

Az első tárgy, ami a szemembe ötlük, egy villanyvasaló. Mint valamilyen figyelmeztető jel, úgy van odaállítva az előszoba sarkába. De mire figyelmeztet? Nem tudom, csak bámulom a vasalót, képtelen vagyok levenni róla a szememet.

Még sok-sok év fog eltelni az életemből, számtalan nőt ismersz meg, többségükben csalódsz, a többségük benned csalódik, de ezt a délutánt mindig bánni fogod. Ha hívó vagy, templomban vezekelhetsz fájdalomadban. Mit sem érnel vele: senkinek sem adja meg Isten azt a kegyet, hogy órákat, vagy csak perceket újraélhessenek korábbi életükből. Amit egyszer elmulasztottál – egy örökkévalóságig mulasztottad el.

Kismókus világos színű vászonnadrágban és mélyen kivágott lila pulóverben sűrű-forog körülöttem. Borral kínál, de visszautasítom. A köszönöm, nem kérek belém sulykolt ostoba közhelelyre győz, a még nem próbált, csábító lehetőség fölött. Sohasem kísértem haza, egyszer sem merészkedtem az ajtajáig, és most itt vagyok nála, a lakásában, egy egyedülálló elvált asszony otthonában. Eddig tartott a bátorságom: eljöttem meglátogatni őt.

Váratlanul és hívatlanul állítottam be, mégsem értem készületlenül. A modern bútorokkal berendezett kicsi lakásban rend és tisztaság uralkodik. Tenyérszerű erkély csatlakozik a térelválasztással ügyesen megosztott másfél szobához, ahonnan lelátni az utcára, a ház előtti villamosmegállóra, a sarkon túl hegynek kapaszkodó buszokra. A túloldali üres telket szegélyező zöld vaskerítést egy telefonfülke szakítja meg, idegen tereptárgyként töri meg a vonalak rendjét.

Nem koccintottunk a találkozásra, hogy itt vagyok vele. Nem tudtam kimutatni, hogy igazában mit érzek, mit szeretnék. Erre senki sem tanított meg. Kismókus lehetne a legjobb tanárom, de ő is fél, nagyon tart valamitől. Szorongó nyugtalansággal jár-kel a lakásban. Alighogy leül a divatosan vékony lábakon álló modern fotelbe, máris felpattan, megigazít egy párnát a heverőn, kimegy az előszobába. Mintha lázas lenne.

Nézze, milyen forró vagyok.

Megáll előttem, és vár valamire. Aztán, hogy semmit se csinállok, megfogja a kezemet, és pulóvere fölé, a csupasz bőréhez vonja. Nincs lázmérőm.

Hányszor, de hányszor idézed vissza ezt a pillanatot! Olyan emléked lesz ez az érintés, amely örökké valóságos marad. Belehull egy feltörhetetlen zárványba; folytathatatlan és visszahozhatatlan marad; elveszítetted.

*

A kollégáim hülyének néznek, amikor nem sokkal a munkaidő vége előtt beállítok. Nem várták, hogy visszamenjek, és nem is tudhatják meg, azért mentem, hogy felvehessem a telefont, hogy velem üzenje meg: betegállományba veszik.

Gyerekesen örülök a ráadás, augusztusian meleg októbernek. Szórványosan találkozunk, bár soha nem beszéljük meg a randevúnk helyét és idejét. Tanúja vagyok hirtelen hangulatváltozásainak. Ez nem holmi női szeszélyesség, mélyebb, rejtett oka lehet, hogy olykor csillogó szemekkel jelenik meg, máskor teljesen levert. Néha éppen együttlétünk idején változik a kedve, hirtelen borul be fölöttünk az ég.

Napközben találkozgatunk. Mondvacsinált ürügyekkel távozási engedélyt kérek Kertész kartárstól, aki ha tudná, miért sietek el olykor már déltájban a munkahelyemről, tán akkor is utamra engedne. Kismókust lesem a Vörösmarty téri buszvégállomáson, vagy a közeli másik forgalmas téren, ahol a Budára tartó buszok mind megállnak. A platánok még nem hullatják a lombjaikat, ez a későn rügyszó fafajta sokáig ragaszkodik lassan rozsdásodó leveleihez; tanulhatnak tőle az emberek.

A platánok megbízható tanúként a Benczúr utcába is elkísérnek minket. Német nyelvtanfolyamra jár oda, mert pár mondatot szeretne tudni, mire decemberben útnak indul a munkahelyünkön szervezett bécsi turistacsoport. Erről sem tudtam, ebből is kimaradtam. Mintha üvegbura alatt élnék.

*

Távoli mennydörgésre ébredek, nem a vekker kegyetlen, figyelmeztető berregésére. Zápor söpör végig a városon. Hamar eláll a hirtelen jött nyáriás zivatar, de még nedves a járda és az úttest a langyos cseppektől. Míg a kilences gyomra el nem nyel, szivárványt látok megjelenni a Körút fölött az égbolton.

Reményteljes nap elé nézek. Kismókus tegnap délután kezembe nyomott két színházbérletet, hogy kísérjem el őt az előadásra. Mindig ilyen hirtelen szeszéllyel cselekszik. Közünk is van egymáshoz, meg nincs is. Néha úgy érzem, összetartozunk, aztán teljesen váratlanul idegenként bánik velem. Elkerül, ám ha meglát, felderül az arca. Tudomásul veszi az érzelmeimet, de mégsem akarja elfogadni. Nem érti meg, hogy segíteni tudnék rajta, nem akarja megérteni. Inkább a magányt választja, belevész váratlanul rátörő gyengeségeibe, kizárva magát a józanság köréből. Vezeklés ez – valamiért. De ki tudja, miért?

Most is, hiába ácsorgok a színház előtt. Már hét óra tíz van, odabenn felgördül a függöny, ám ő nincsen sehol. Bemenni nem merek, hátha késik. Elmúlik negyed, majd fél nyolc is, és csak szobrozok a Nagymező utcában. Háromnegyedkor végleg feladom.

Vesszőfutás ez az este. Nem tudom megállni, hogy át ne menjek Budára. Szorongva lépdelek az ismerős utcákon, felnézek leeresztett redőnyű, sötét ablakára, és elmegy a kedvem attól, hogy fölmenjek hozzá a negyedikre. (Eljön majd az idő, amikor drágák lesznek a mostani rossz, semmire se becsült pillanatfoszlányok, midőn képzeletedben kiszínezve a legfontosabb helyre állítod őket. Nem azért, mintha egy kirakójáték darabkájaként bármit is megértetnének a múltból – tartalékérzelem válik belőlük, amivel ideig-óráig, olykor évekig pótolhatod vele a valóságosak hiányát.)

Belezuhanok a félelembe, hogy végleg elveszítem. Nem érdekelnek más ügyek, nem várom reménykedve a következő nyarat, elillant a vakáció édes íze, minden odaveszett. Egy a fontos: csakis ő. A világ maradék része megszűnt létezni. Benne vagyok a sűrű félelemben, mi van vele, mi lesz velünk? (Van is okod erre, nem is tudod még, mennyire van.) Sötét az ablaka, nincs odahaza. Bedobom a bérletet az ajtaján lévő levélrészbe.

Másnap sem kapok magyarázatot távolmaradására.

A következő estéimen serényen buszozok Budára, csakis azért, hogy felnézhessek az ablakára. Zénó nem érti, hogy a színpadi vetítések után miért szedem olyan gyorsan a lábam, miért nem tartok vele hazafelé. Akkor nyugszom meg valamelyest, mikor a redőny laza résein át az olvasólámpa halovány, biztató fényét látom kiszűrődni negyedik emeleti ablakából.

Mire biztat ez a fény?

Nem tudom, de vasárnap megismétlem a Buda-járást. Csillogó déli verőfényben megint ott ácsorgok az ablaka alatt. Behúzódok a kerítésrács közé ékelt telefonfülkébe. Fogoly vagyok. Tekintetemmel őrzöm a házat. Mintha egyre lejjebb és lejjebb ereszkedne ablakán a redőny. Bosszant, hogy amikor megérkeztem, nem jegyeztem meg pontosan a helyzetét. Ha úgy van, miként gondolom, s nem csálnak meg az érzékeim, azt jelenti, hogy észrevett, és otthonába zárkózva menekül előlem. Nem kíván látni.

Sokáig maradok megfigyelő állásban. Senki sem zavar, vasárnapi ebéd órájában nem mutatkoznak telefonálók. A villamosok temetőlátogatókkal kanyarodnak Farkasrét felé. A buszok kirándulókkal tömve kapaszkodnak föl az emelkedőn. Moccanatlanul álldogálok őrhelyemen. A redőny nem ereszkedik tovább.

Mindketten tudjuk, hol a másik. Ebben már biztos vagyok. Ki kellene lépnem a fülkéből, neki ki kellene lépnie az erkélyre, inteni, vagy csak megjelenni. Mégsem történik semmi. Fél három táján föladom, vesztiesen kullogok haza.

Ácsorogni, álmodozni, lesni a véletlent – ennyire futja a bátorságomból.

*

Sötétek a délutánok, irgalmatlanul rövidülnek a fény órái. Rögeszmés makacssággal járok a lakása környékére. Változtatom a megfigyelő pontot: egy vadgesztenyefa tövében bújok meg. Onnét még jól látni az ablakait, engem viszont eltakarnak a lassan rozsdásodó levelek.

Öt óra körül, mikor már fogytán az égbolt fénye, de az utcai lámpákat még nem gyújtják meg, fölbukkan Kismókus. Mint raj-

takapott bűnös, bújok fedezékbe, de már észrevett, felém tart, arcán ritkán látható csillogás, az öröme.

Suta magyarázkodásba kezdek. Semmi értelme. Úgyis tudja, miért ácsorgok a gesztenyefa tövében. Nem kellenek szavak.

A langyos alkonyatban elsétálunk a 60-as villamos végállomása melletti terecskére. Leülünk egy padra a város szeme elől elrejtő bokrok mögé. Hozzánk hasonló párok botladoznak kapcsolatuk kezdetén, és élemedettebb korú, egymásnak még titkos gondolatait is jól ismerő, összeszokott társak andalognak, akik még, és akik már nem beszélgetnek. A tudás előtti és a tudás utáni állapotban lévők. Dübörgő mopedjükre fölkapó srácok törnek be a csendességbe, zajos gépeikkel kerülgetik a padokat, magányos vadként heccelik társaikat a nagy kalandra, a hasonló korú lányok ijesztgetésére. Adják a felnőttet, és nem sejtenek semmit a rájuk váró, eljövendő bonyodalmakról.

(Mintha senkin sem lehetne segíteni. Mintha csak azt lehetne kimenekíteni fojtogató sivatagi magányából, aki egyedül is képes arra, hogy segítség nélkül vergődjön ki minden bajából. Aki nem akar megmenekülni, azt nem lehet megmenteni. Hiába vonul föl lélekgyógyászok serege, hiába kínálkozik a féltő szeretet. Minden elveszett, ha azzal húznak ujjadra egy vékony köves gyűrűt, hogy majd hozzon érte virágot a síromra.

Nem az étellel jegyezték el. Nem tudod átlépni a szegényből, félelemből, titkolódzásból és görcsös ellenállásból emelt, a kínai nagy falnál is erősebb, mert nem kövekből épített választóvonalat. Állod a küzdelmet, de nem tudhatod még, hogy ütközeteidből nem kerülhetsz ki, nemhogy győztesen, de sebek nélkül sem. Csak vesztes lehetsz, semmi más.)

*

Kertész kartársat felrendelik a főnökségre. Kisvártatva titokzatos arckifejezéssel tér vissza. A raktár egyetlen ócska írógépét bezárja a ruhásszekrénybe, egy ragasztószalagra pecsétet üt, aláírja, majd rányalja a papirost a kulcslyukra. Aztán maga köré gyűjti a fizikaiakat, és bejárja velünk a két hatalmas raktárhelyi-

ség minden zegzugát. Az összes nyílászárót, ajtót, ablakot, szellőzőlyukat ellenőrzi, becsukatja.

Be vannak szarva az elvtársak, jegyzi meg Zsiga jól hallhatóan.

Kertész kartárs elengedi a füle mellett ezt a kijelentést. Lassan haladunk, miközben kiderülnek raktári rendetlenségek, tárolási hanyagságok, ám mindez most nem érdekes, most nem ez az érdekes. Mire végezőnk, el is telik a szombat délelőtt. De még nincs vége a céciónak. Fél tizenkettő tájban a szertárfőnök és helyettese vonul végig a terepen. Úgy tesznek, mintha csak sétálgatni szottyant volna kedvük, de már mindenki tudja, mire föl zajlik az egész.

Semmi különös nem történt azon az október 23-i vasárnapon. Pesten maradtam, nem buszoztam Budára, épp csak lesétáltam egy kicsit bámészkodni, megnézni az ismerős, semmi meglepetést nem tartogató kirakatokat, a hetedik napon nyugodtan ögyelgő embereket. Most lenne idő áttekinteni a helyzetet, de nem tudom, mit is kellene olyan alaposan meggondolni.

Elkészítettem a Blaha Lujza tér felé. Már majdnem kész az új aluljáró. A villamosok már eredeti pályájukon járnak, a kocsiforgalom is visszatért. Lemenni persze még nem lehet. Nyilván november hetedikére időzítik az ünnepélyes átadást. Pest népe már nem olyan kíváncsi, van már egy aluljárónk, lesz még egy, nincsenek oda annyira ezért. A színház, melyet eltüntettek, békeidőben felrobbantottak, hiányzik egy kicsit.

Másnap reggel Imre bácsi szedi a lábait a bélyegzőóra felé. Utolérem, mellészegődök, ám kivételesen szavát se lehet venni, épphogy viszonozza a köszönésemet. Különben is, ilyentájt már réges-rég benn szokott ülni a kuckójában; önmagához képest elkésett tehát.

Begyűjtötték az öregét, tudom meg furcsa viselkedése okát pár perccel később, a raktár ajtajában. Nem léphetünk be, meg kell várnunk Kertész kartárs érkezését, akinek tiszte a lepecsételt ajtó sértetlenségének ellenőrzése.

Ide bizony egyetlen ellenforradalmár se tette be a lábát. Jól kitoltunk velük.

Zsiga szellemeskedik, ám Kertész kartárs néma, cinkos pillantására azonnal elhallgat. Betódulunk a fűtetlen irodába. A zárlat miatt senki se gyűjthetott be az olajkályhákba. Didergünk, míg újra föl nem melegednek a másfél nap során lehűlt falak.

Semmi sem történik egész nap. Azaz mégis. Az ebéd utáni nyugalomban, amikor a függöny és az ablaküveg közé szorult legyek döngése az egyedüli esemény, felberregett a telefon.

A tanuló kislányt keresem.

Nem esik le rögtön a húszfilléres, aztán rettentően feldühödök.

Itt nincs semmiféle tanuló kislány!

Addigra már az odaáti irodában is felvették a készüléket. A beszélgetés – most már nélkülem – folytatódik.

Mondja meg annak a papírfülűnek, hogy ne járjon a szája, mert beverem.

Dühödten csapom le a kagylót. Forr az indulat bennem, de uralkodok magamon. Mimike árgus szemmel figyel. Lehet, hogy mindent, vagy legalábbis sokat tud, ám ez most cseppet sem érdekel. Ez a vizesnyolcas csak nem fogja behálózni őt?

A nyurga, korán őszülő meóst többször láttam már odaát forgolódni, de nem gondoltam semmi rosszra. Közelébe se férkőzhet a választottamnak. Lehet, hogy nagyot tévedtem. Raksa úr újabban német könyvvel a hóna alatt peckesen jár-kei a raktárban.

Jó félóra multán megjelenik Kismókus a délelőtti postával.

Elfelejtette átadni az üzenetet, bököm oda neki.

Addig se túl vidám tekintete ettől még szomorúbb lesz. Nem válaszol, leteszi az asztalra a továbbítandó iratokat, és kifordul az irodából.

Elbaktatok az iktatóba a papírokkal. Imre bácsi szobácskájában megnyugszom kissé. Nincs semmi kedvem visszamenni, inkább pókerezünk.

Kialakítottunk egy saját kérdőszó rendszert, amely azt célozza, hogy minél kevesebb hívó szóval föltérképezhessük a lehetséges összes magánhangzót mind az öt betűhelyen. Mindig e-vel indítottunk, mert mekegőnek csúfolt nyelvünkben, tetszik vagy nem, ez a leggyakoribb magánhangzó.

EMESE ÁRÁVÁÖNÖZŐ
KEVER KÁDÁRVÖDÖR
KÉRÉS ICIRI UJUJU
ÉRÉSÉ KITIN BUTUL
ATALA OSONÓÜRÜFŰ

Ha már rájött az ember a magánhangzók helyére, a mássalhangzókat könnyedén ki lehetett találni. Imre bácsi díjazta a jól kidolgozott rendszert: átvette, használta ő is. Nehéz volt ellene védekezni, de lehetett. Találtunk nehezen feltérképezhető, lehetőleg csak egy magánhangzót rejtő szavakat. Nagy keletje lett a HÖLGY, TÖLGY, VÖLGY típusú főneveknek, vagy az egytagú igék második személyű felszólító módjának, EJTSD, INTSD, meg az efféléknek. Már fejben játszottuk, nem kellett papír, anélkül is tudtuk, hányadikra lett kész a megfejtés. Szópókerben akár munkahelyi bajnokságon is indulhattunk volna. Az első két hely biztosan a miénk.

Csak érzelmek dolgában nem voltam profi. Tévelyegtem, tehetetlenkedtem, haragudtam a világra.

Tanuló kislány, dühöngtem magadban. Ugyan mi köze lehet ennek a nyurga meósnak őhozzá? És ilyen hülye névvel! Méghogy Raksa, Raksa Jóska. Riksa, annak van valami értelme, riksakuli, riksapista.

(Úgy látszik, nincs más lehetőség és megoldás, mint figyelni. Figyelni éveken, esetleg évtizedeken át. Nézni a világ működési rendjét, mintha egy soha le nem eső zászlójú sakkórával játszanád életed partiját. Aztán meg: hallgatni. Várni, hogy megüledjék valamilyen érzés, benyomás, tapasztalat, és még akkor sem, évek múltán sem elhamarkodva, hebehurgyán cselekedni. Nézni figyelmesen – igen, ez a méltó válasz a világ kihívóan zavaros működésére, megzabolázhatatlan rendetlenségére.)

*

A nyáriás ősz hirtelen ért véget. Október utolsó napjaiban egy kis hó is hullott, de rá se hederítettem.

Éppen csak köszöntünk egymásnak, ha találkoztunk. Életemben először kerültem ilyen helyzetbe. Nem tudtam, mit kellenne tennem, hogyan kellene viselkednem. Gyerek voltam még, és sokan, főként anyám, úgy is kezeltek, mint egy gyámolításra szoruló pubit.

Egy angol regény lapjait faltam, abban kerestem vigaszt. Véletlenül került a kezembe, de talán nincsenek igazi véletlenek. Valamiképp tudta a sors, mit kell elém sodornia, elolvastatni velem. Megdöbbsenem a korlátoltságokon, a 19. századi embereket béklyózó szokások gyilkos hatalmán, a nők kiszolgáltatott helyzetén. Mintha a társadalmi berendezkedés minden gondjáért-bajáért őket tennék felelőssé, az emberiség minden bűnéért a valóban gyengébb, mert gyengédebb nemnek kellene fizetnie, vezekelnie. A szereplők többségéből süttött a korlátoltság, mint valamilyen járványos fertőző kór. Pokollá tették két egymást szerető, ártatlan szívű ember életét. Gonoszságuk tönkre zúzott minden szándékot, érzést, indulatot, ami másképp létezett, mint az ő szívtelen szabályrendjük. A szerelem ellenségei mindent elkövettek, hogy a csökkent tévhitekre épülő törvényektől szenvedő bátoratlanok életébe idejét múlta erkölcsöt papolva belerontsának, és szajkózott elveik jegyében az ártatlan szeretőket züllésbe, majd pusztulásba kergessék.

Mintha semmit sem változott volna a világ annak az angol regénynek hatvan-egynéhány évvel ezelőtti megjelenése óta. Azóta is hiába küzdünk öröklött és ránk erőltetett szokások ellen. Minden úgy zajlik, mint száz, kétszáz vagy ezer évvel korábban.

Rólunk szólt ez a könyv. Könnyen, sajnálatosan könnyen lehetett azonosulni a szereplőivel. Nem sokat tudtam Kismókusról, a múltjáról semmit, semmi igazán fontosat, csak megérzéseim alapján azonosítottam Tess-szel, a minden bűnből és szégyenből tisztán kikerülő nemes lelkű parasztlánnyal. Önmagamra a puritán erkölcsöktől elszakadó Angel Clare szerepét osztottam. A raktár körül ólálkodó Raksa az erőszakos Alec figurájává süllyedt. A környezet rémisztő hatása is ugyanúgy működött, mint régen. Mintha őskövület volna az emberi természet: érzelmek, gondolkodás, lélek – mit sem változtak a múltó századok során. Bűntudat nyomorítja szabadságunkat, nincs kiút, egyik rosszból a másikba sodor vakságunk. Hiába nyúl bárki segítően a szorongó, szenvedő másik lélek felé, béklyóba vert szellemet ér a szabadító igyekezet. Félbe marad a mozdulat, kiszárad az érzés, lehanyatlik a kéz.

Mégis, újra megpróbáltam. A más alkalmakkor utált, fölöslegesnek tartott névnapozási szokás a kezemre játszott. Megvettem neki a finom, halványsárga papírosra nyomtatott, műbőrbe kötött Thomas Hardy regényt, és az elejére, mottó gyanánt kimá-soltam a belém ivódott, úgyszólván nekünk szóló sorokat.

A dolgok jól átgondolt tervének rosszul átgondolt végrehaj-tása során a hívásra ritkán érkezik valaki, a szerelemre méltó férfi ritkán jelentkezik a szerelem órájában. Az ember eltűnődhet fölöt-te, hogy vajon a földi haladás végső csúcsán korrigálja-e ezeket a nem egyező időket valami finomabb hangulat, valami egymásra hatás...

Itt abbahagytam, mert betelt a szennycímlap. A folytatás úgyis benne van a kötetben.

Forró kézszorítás a köszönet, és a hála pillantása, hogy még-sem veszített egészen el. Miután átadtam az ajándékom, elbú-jok, nem akarok részt venni a kíváncsiskodó koccintgatásokban. Fölmenekülök a padlásra, és fél négyig ki se dugom az orrom onnan. Nem akarom Raksát látni, amint virágcsokorral és bon-bonosdobozzal jön hódítani. Mellesleg: egyáltalán nem jött, ám ezt nem tudhattam.

Egyre sötétebb lett körülöttem. Nemcsak a nappalok rövidül-tek apránként konok telet közelítő éjszakává, a lelkemben is be-alkonyult.

Pár hét múlva, amikor véletlenül kettesben maradunk az iro-dában, Kismókus a szemembe nézett, de olyan tekintettel, mi-ként a mindenkitől rugdosott, otthonra nem lelő kutyák szoktak nézni arra, akitől várnak valamit.

Szép ez a regény. Nagyon szép. Lassan olvasom. Esténként egy-két oldalt.

A legrosszabbkor lépett be az irodába Halmosné, Kismókus főnöke. Nyugtalanul keresgélt valamilyen iratot. Közben a szeme sarkából rosszallóan tekintett felénk, akik munkaidőben társa-lognak, ahelyett hogy...

Aztán, milyen gyorsan jött, oly hirtelen távozott is.

Férjhez kell mennem.

Belém vág a mondat, nem válaszlok. Most nem jön közbe semmi, senki nem nyit be izgatottan, mégis néma maradok, holt a szívem nem az, veszettül kalapál, ám képtelen vagyok hangot adni az érzéseimnek. Egy kurta miértet tudok csak kipréselni magadból.

Ezer forintból éljek?!

Újabb ütés a szívtájékra, hogy elfulladjon a tüdő, ne kapjon oxigént az agy, bennszoruljon mindenféle lehetséges ellenérv. Ezzel a kérdező kiáltással nem lehet vitába szállni. Kimondatott az igazság, az a lapos, közhelyszerű igazságocska, amely a többség életét irányítja, és boldogtalanná változtatja valamennyiüket, mert gyávaságra épül. A bátortalanságra, amely semmit sem kockáztatna a többség helyeslése nélkül, mert akkor kiközösítik; inkább a vágyai és érzései ellenében cselekszik, egy mindig lefelé igazodó, ostobán egyenlősítő észjárás jegyében. Férjhez kell mennem, cseng vissza minduntalan a kijelentés, melynek nem érzelem vagy szenvedély az alapja, hanem holmi ezerforintos realitás, a női alárendeltség, a férfiuralmú világ vastörvénye. De miért nem kerülhetek szóba akár én? Az ósdi hagyományok miatt? Mert úgy szokás, hogy a férjnek illik idősebbnek lennie?

Míntha az angol regény hősei volnánk!

Felrúgni minden alkut, az efféle gyakorlatnak hátat fordítani, fűtyülni a korlátolt világ követeléseire. Igen, ezt szerettem volna. De semmit se tettem vágyaim megvalósítása érdekében.

*

Már mindenki a bécsi turistaút lázában ég. Tőlünk is többen készülnek, Kertész kartárs, Halmosné és még néhányan mindkét irodából. Kismókus végül nem kért útlevelet, hiába küszködött a német nyelvel, mégsem adta be a kérelmét. A német szavakat tanító Raksa Jóska maradt az útiterv egyedüli eredménye. Peckes sétatíkája a raktár polcai között lidérces látvány.

Az utazási láz tetőfokán ért a főnökség kíváncsi kérdezősködése, mit produkált a Kandó Kálmán Szocialista Brigád. Nem-sokára kezdődik a pártkongresszus, és már minden üzembrész

teljesítette a felajánlásait, csak a mi eredményünk hiányzik az összesítésből.

Akárha villám csapott volna közénk! Még a brigádnapló sincs meg. Egy teljes délelőtt keresi a két iroda minden dolgozója, a padlást is végigkutatjuk Zsigával, de semmi eredmény. Kertész kartárs szemhéja idegesen rángatózik: ő átadta azt az izét a brigádvezetőnek. Kismókus viszont semmire sem emlékszik, könnybe lábadt szemmel turkál a szekrényekben, mindhiába. Botrány-szag terjeng a levegőben.

Azonnal venni kell egy másik naplót, adja ki az utasítást, mint egy süllyedni készülő hajó parancsnoka, Kertész kartárs. Abban a percben toppan be Zsiga, kezében az ingerlően vörös, vaskos naplóval.

Azöltözőszekrényaljántaláltam. Nemtudom, hogy ankerült oda.

Senki se vonja kétségbe a szavait, egyelőre mindenki örül, hogy előkerült ez a vászonkötésű akármi. Örömünk azonnal alábbhagy, miután Kertész kartárs belelapoz. Az oldalak üresen fehérlenek.

Hát ebben semmi sincs, szögezi le csalódottan a mindenki által észlelt tényt.

Hallgatunk, lapítunk.

Ki is a brigádvezető, firtatja főnökünk, tulajdonképp gúny nélkül, unott kíváncsisággal a hangjában.

Mindenki tudja, ki a brigádvezető. Amikor megalakultunk, az is került a naplóhoz, aztán mindenki igyekezett megfelekedzni az egésztől.

Be kell írni valami mozit vagy színházlátogatást, javasolja Zsiga, ilyeneket szoktak.

Vagy egy-két baráti találkozót, cukrászdát, ezt-azt, folytatja Misu, megirigyelve az első számú Szatmári szereplését.

Mimike kettőnket keresi a tekintetével. Kénytelen forgatni a fejét, mert igencsak távol állunk egymástól a rögtönzött röpgyűlésen.

Hát akkor a brigádvezető majd kitölti a naplót. Beírja az elküldési teljesítéseket, százalékban, meg egy kis kultúra is kell.

Kultúra kell, vigyorog Zsiga, hogy ő most megúsza ezt. Csak tudnám, hogy minek?

Főnökötök mindig jóságos, kéesszürke szeme haragos színűre vált. Zsigaelhallgat, Misunagyöröme renemszellemeskediktovább.

Tessék, nyújtja Kertész kartárs a vörös könyvet Kismókus felé.

A brigádgyűlés feloszlik. A kollégák szétszélednek, a legnagyobb vesztes hóna alatt nehéz kötelezettségével eltűnik a szűk átjáróban.

Harmadnap különleges megtiszteltetés ér minket. Jól működő brigádunkat a főnökség benevezte a pártkongresszus tiszteletére rendezendő kulturális vetélkedőre. Három személyből állhat egy csapat; ránk bízák, kiket indítunk a színeinkben. Amúgy is megbolygatott méhkashoz hasonlít a raktár. A bécsi utazás előkészületeit feledve Kertész kartárs újabb és újabb listákat gyárt, mindegyiken más-más nevek szerepelnek, de Kismókusé egyikről se marad le. A brigádvezetőnek szerepelnie kell a csapatban.

Ezt nem vállalom, inkább kilépek, szokatlan komolyságú indulattal mondja ezt.

Mielőtt kitörne a botrány, bejelentem Kertész kartársnak, hogy átvállalom a feladatot. Csodálkozik, de örül. Hadd szövegeljének Misuék meg mások akármit, nem érdekel. Mindenki fellélegzik, hogy megoldódott az ügy: megvan az ember a kényes feladatra.

*

Egyik délután együtt utazunk a buszon. Az utóbbi időben ez csak elvétve fordult elő. Kárászné is velünk van, s be nem áll a szája, különböző árlistákat sorol fejből, Bécsben mit és hol lehet a legolcsóbban beszerezni. Mindennek az a csattanója, hogy milyen remek lesz a Mariahilfestrassén mászkálni. Megkönnyebbülünk, mikor sok csomagjával végre lekaszálódik a buszról. Ám hiába maradunk magunkra, szótlanul hagyjuk, hogy guruljon velünk a 9-es tovább. Mielőtt leszállnék, Kismókus egy csomagocskát nyom a markomba.

Köszönöm, amit értem tett, suttogja fojtott hangon, és arcomra nyom egy testvéries puszit. Hosszú percekig érzem még puha szájának érintését. Megbűvölten és mámorosan lépdelek hazafelé. Télikabátom zsebében fogdosom azt a kis valamit, ami leginkább egy aprócska madárra emlékeztet. Nem bontom föl, míg

haza nem érek. Ez próbatétel: ha megállom, reménykedhetek, minden jóra fordul még.

Egy kis számár kerül elő a csomagolópapírból. Gyerekjáték, pici mágneses csacsi. Arasznyi sárga testcskéje apró fekete talpazaton áll, pofája mágneset rejt, s a farkára akasztható csalogatóval nyitható-csukható az állatka szája. Kismókus íróasztala volt idáig állandó tartózkodási helye. Most az enyém, játszhatok vele, vagy akár vitrinbe tehetem, mint egy érdemrendet szokás.

*

Külvárosi művelődési ház felé villamosozunk. Hosszasan dőcög a 14-es járat három kocsija, míg vetélkedő triókat célba juttatja. Lehel utca, Béke út, aztán kanyargás Újpest földszintes háziköi között. Van idő morfondírozni, mit keresek voltaképpen erre felé.

Nemsokára megtudom. Beterelnek az alkalomhoz illően vörös drapériákkal és papírszalagokkal kidekorált barátságtalan hodályba. A falakon köröskörül jelszavak, kartonpapírból kivágott betűkből összeállított mondatok.

Tervszerű munkával a Pártszervezés sikeréért!

Előre a munkaversenyben!

Éljén szocialista brigád-mozgalom!

Himnusz és Internacionálé, akárha focimeccsen játszanának egymással a magyarok és a nemzetköziek. A versenyzőknek jutott a kényelmesebb ülőgarnitúra, a munkaidő-kedvezmény ígéretével ide csődített nézőknek kényelmetlen faszékek maradtak. Nekünk ellenben ki kell ülnünk a színpadra, méternyi magasságban a feltűnően unatkozó közönség fölé.

A gyerekesen könnyű kérdéseket felváltva válaszoljuk meg, mégis majdnem elveszítjük a versenyt, mert vitába keveredünk a fafejű zsűri-elnökkel. Valamilyen főfelügyelő az ürge, mindenestre nem doktor Béládi Nagy Béla főtanácsos. Azt állítja, hogy a „nagy proletárköltő” a mozdony elé vetette magát. Főlösképpen ellenkezem vele, ez nem bölcsészkar felvételi, itt nem kell tudni, hogy az a tehervonat nem szerepelt a menetrendben, és Attila csak a kerekek közé búj. Ennek ellenére győzünk, meg-

kapjuk az első díjat, egy vacak serleget vándorzászlóval. Gyorsan továbbadom a szertárfőnöknek, aki rettentő büszkén feszít, hálásan szorongatja a kezünket.

Lesz sör és virsli, bíztat hunyorítva, de a gépzene mindent megelőz, a háttérből hörgő hangon, torz erősítéssel feldübörögnek a *Tánczenei koktél* slágerei.

Gyorsan megszököm, de eltévedek a soha be nem járt utcákon. Rossz villamosra szállok, és hosszú időbe telik, mire visszajutok a helyes irányba. A villamosmegállóban ácsorogva észreveszek egy telefonfülkét. Feltárcsázom Zénót, hogy gyorsan elmesélhessem neki ezt a valószínűtlen estét, de nem tudok többet mondani, csak annyit, hogy megnyertük a szocialista brigádok vetélkedőjét. Az újpesti nagyáruház fényes kirakatában egyforma fejű csoki Mikulások sorakoznak, ők is mind brigádtagok, vörös köpenyes hadsereg, nem is Mikulás, hanem Télapó-különítmény. Nem jön villamos, türelmetlenül topogok a havat csak ígérgető, szürkés, esti égbolt alatt.

A győzelemmel járó munkaidő-kedvezményel élve másnap csak déltájban érkezem meg, miután kialudtam az előző napi színjátékot, mint egy szégyellnivaló részegséget. Az irodák majdnem üresek, aznap reggel utaztak el a Bécsbe indulók. Már a belyegzőóra körül hallani a pletykát: azért nyertünk, mert a szertárfőnök megszerezte és szétosztotta a kérdéseket. Lettek volna ők ott, azon a barátságtalan helyen, akkor nem beszélnének ilyen zöldségeket. Különben, még az is elképzelhető, úgy volt, ahogy mondják. Nagyon ferde szemmel néztek rám a csapattagok, mi a csudának okoskodok, miért nem hagyom rá a zsűri-elnökre a hülye tévedését. Kóválygok a nagy csöndességben, ahhoz sincs kedvem, hogy ötbetűzzek Imre bácsival. Hamar elszalad a délután. Jó lenne, ha mindennap csak ennyi időt kéne itt tölteni.

Másnap reggel meglepetésre bekóvályognak a bécsiek. Nem mindegyikük, csak Kertész kartárs, Halmosné és az egyik adminisztrátor. Hegyeshalom előtt leszedték őket a vonatról, mert a megengedettnél jóval több forintot találtak náluk.

Felbolydul a raktár, izgatottan tárgyalják az esetet. A vámosok már Kelenföld után rászálltak az utasokra. Úgy jártak-keltek a fülkék között, mint akik biztosra mennek. Legelőbb Halmosné

holmijában bukkantak eldugott százásokra. Kertész kartárs állítja, érezte, az ő embere tudta, hol kell kutatnia. Azonnal a termoszt kezdte csavargatni, abban volt elrejtve a hőpalack két fala között harminc darab százas, családja összes megtakarított pénze.

Csak a feleségem, meg a gyerek tudott róla, hová tettem, hajtogatja vigasztalhatatlanul. Egyetlen apró vétséget sem követett el életében, nemhogy nagyobb törvénytelenséget, és amikor megpróbált kijátszani egy konok paragrafust, melyet mások játszani könnyedséggel hágtak át, belebukott. Neki nem sikerült. Hallgatólagos együttérzés, cinkos összetartás övezi, hiszen nem lopott, nem csapott be senkit. Szeretett volna karácsonyra jól bevásárolni.

Pénzbüntetésre ítélték, és a háromezer forintját is elkobozták. Fizetési előleget kellett felvennie, hogy a belügy csekkjét postára tudja adni. Ezzel azonban nem volt vége a vesszőfutásának: munkahelyi fegyelmit kapott, a szertárfőnöknek le kellett váltania őt a posztjáról. De megoldották, hogy megmaradjon a káposzta, de a kecske is jóllakjék.

Továbbra is ő vezette a raktárt, de melléje-föléje helyeztek valakit, aki névleg irányított minket. A hivatalos váltás nem mehetett végbe leltári átadás nélkül; a hatóságok számára dokumentálni kellett a komoly büntetést. Megint írhattam napszámban a leltárfelvételi naplót, gondosan ügyelve, nehogy egy akaratlan tévedéssel hiányt hozzak létre. Engem is büntettek a vámszabályok megsértéséért. Végeérhetetlen ívek fölé görnyedve körmögtem a képzeletbeli leltár adatait.

Ha időnként fölpillantottam a papiros-erdőből, Raksát láttam művezetője társaságában, amint délcegen a másik raktár felé vonultak. Az utóbbi hetekben mindenféle ürügyekkel tért be hozzánk ez az alak. A buszon adott puszi óta Kismókus kerülte a találkozást, csak a távolból figyelhettem siető alakját. Mint ha menekülne valami elől. Az ívek fölött görnyedve, gépiesen másolva a számjegyeket, gondolatban vele beszélgettem. Aztán odahaza levelet írtam neki. A mágneses csacsi bámulta a számárságomat.

Aranyvásárnap már bezártak az üzletek, mire nekiindultam. A kihalt budai utcákon alig találkoztam valakivel, egy-egy sietős járókelő igyekezett mielőbb az otthonába érni. Aki tehetette, ki sem tette a lábát a hideg téli estében. Ugyanaz a reszketés, belső remegés fogott el, amikor Kismókus lépcsőházában fölfelé tartottam, mint első alkalommal.

(Később, éveken át, még sokszor fogsz álmodni ezzel a perccel. Hozzá indulsz, a lakása felé igyekszel, és nem tudod, mi vár rád. Az álom édes lesz és minduntalan visszakívánt. Most ellenben félelmetes, mintha előre éreznéd az elkövetkezendőket.)

Mint egy alvajáró, úgy helyezem mutatóujjamat a csengő gombjára. Bentről suttogó hangokat vélek hallani. Semmi fény, csak a televízió kékesszürkéje. Álldogálok egy ideig, aztán a találkozás reményét feladva becsúsztatom a levelet az ajtó résén át a lakásba. Várok még, aztán reményvesztetten ballagok le az utcára.

A takarékpénztár üvegtáblái mögött kínos rend és fémes csillogás, semmi emberi. A pultok, székek üresek, miként az utca is ezen a csípős téli vasárnapon.

Váratlanul ér a támadás. Mintha egy pórázáról elszabadult hatalmas fekete állat rontana rám. Sehol a gazdája, aki megfékezhetné a vadat.

Raksa ütlegel. Dühödten, némán csépel az öklével. Nem védekezem. Nem ütök vissza. Nem kiáltok segítségért. Ez a kettőnk ügye, senki másra nem tartozik. Egy halott ember ver engem. Réges-régen halott. Érzem, hogy felrepedt a szám, ajkamon a vér sós íze, mégsem fáj. Raksa végre abbahagyja fárasztóan tökéletlen mozdulatait. Bámul rám, üres tekintetével. Némák maradunk, mint a kösziklák. Lógó karokkal, szinte bénultan távozik. Kiütött bokszolóként megy vissza a lakás fedezékébe.

Megverték.

Meghalt.

Én is meghaltam valamiképp.

Lábaim céltalanul róják az utcákat, ahol nemrég boldognak éreztem magam. Nincs hová mennem, menekülnöm. Senki sem vár.

Hosszas bolyongás után felmegyek a barátomhoz. Régebben beállíthattam hozzá előzetes bejelentés nélkül; most se jutott eszembe telefonálni. Zénó a vasárnap estéjét is vaskos jogi könyvek fölött töltötte az újabb vizsgaidőszak már megszokott rettegésében. Én is rettegettem, de nem holmi kollokviumok miatt. Túl vagyok már a vizsgákon.

Megbuktam?

Átmentem?

Nem tudunk mit kezdeni egymással. Egyetlen szót se tudok mondani arról, ami történt. Néma gyereke lettem – nem anyámnak – a barátomnak, aki mit sem ért váratlan megjelenésemből, így aztán segíteni sem tud. Otthagynom a könyvei között, legalább ő tanuljon valamit a világ működési rendjéről.

Másnap nem megyek be a munkahelyemre. Hajnali hatkor gépiesen elhallgattatom az ébresztőórát, és fejemre húzom a takarót. Még sokáig sötét lesz odakint: az év leghosszabb éjszakái tartanak.

(Nem kellesz a világnak. Halott apádnak, elköltözött anyádnak, és most már szerelmednek sincs rád szüksége. Senkinek sincs szüksége rád. Fölösleges vagy. Hiába igyekszel bizonygatni az ellenkezőjét, biztatásul magadnak is, küzdelmeid ellenére minduntalan erre az eredményre jutsz. Eldobnak maguktól az emberek. A Raksa félék csak nyomatékostíják öklükkel az ítéletet.)

Egész nap ki sem teszem a lábam az utcára. Ne tudják meg, mi van velem. Higgyék azt, elvesztem, megsemmisültem, nem is létezem. Talán akkor hiányolni fognak.

Gyermeteg elképzelés ez, persze. Senki sem keres, nem jönnek értem. Az emberiség nem küld békítő küldöttséget, fehér zászlóval, kedveskedő ajándékokkal. Azt se tudja, hogy hadban állok velük. Kegyesen megengedi, hogy kedden ugyanott folytathassam az életem, ahol vasárnap este abbamaradt. Szemrehányást se tesz, közömbösen veszi tudomásul, hogy leszálltam a körhintáról egy picit.

Kertész kartárs zokszó nélkül írja alá a szabadságos papírt, hogy igazolt legyen a mulasztásom.

Ez már a jövő év terhére megy, közölte sajnálkozva.

De hiszen minden a jövő terhére megy: minden szabadulási, boldogulási kísérlet az elrendelt időt nyüvi és lopja kétszeres, olykor háromszoros erővel. Előre kell adakozni, anélkül, hogy tudnám, lesz-e jutalma, eredménye az érzések, vágyak nyomában szétszórt időnek.

Egész nap ki sem mozdulok az irodából, Zsigának adom az ebédjegyemet, aki nagy tapintattal semmit se kérdez. Ahogy telik az idő, úgy nő a kíváncsiság jéghideg közönnyé a szívemben. Legkésőbb délután át kell jönnie a továbbításra szánt küldeményekkel, ám addig is találhatna ürügyet, hogy megnézzze, itt vagyok-e, élek-e még? Csak két óra környékén jelenik meg. Rám mered, mint akit először lát, és semmit se szól.

Nincs tovább, vége van valaminek. De nem tudom, hogy minek.

*

Szenteste előtt beállított anyám, vacsorát készített, átadtuk egymásnak az ajándékainkat, és az utolsó busszal elment. Hívott, hogy szilveszterkor látogassam meg. A páromnál, így mondta. Még azzal is kecsegtetett, hogy Bizó úrnak van egy korban éppen hozzám illő kislánya. Micsoda név az, hogy Bizó? Elképzelttem, milyen lehet az a lány, aki szilveszter estéjén otthon ücsörög. Inkább moziba mentem, egyedül. Oda, ahol kétszer is voltam vele az elmúlt esztendőben. A svéd királynő szomorú sorsa köszönt rám, aki lemondott a trónjáról, mert elveszítette a szerelmesét. Akadtak ilyen nők a történelem folyamán. Föl is jegyezte az életrajzukat minden krónika.

Megvolt az év, kitelt. Senki se kérdezte, tetszett-e az események alakulása. Elővettem az új zsebnaptáramat. Gyászos, koromfekete borítójával kirítt megszokott használati tárgyait közül. A tényeket pontosan közölte: Újévkor a Nap kél 7. 32-kor, nyugszik 16. 03-kor. Hogy ez éppen vasárnapra esett, balszerencse volt, nem tragédia. Beleírtam a nevem és a címem a notesz elejére,

habár nem veszíthettem el, mert sehová sem vittem magammal. Biztos, ami biztos, ez a két dolog semmiképp sem változik.

Hová lett a tavaly szilveszteri slágeres boldogság? Vagy nem is volt olyan boldog éjszaka az, csak most, egy évvel később tűnik annak? Megcsalnak az emlékeim? Vagy csak azt érzem, hogy ennél a mai, nagyon rossznál az is jobb volt? A negatív számoknál a zérus nagyobb mennyiség – egyszerű számtan ez: a lélek aritmetikája. Nem hozott az esztendő, csak vitt, mi több, lopott; elsodorta illuzórikus hiteim java részét. Egyetemre nem vettek föl. Akit szerettem, nem szeretett, végképp elfordult tőlem. Azt hittem, ennél több kudarc, fájdalom nem érhet. (Nagyot tévedtem.)

IV.

Tart a mosolyszünet. Mintha ő jobban haragudott volna rám, akinek igazán több oka lett volna erre. Igazából nem is haragudtam rá. Raksára igen, de ő más. Az az alak nem létezett számomra. Ha véletlenül megláttam, levegőnek vettem, semminek, úr volt a helyén. Kismókus más volt: létezésem legmélyéig elható szomorúságot éreztem vele kapcsolatban, amelyet nem lehetett többé elűzni, mert betelepedett a sejtjeimbe. Lemondás, bele-törődés, reménytelenség. Nem sajgott a szívem, ha láttam a buszon, vagy ha a raktárban meghallottam a hangját. A Semmi érzése töltött el.

Emlékeket gyűjtöttem, a csalódás minden kínjában meg akartam mártózni. Ezért mentem el a színházba, meglesni őt. Tudtam, mikor van a következő bérleti előadás napja, hát jegyet váltottam a Vígbe, a legfelső oldalerkélyre, ahonnan jól be lehet látni az egész nézőteret. Oda ülhettem, ahová akartam, ugyanis egy szovjet darabot adtak, félig telt meg a színház. Kicsiny örömet okozott a nagy boldogtalanságban, hogy nem Raksával érkezett, Böbével ült be a helyükre. Szünetekben nem mozdultam az emeletről, még a mosdóba se mentem ki. Végül majdnem utolsónak hagytam el az épületet.

Hogy tetszett az előadás? kérdezte másnap Böbe, miután az ebédlőben mellém sodródott. Jó kis marhaság volt, ingerelte a némaságomat, mert semmit sem válaszoltam. A bádogtálcával egyensúlyozva menekültem a leszedő pult felé. De nem hagyott nyugton. Hiába vágtam át a nagy szerelőcsarnokon, kockáztatva, hogy valahol Raksába botlom, oda is követett.

Azt tudja, hogy már őt is megverte? Meg kellene szabadítani tőle. Én magának drukkolok.

Annyit tudtam kinyögni, hogy köszönöm.

Az iktató elé érve bemenekültem Imre bácsi kuckójába. Kivételesen nem egyedül találtam az öreget, éppen Romos Ágnessel szópókerezett. A vénlánykorú anyagbeszerző tágra nyílt szemekkel bámult rám. Maga még él, ilyesmit olvastam ki a tekintetéből, ezt kérdezte volna, ha elég bátor hozzá. De csak nézett, meredten. Annyira megfélemedezett a játék céljáról, hogy a gyors megfejtés lehetőségét feladva, bőségesen pazarolta a hívószavakat.

HÖLGY, FICKÓ, KÍSÉR, JÁTÉK, FÉRFI, FRÁSZ, ÁTVER...

Eredménytelenek maradtak a kérdései, még véletlenül se talált el egy betűt sem – csak engem. Erőlködve, de folytatta.

HAMIS, FRIGY...

Itt elakadt, hirtelen nem jutott eszébe több ötbetűs, amellyel kihívóan üzenhetett volna nekem. Imre bácsi ámulva figyelte kedves játéka elfajulását.

Mi van magával, Ágneske? Ha nincs kedve játszani, adja át a helyét ifjú barátunknak.

Ágneske a fiatalság említésének hallatára megsértődött.

Persze, a fiatalok! Imre bácsi is velük tart.

Végtelen hiúsága minden kijelentést családi állapotára vonatkoztatott. Úgy érezte, a világ tartozik neki egy férjjel, és amíg ezt az adósságát nem rendezi, joga van szemrehányásokkal elhalmozni a földkerekség minden hímnemű egyedét. Könnyű diadalt ülhettünk volna felette, de nem tettük. Bűnhődik eléggé azzal, hogy az esze folyton ekörül forog.

Ágneske mégis elvette a játékkedvünket. Képtelen voltam a szavakat fejben tartani, tollat kértem az öregtől, hogy feljegyezz-

hessem a kérdőszavakat. Szégyenszemre, mint nyeretlen kezdő, kockás papírra írogattam az ötbetűsök oszlopát. Így se ment. Nagy sokára találtam ki a legegyszerűbb rejtvényt is.

Megverték őt – ez járt a fejemben. Böbe nyilván nem füllengett, ha Kismókus bárkinek is elmondta ezt, csakis a barátnőjét avathatta bizalmába. Az az állat őt is megütötte. Ezért nem látni mostanság a raktár környékén. Felszívódott, mint egy hajnali ködfolt, észrevétlenül. Nem is figyeltem, jön-e egyáltalán. Tabu lett nekem a másik raktár, csak legvégső esetben mentem oda.

Észrevették a tartózkodásomat. Figyelő szemek követték a lépéseim. Többet tudtak rólunk, mintsem képzeltem. Ám senki nem mondott semmit. Javukra írandó, hogy nem szóltak bele kettőnk ügyébe. Böbe is merő aggodalomból árulta el Kismókus titkát.

Nem lehet úgy élni, hogy folyton megfeleljek mások igényeinek, állandóan azt lessem, mit szólnak tetteimhez a többiek. Semmi sem történt köztünk. Ám ezt csak mi ketten tudtuk, más nem. Az érzést, igen, az érzést lehetett volna irigyelni, de az, titkos zárvány, ahhoz az érintetteken kívül más nem tud hozzáférni.

Egy szempillantás alatt újra a foglya lettem. Lehet, hogy egy percre sem szabadultam, csak áltattam magam a függetlenedéssel, és most, megveretésének híre ismét rabul ejtett. Reggelként megint lestem a kézigránátot hajító, rohamsisakos katona szobra alatt, a buszmegállóban. Mintha csakis engem fenyegetne az első világháborús baka. Nem tudtam, mi a nagyobb veszély: ha nem látnám többé, vagy ha teljesen betöltené mindennapjaimat, ha együtt élhetnénk. Miféle áldozatokra lennék képes? Hol lenne az önfeladásom határa? Mindent megtennék érte? Nem tudtam erre válaszolni, csak elképzeltem, hogy bármilyen áldozatra hajlandó volnék.

Egyszer-kétszer egymás mellé keveredtünk a tömegben, de a köszönésen kívül semmit se tudtam kinyögni. Előlről kellett kezdeni mindent, nem tudtam ott folytatni, ahol karácsony előtt abbahagytuk. A bőbeszédű Kárászné feltűnése, ami máskor halálra bosszantott, most megnyugtató. Legalább nem tűnt föl a némaságunk, szavalt ő helyettünk, csip-csup ügyekről, a közénk szorult idegenségről, az egyelőre átléphetetlen lelki határsávról mit sem tudva. Boldog együgyűséggel panaszkolta lánya luxusigé-

nyeit, aki nem tud eléggé divatos cuccokban parádézni versengő osztálytársai között. Talán ilyen a boldogság. Csak a külvilágra figyelni, anyagi gondokat megoldani, nagyokat enni, jól öltözködni.

*

A suvikszolást megelőző nyugalmi félórában Zsiga meglepő hírrel állt elő.

Maga hány tombolajegyet vett?

Miután teljes értetlenséggel bámultam rá, rajta volt a meglepődés sora.

Nem tud róla? Két forintért szép padlóvázát lehet nyerni.

Húzta is elő a tárcájából a tombolajegyet, a kis papírszeleten Kismókus keze vonásával. Álmélkodva bámultam a falatnyi cédulát. A két másik Szatmári is vett már. Néztek rám, kíváncsi fölénnyel, hitték is, meg nem is, hogy semmit nem tudok az egésről.

Elölük menekülve, zavarodottan Kismókushoz mentem, és egyedül találtam az irodában. A többiek már a bélyegzőóra előtt tipródtak, lesve, hogy mikor ugrik a nagymutató a hatosra.

Háttal ült az ajtónak, hogy bal felől essék keze alá a fény. Nem fordult hátra, mintha tudná, csak én jöhetek ebben az órában. Írt tovább, egészen a papírba temetkezve, azokkal a jellegzetes, kötések nélkül egymás után helyezett, apró betűkkel, melyeket oly behatóan boncolgatott a vidéki grafológus, ám a nagy titkot ő sem tudta megfejteni. Amint új sorba kezdett, tarkóját verdező gesztenyebarna hajsátra meglendült. Görcsösen szorította a kötelező tintaceruzát, írta tisztelt partnerünknek, hogy a hengerfejtömítések ügyében kérjük további szíves türelmüket, vagy valami effélét. Ívbe hajló testhelyzetén sem változtatott. Lábai az íróasztal kihúzott alsó fiókján pihentek. Rezzenetlenül rótt a sablonszöveget.

Elébe kerültem, és a Halmosné asztalán szertehagyott rakatári iratok fölött sem tudtam levenni tekintetemet gömbölyödő térdeinek látványáról. Talán nem akart megfosztani ettől, mert

nem moccan, noha tudta, hogy felcsúszott köpenye alig takarja a lábait.

Végre befejezte a bárgyú leveleket, összezsáptta az irattartó fedelét, és a mappát bevágta a fiókba. Frissen szabadult, vakációs diákként emelte föl fényes, barna szemét.

Tombolajegyért jöttem. Már mindenkinek van, csak én maradtam ki belőle.

Szemrehányásként hangozhattak a szavaim, minthogy annak is szántam.

Senkire se akarom ráerőltetni.

Belenyúlt nagy fekete táskájába, és egy csomó kis cédulát szedett ki belőle.

Mikor lesz a sorsolás?

Látja, milyen sok van még.

Összekapta, és számolgatni kezdte a lapockákat, de minduntalan elvétette, végül idegesen lecsapta az egészet az asztalra.

Adja ide, majd én.

Míg átveszem a jegyeket, egymáshoz ér a kezünk.

Ugye, nem is olyan könnyű megszámolni?

Erre én is elvétettem. A cédulák mintha nem akartak volna engedelmeskedni ujjaimnak.

Kismókus nevetett.

Miért van erre szükség?

Marha kérdéssel rögtön sikerült elvennem a jókedvét. Legföljebb afféle „ezer forintból éljek” feleletet kaphatnék. Végre sikerült a rakoncátlan cetliket rendbe szedni. Harminckét darab volt még belőlük.

Mennyi?

Aggodalom rejtőzött érdeklődése mélyén.

Most már egy sincs.

Előkotortam a pénztárcámat, és leszámoltam hatvannégy forintot. Szólni se tudott, csak bámulta a két papírpénzt és az alumínium egyforintosokat.

Nem, ezt nem lehet. Mit fognak szólni a többiek?

Nem fogják megtudni. Ha én nyernék, úgyis csak azt az egy számot veszem elő.

Ez megnyugtatta. Nézte még egy ideig a pénzt, majd újabb figyelmeztetésemre eltette.

Egyáltalán, tudja mi a nyeremény?

Egy padlóváza.

Megint nevet.

Maga az egyetlen, aki látta azt a nagy kék kerámiát.

Negyedórával később együtt buszoztunk hazafelé. Mintha mi sem történt volna az imént, ugyanolyan búskomor, mint annak előtte. Megint fal választ el tőle, s nem tudom, hogyan lehet áthatolni ezen a félelmekből, szorongásokból, és ki tudja még, miféle zavaros érzésekből emelkedő, áthatolhatatlan képződményen.

Két nap múlva Böbe tombolaszámát húzta ki Zsiga a sorsoláson. Önként jelentkezett a feladatra hátha segíti saját szerencsáját. Nem tudta szegény, hogy az ilyesmit sehogy sem lehet befolyásolni, sehogyan.

Bunda volt ez, nem padlóváza, morgott utána csalódottan.

Amilyen hirtelen verődött össze, ugyanolyan hamar szét is oszlott a társaság. Mások nem háborogtak, tudomásul vették a húzás eredményét, mintha csak lottóztak volna. Én viszont nagyon csalódott voltam. Hiába vásároltam a sorstól nagyobb esélyt, a nyertes egyetlen megvett sorsjeggyel vitte el a nyereményt. Besorolhattam a vesztesek közé. Kismókus ellenben repesett az örömtől: figyeltek rá, kedvelték, és talán szerették is abban a pár percben, míg a tombolatárgy gazdára nem talált.

*

Meglepett a friss tavasz, ám rá se hederítettem a máskor várva várt fényre, langymelegre, napsütéses Duna-partra.

Kivételesen suhant az üres 9-es, száguldás volt ez már a véletlenül kihalt Baross utcán. Lógtam a kapaszkodón, hogy hanyatt ne essek. Kismókus meglátta bal kezemen új pecsétgyűrűmet.

Arany, kérdezte, majd rögtön ki is igazította magát. Persze, hogy arany, mi más lenne.

Zavarban vagyok, hogy a tőle kapott kis köves gyűrűt nem viselem, és ezt a súlyos darabot mégis.

Anyámtól kaptam huszadik születésnapomra.

Kicsit nagy a gyűrű, a középső ujjamon kell hordanom. Nem tudom, ámulata a fényes tárgynak szól-e, vagy a bejelentésnek, hogy most múltam húsz. Hogyan lehet húszéves valaki, tették föl jó páran az álmélkodó kérdést, elgondolkodva saját életkorukon, a másik parton állva, túl azon a rejtélyes határon, amely a fiatalokat a megállapodottabb korúaktól elválasztja. Számokkal nem lehet megjelölni az évet, amikor átlépjük ezt a vonalat, egyszerűen csak látja az ember, hogy már odaát van, és furcsállva néz az utána jövőkre.

Köztünk is ott feszült ez a kőkemény realitás: Kismókus már a másik partról néz vissza rám. Bármilyen közel állok hozzá lélekben, vagy valóságosan, ott a Vörösmarty téren, a végállomásra bekanyarodó buszon már egy másik ország bennlakója.

Megnézzük, hogy idén is olyan finom a fagyalt?

Nem válaszol, ellenben megfogja felgyűrűzött kezemet, és elindulunk a Duna felé.

Inkább menjünk a partra.

Váratlanul tör rám ez a boldogság. Mit sem számít, hogy a mocskos és rossz szagú lépcsőkön kell lemennünk az alsó rakpartra. Tűsarkú cipőjének sarka fényesen kopog a domború macskaköveken. Megállunk odalenn, és nézzük a folyót, amely látott már így minket.

Mit tenne, ha beleugranék?

Marhaság! Miért ugrana bele?

Azért szorosabban fogom a kezét, s úgy állok, hogy a Duna és közte legyek.

Semmit sem értek, nem fogom föl az amúgy is felfoghatatlant, csak ösztöneimmel sejtem, nem következhet ebből semmi jó.

V.

Kertész kartárs amnesztiában részesül. A nagynak titulált, októberi és szocialista jelzőkkel illetett forradalom évfordulója alkalmából törölték a fegyelmi büntetését. Újra ő lett a raktár-

vezető, emiatt újabb leltárral vissza kellett vennie az anyagkészletet. Körmölhettem megint hetekig a számokat. Az alkatrész-mennyiséget persze most se olvasta meg senki, csakúgy mintha doktor Béládi Nagy Béla főtanácsos leltározna. Görnyedtem az ívek fölött, sürgetett az idő. Főnökünk a leltár befejezése után kaphatta ismét a régi fizetését.

Gépies másolás közben a nyári szabadságról ábrándoztam. Mihamarabb, már júniusban szerettem volna kivenni a rövidnek ígérkező két hetet, megtoldva néhány nap fizetés nélkülivel. Minden délután lekéstem őt. Újabban mindig Böbével tartott, nem lehetett közénk férkőzni. Szó sem eshetett közös fagyizásról, külön randevúkról. Egyszer még a Magdi presszóhoz is elvillamosítottam a Kőrösi Csoma útra, persze nem voltak ott, kőbányai srácok itták a sört a kerek asztalok mellett.

A Duna-parton is a nyomait kutattam. Az egyenetlenül lerakott bazaltkockák réseiben összegyűlt a szemét. Füstszűrős csikkek szorultak a fugákba. Hirtelen kedvet kaptam a cigizésre. Nem értettem, honnan tört rám ez a váratlan és szertelen kívánság, hiszen az első Fecskék elszívása után abbahagytam, leszoktam, illetve rá se szoktam a dohányzásra. Mentem a vágyam nyomában. A Dorottya utcai drága kis trafikban mindenféle külföldi cigaretta, szivar és finom pipadohány kínálgatta magát. Vettem egy csomag Savaria cigarettát. Új termék volt, még nem láttam. Fényes celofánban, sárga dobozával tűnt ki a többi pakli közül. Vigasztalódtam vele, meg lázadoztam a sors kihívásai ellen. Hadd érezzem felnőttnek magam. Erős, férfias íze volt. Kaparta a torkom, de azért elszívtam egy dobozzal, sőt, újabbat vettem belőle. Kellott a vad aromája, a zsigerekre ható keménysége. Ez is rá emlékeztetett, mert randevühelyünk közelében volt a trafik. Titok lett belőle. Mindig a parton dohányoztam, sem otthon, sem a munkahelyemen nem kockáztattam meg, hogy cigizzek, pedig megtehettem volna, eltűrve néhány álmélkodó pillantást. Ezzel a „szaváriázással” különböztettem meg a szabad, ám boldogtalan, Kismókus nélküli tavaszi délutánokat, napjaim többi, fölöslegessé váló részétől.

Híre jött, hogy új titkárt választott a KISZ-szervezet. Szalkai Attila nagy buzgalommal látott munkához. Körbejárta a terüle-

tet, és lecsapott mindenkire, így rám is. Nem akartam belépni, semmi kedvem nem volt taggyűlésekre járni, de ez a kamaszos külsejű, melák srác folyton a nyakamra járt.

Jó lesz ez, ha egyetemre akarsz menni.

Pontosan tájékoztatták a megbízói.

Győzködött még egy darabig, mire beadtam a derekamat. Nem a célzásai győztek meg, azt akartam, hagyjon békén, és ha ez az ára, hát belépek neki, és rendben vagyunk.

Dehogyan voltunk rendben. Amikor belelapoztam a piros vászonkötésű könyvecskébe, amely a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség tagjait illette meg, döbbsen láttam, hogy egyik rovat a munkásmozgalom résztvevőjének nyilvánít.

Hát tagja vagy a Kandó Kálmán Szocialista Brigádnak, felelte Szalkai Attila a kétkedésemre, hogy miféle mozgalomban veszek én részt. Megnyertétek üzemünknek a vetélkedőt, és ezzel is erősítettétek a budapesti társüzemek szocialista brigádjainak együttműködését.

Hallgattam. Nem bökhettem ki a napló számára koholt százalékos teljesítményeket, a kitalált közös rendezvényeket. Reménykedtem, hogy nem kell hosszú és unalmas taggyűlésekre járni. Akkor lekésem a buszt, és nem találkozhatok Kismókussal.

Országos Széchenyi Könyvtár

*

Újságpapírba göngyölt csomag hevert egyik reggel az íróasztalomon. Kíváncsian bontottam ki, és rögtön elborult a kedvem. A bőrkötésű Hardy-kötet bukkant elő: a névnapi ajándékom. Sehol egy levél, semmi üzenet. Többször végigpörgettem a lapokat, de csak egy könyvjelzőnek betett cetlit találtam, valahol a közepe után, ahol abbahagyhatta az olvasást.

Szinte letaglózva ültem a csomag fölött, nem tudtam mire vélni ezt. Kisvártatva észrevettem, hogy a kötet elejére írt soraim ki lettek tépve.

Kétségbeesés és harag viaskodott bennem. Egymást kergették a megválaszolatlan kérdések, nyugtalanító gondolatok. Tegnap láttam utoljára, és semmi jelét nem adta ennek. Úgy döntöttem, hogy nem megyek át a másik raktárba, nem mozdulok, nem ke-

resem. Ebbe valahogy bele is nyugodtam, ám nyolc óra tájban Halmosné bejelentette Kertész kartársnak a létszámhiányt. Kismókus nem jött be dolgozni.

Hogyan kerülhetett akkor az asztalomra a csomag?

Előző nap tette oda?

Küldte valakivel?

Minden csupa rejtély, mint az egész kapcsolatunk, telis-tele megválaszolatlan, még csak föl sem tett kérdésekkel, elhallgatásokkal, nyitott sebekkel.

Aggódtam és haragudtam: szerettem őt.

Egyetlen menedékem maradt, a padlás. Igen korán felhúzódtam, és a többiek érezték, hogy ma nem számíthatnak rám, alkalmatlan vagyok a munkára. Nem érhetnek el hozzám idétlen viccelődések, ferde pillantások. Gondoljanak, amit akarnak, de hagyjanak békén.

Üzött vad vagyok. Minden pillanatom reszketés. Félnem kell minden percben. Tilos szeretnem. Senki se mondja ki, csak pillantásokkal, feszélyezett csendekkel hozzák tudomásomra, halott kapcsolat a miénk. Nem szabad szeretnünk egymást. Törvényt ül fölöttünk a félelem, tobzódik a képmutatás, ítéletet hirdet valamilyen ostoba életszabály, a túl nagy korkülönbség gyűlöletes cikkelye jegyében. Ha csak beszélgetünk, már azzal is tilalmat sértünk. A mások által befolyásolt, megsokszorozódó büntudata átragadt rám is, de a matematika szabályai szerint nem feleződik meg, ellenkezőleg, meghatványozódik, sokszorosára nő, ráborul, beteríti őt.

Kalickába zárjuk a lehetséges boldogságot. Győzünk magunkkal szemben – és mindketten vesztesek leszünk. Más-más okok miatt, de mindketten haragszunk a másikra. Ő azért, mert szeretni mertem. Én azért, mert ő gyenge ahhoz, hogy vállaljon engem. Haragomat versekbe fojtom, a költőt lapozgatom, kinek neve nem volt elég jó „áruvédjegy” a brigádunknak, aki jószerivel bele is halt az élet visszautasításaiba.

*Ne bánts d a gyenge nőt, ha már szeretted,
magadat érte kínokba veretted
s nem adtál két pofont neki.*

Már folyton ezen a helyen nyílik ki a puhafedelű Összes, amely újabban mindennapi lelki kenyermé vált. Álomból fölrázva is tudtam volna idézni, belém épültek a sorai, enyéim lettek a létezés végső útjait bejáró költemények.

*

Másnap se jött be dolgozni.

Nem üzent, nem telefonált, semmi hír felőle.

Böbe rosszat sejtve tér be a raktárunkba. Ugyanazt érezzük mindketten: valamit tenni kell. Kertész kartárs elenged, hogy a lakására menjünk. Azonnal indulunk, a benti ügyek várhatnak. Az újságok az előző nap kirobbant arab-izraeli háború eseményeivel vannak tele, a borúlátóbbak a harmadik világháború esélyeit latolgatják. Minket azonban csakis az érdekel, mi történt vele? Mintha kétszer olyan hosszú lenne az út, mint máskor, míg a 9-esről a 2-esre átszállva Budára érünk.

Némán kapaszkodunk föl a negyedikre. Mindketten jártunk már itt, de együtt még soha. Nagy csend honol mindegyik emeleten, mintha nem lakna errefelé senki sem. Csöngetünk kétszer, háromszor, de nem nyit ajtót.

Tanácsstalanul ballagunk le a lépcsőn.

Van itt egy kis presszó a közelben. Néhány dolgot el kell, hogy mondjak magának.

Míg a kávéra várunk, tűkön ülök, de Böbe csak akkor fog bele, mikor megkapja a feketéjét.

Nagyon aggódom miatta.

Kis szünet, egy korty kávé.

Talán nem lenne szabad elmondanom, de mindketten a barátai vagyunk, ugye?

Mélyen a szemedbe néz. Bólintasz.

Mindenáron férjhez akar menni.

Újabb kortyok az édes lötytyből.

De nem magához.

Kavargatja a csésze zaccos alját.

Föladott egy házassági hirdetést. Engem kért meg, hogy segítsék megfogalmazni a szövegét.

Kivár egy ideig, nehezen folytatja.

Hiba volt beleírni hogy lakással rendelkező, most már tudom, hogy nagy hiba volt.

Böbe a mögöttem lévő tükörbe néz, aztán mintegy önmagának folytatja.

Rengeteg levelet kapott, de nem mert válaszolni egyikre sem. Nem is kellett volna.

A kis kerek asztalkát bámulja, mintha Kismókus helyett szegyenkezne.

Aztán egy vidéki mérnöknek mégis írt.

Új vendégek érkeznek a parányi helyiségbe, suttogóra fogja a hangját.

Később kiderült a mérnök úrról, hogy nő, és két gyerek várja odahaza. A pesti kiszállásai idejére kellett neki valaki, aki... érti, ugye?

Böbe elhallgatott. Feketeleves lett a délelőtti kávéból.

Fizettem, elindultunk.

Menjünk vissza, próbáljuk meg újra.

Lábaim öntudatlanul vittek a lakása felé.

Miben reménykedtem? Hogy ajtót nyit – valószínűtlen. Hogy nem kellek neki, most bizonyosságot nyert. Hogy mi van vele? – ez furdalta a lelkemet.

Megint hiába csöngettünk. Leguggoltam, és a levélrész fedelét fölemelve bekukucskáltam a lakásba, ahol már jártam egyszer. Az előszoba nyitott ajtaján át a fotel támlájára vetett pöttyös kartonruháján kívül mást nem vettem észre.

A szomszéd lakásból monoton zörej szűrődött ki.

Özv. Mihály Gézáné kötő kisiparos – olvastam a névtáblán a tömör faajtó közepén.

A csöngetésre abbamaradt az egyhangú zaj. Frissen dauerolt ősz fej jelent meg a kukucskáló ablakban. Azonnal lehervadt arcáról a mosoly, mikor megtudta, hogy nem üzletfelek vagyunk.

Őt keresik, néz ránk kissé megvetően. Elvitték a diliházba.

Indulatosan bevágja a kis ablakot. Újra kezdődik a gépies zaj.

A pszichiátrián belülről zárják az ajtókat. Hosszan kellett csöngetni, mire elfordították a zárban a kulcsot. Bekerültünk a földi pokol előszobájába, elaggott szklerotikusok, üres tekintetű

bóklászók, magukba zuhant depressziósok közé, a belgyógyászati utókezelő osztályra. A nővér, mialatt eligazított, gondosan végigmért kettőnket.

Kismókus egy szűk, kétágyas szobában feküdt. Szomszédja, egy riadt kamaszlány, amint meglátott, zavart tekintettel követte minden mozdulatomat.

Ő az egyetlen rendes ember a világon, mutatott rám Kismókus, Böbének és az ápolónőnek címezve szavait.

Na látja, hogy szeretik magát, és nem fölösleges a világon.

Szinte kiabált a fehér köpenyes nő, hogy szavainak még nagyobb súlyt adjon.

Szégyellem magam, suttogta annál halkabban az ágyon fekvő.

Nem tudok mit mondani, minden szó belém szorul.

Böbe és a nővér kimennek a folyosóra, ott susterogtak egymással.

Mi hallgatunk. Nekem az előző mondata jár a fejemben, fészkei magát a szívembe, ő meg visszazuhan a homályba, ahonnet jövetelünk rövid időre kiráncigálta. Amikor felemelem a kezem, hogy a párnán heverő, kócos fejét megsimogassam, a kamaszlány a szomszéd ágyon élesen nyüszíteni kezd, mintha az érintés látványa is megsebezne.

Nem várom meg Böbét, aki eltűnt a rideg, napközben is mesterséges fénnel megvilágított folyosóról. Egy portásforma, idős férfi engedett ki. A zárban csikorgó kulcs hangja élesen belém vésődik.

*

Észrevétlenül lett nyár; még nem az a négy-öt hétig tartó, elviselhetetlenül forró időszak, hanem a sokat ígérő június, még be nem telt csábításaival. Júniusban még telis-tele az ember tervekkel, ábrándokkal. A magasan járó, tetőpontjához közelítő Nap a kegyeibe fogad, idővel ajándékoz meg. A világ számomra érthetetlen vagy egyenesen értelmetlen része, a sötét kontinens, parányira zsugorodik. Előleget kapok a jövődöböl, amely még nincs, ám feltétlenül olyannak kell majd lennie, amilyennek elképzeltem, megálmodtam. A június a még nincs, de majd lesz

időszaka. Még csügg a fán a gyümölcs, éltető nedveket szív a televényből. Lehet reménykedni, hogy jobbra fordulnak dolgok.

Sűrűbben járok megint a Színpadra. Újra találkozom a tavaly megkedvelt filmrendező szeretnivaló teremtményeivel, a büntetésből nevelőintézetbe zárt kamasz fiúval, a két szerelmét is elvesztő félénk zongoristával, az ugyanabba a sejtelmes nőbe szerelmes jó barátokkal.

Idén újabb szereplővel gyarapodik a csalódott férfiak sereglete. Az ifjú légikisasszonyba belezúgó irodalmár érzéseibe remekül bele tudjuk élni magunkat. Erre a vetítésre kivételesen elkísért Zénó, aznap szigorlatozott államjogból, és ilyenkor megengedte magának, hogy lazítson kicsit. Mi is azt a titokzatos lányt választottuk volna, nem a házsártoskodó, középkorú feleséget.

Sátoriékát láttuk a nézőtéren, hátul ültek Zsannával, az erkély alatti, sötétbe vesző, szerelmespárokhoz illő széksorokban. A vetítés utáni tolongásban messzire keveredtünk tőlük. Zénóval megvitattuk a rosszvégű történet lehetséges jobb befejezéseit. Ha a feleség nem találja meg a leleplező fényképeket. Ha az ismerkedni akaró aszfaltbetyár nem sérti meg az asszony amúgy is sebzett önérzetét. Ha a férj rögtön a feleségének telefonál, és nem keresne közvetítőket a béküléshez. Ha újabb hívása előtt nem lenne olyan sokáig foglalt a fülke. Ha a gyámoltalan nevelőnő rögtön visszahívná a vadászpuskával útnak indult nőt. Ha a fegyver csődöt mondana. Megannyi ha. Ám a lövések eldőrdültek. Szegény irodalomtörténész drágán fizetett a kalandjáért. Nem is kaland volt ez – szerelem. Mindig a szerelemért kell a legnagyobb árat fizetni.

Mire leértünk a másodikról, Sátoriék eltűntek a Belvárosban. Nemsokára mégis találkoztam velük.

A következő szombat délután beállítottak hozzám. A borús idő miatt otthon ücsörögtem. Felvételre készültek ők is, és tudták, hogy hasonló cipőben járunk. Zsanna azonnal otthonosan érezte magát. Letelepedett az egyetlen kényelmes fotelbe, és gátlástalanul keresztbe vetette miniszoknyás lábait.

Nálatok is felöltöztetik a székeket, jegyezte meg epésen, az ülőgarnitúra védőhuzatát fitymálva.

Hagyd ezt, nyuszikám, csitította Sátori.

De a lány nem bírta magával. Ha nem is szóval, de vibráló pillantásával úgyszólván megsemmisítette a falakon lógó régi képeket, a modernnek egyáltalán nem nevezhető bútorokat. Sűrűn felugrált, elvett egy-egy könyvet az íróasztalomon heverő halomból, itt-ott belelapozott, majd ajkbiggyesztve máshová tette. Ahányszor visszaült a helyére, semmi kis szoknyája egyre följebb csúszott, de nem törődött vele. A világirodalom legtiszteltebb szerzőiről is tudott lekicsinylő vagy egyenesen sértő féligazságokat mondani. Untuk a nyüzsgését – ez az igazság. Elébe toltam papírkötésű József Attilámat, erre elhallgatott, csendesen lapozgatott a könyvben. Sátori végre szóhoz jutott.

Mikorra hívtak be?

Nem biztos, hogy elmegyek. Nincs kedvem megint a világta-
lan mozgalmár színe elé kerülni.

Igazad van, pattant föl Zsanna, mint akit megcsíptek, neki se volt diplomája, mégis mekkora költő.

A nagyobb nyomaték kedvéért rácsapott a kötetre.

Ne hülyéskedjetelek, hüledezett Sátori. Akkor mi a fenének készülünk? El kell menni a felvételre, nyuszikám. Ha tavaly nem rontod el szándékosan a szóbelidet, most elsőéves vagy már.

Dehogyan rontottam el, barmok voltak mind, szolgál elkü,
agyalágyult barmok!

Sátori csöndesen ingatta a fejét. Nem cáfolt meg semmit, de nem adott igazat a barátnőjének. Egyszerűen nem bírta a lánnyal. Az, mint egy rakoncátlan kanca, folyton kitört a hámból.

Egy ideig még elvitatkoztunk. Zsanna a kínai Vörös Brigádokat is fölhozta példaként, akik ráncba szedték a nekik nem tetsző oktatókat. Sátorival különösebben nem díjaztuk ezt a lehetőséget.

*

Attól kaptam használható tanácsot, akitől nem vártam.

Múlófélben volt már az ígéretes június, sajnos. Újra együtt bu-
szoztunk a Belváros felé. Kismókus kért meg, hogy menjek vele. Az Astoriánál szálltunk le, s a fakockás udvarú átjáróházon ke-

resztülvágva hirtelen egy szűk mellékutcában találtuk magunkat. Izgatottan követtem, nem tudtam, hová kísérem.

Sohasem jártam még abban az épületben. A kijárat előtti vaskorlát jelezte, ha a kapu melletti címertáblás felirat nem igazított volna útba, iskola ez. Mégsem tudtam, mit keresünk az épületben, minek jöttünk ide. Kismókus eltűnt egy irodában. Míg vártam rá, a folyosóra kiakasztott tablókat nézegettem. Nemrég érettségiztek az első vegyes osztályok, matrózgalléros nyakak, az alkalomra magasan feltupírozott frizurák váltakoztak az olykor merészen hosszú hajú srácok riadt, várakozó vagy közömbös tekintetével. Vajon a mi tablónk hol lehet most? Őrzik-e valahol a gimiben, vagy ott porosodik még mindig a körúti cipőboltban, amelynek kirakatában lehetett látni egy ideig?

Mosolyogva lépett ki az irodából.

Beiratkoztam, újságolta örömmel.

A tavaly őszi jelenet jutott eszembe. Ugyanígy kísértem el a német tanfolyamra, aztán semmi sem lett belőle, azaz éppen hogy lett valami, a kínos és fájdalmas Raksa-ügy.

Szeretném befejezni a gimnáziumot. Két évem már megvan.

Miért hagyta félbe?

A szüleim kivettek az iskolából. Ott hagyták a téeszt, és minden munkáskéz kellett otthon.

Erre nem tudtam mit mondani. A sors elkényeztetett gyermeke voltam, még a nyári szünidőkben sem kellett munkát vállalnom. Eltartottak: lébecoltam a végeérhetetlennek tetsző időben.

Íme, most is kikértem már a szabadságomat, megint megtoldva pár nap fizetés nélkülivel, mert akárhogy döntök is, akár elmegyek arra a nyomorult felvételire, akár nem, azt a három, egybefüggő hetet a legszebb, legkedvesebb kora nyári időben szeretném a raktártól távol tölteni.

Köszönöm, hogy elkísért, mondta boldogan, és hirtelen megállva arcon csókolt.

Megszűnt a város, a forgalom, a zsúfolt járművek, dolgukra igyekvő emberek, csak az égbolt maradt, a felhőtlen, tiszta kék boltozat. Észre se vettem, hogy már a Vörösmarty tér kedves platánjai alatt járunk, ahol annyiszor vált széjjel az utunk.

Ünnepeljük meg egy fagyival, ébreszt rá a képzeletbelinél ígéretesebb valóságra Kismókus.

Mikor lesz a felvételi, kérdezi váratlanul a tejszínhabos gyümölcsfagylalt kanalazása közben.

Nem biztos, hogy elmegyek.

Magam is megdöbbenek a kijelentésemre. Kismókus elképed.

Hogyhogy? Lemond róla? Hiszen ez minden vágya.

Más vágyaim is vannak, és azok se teljesülnek.

Nézek rá, jelentősegteljesen, vajon érti-e, mire gondolok.

Akárhányszor gondoltam és vágytam erre a kimondatlanra, beszélni nem mertem róla. Arról, hogy mi ketten, ő meg én, együtt élhetnétek, házastársak, vagy akármilyen társak lehetnénk.

El kell menni arra a vizsgára, ha nem akar úgy járni, mint én.

Hirtelen kaptam ajándékba ezt a mondatot, nem is figyeltem igazán, épp más foglalkoztatott. Igazán fel sem mértem, mit ér ez a tanács, miféle keserves tapasztalatok sűrűsödnek benne.

A fagylalt elfogyott, egyszerre szóltanodtunk el az üres fémtálak fölött. Hogy ne kelljen még elválni, lesétáltunk az alsó rakpartra. Alacsonyan állt a Duna, a bazaltköveket nem fenyegette az ilyentájt szokásos zöldár. A piros padok üresen hívogattak, de nem ültünk le. Kismókus búcsút intett, mintha örökre tenné, és elindult az autóbusha felé.

Országos Széchényi Könyvtár

VI.

Az a feszítő tavalyi nyugtalanság végképp eltűnt, odaveszett. Mintha semmiféle tétje nem lenne a felvételimnek. Egykedvűen ácsorogtam a frissen érettségizett, gyerekek látszó ifjak között. Tekintélyem lett előttük, mikor megtudták, hogy harmadszor kísérletezem.

Jó neked, sóhajtott a szemüveges fehér blúzós lány, aztán elképedésem láttán sietve hozzá tette, már nem számít a gimnáziumi átlagod.

Tényleg nem számított, ám ettől csöppet se éreztem jobban magamat. Sehogyan sem éreztem magam. Nyugtalankodtam. Nyugtalanságom fő oka azonban nem a vizsga, hanem egy teg-

napi kis közbjáték. Végezvén a tanulással, lesiettem a Vörösmarty térre. Tudtam már, mit jelentett az Aranybulla a magyar királyi jogszolgáltatásban. Különösen az ellenállási záradék tetszett, hogy csak úgy nemet lehessen mondani a legfőbb világi hatalomnak – azt azonban nem tudtam, hogy mit keres Kismókus mellett az a kopaszodó, szemüveges férfi. Nem vettek észre, mert a Luxus Áruház előtt ácsorogtam. Együtt szálltak le a 9-esről, és együtt mentek tovább a József nádor tér felé. Nem karoltak egymásba, de a nyugalmat ez is feldúlta.

Ki ez az ember?

Megint egy újabb ügy?

Egy korban hozzáillő férfi?

Vagy éppen csak együtt utaztak, és véletlenül egy irányba vitt az útjuk?

Ez gyötört, és nem az, hogy milyen sikerrel szerepelek a bizottság előtt. Jól megjegyeztem, ha nem is értettem egészen, amit legutolsó beszélgetésünk végén mondott.

Ha nem akarok úgy járni, mint ő, akkor ki kell törnöm jelenlegi helyzetemből, akkor el kell hagynom mindent eddigi életemből, még talán őt is. Nem tudtam: képes vagyok-e erre? Úgy léptem a vizsgabizottság elé, hogy döntsék el ők életem nagy kérdését.

Se Sátorival, se Zsannával nem futottam össze, pedig a közös írásbeli végeztével megbeszéltük, hogy a szóbeli után várunk egymásra. A negyediken, az angol tanszék szobái előtt már senki sem ácsorgott. Elmentek tehát. Megkönnyebbülten lépkedtem lefelé a fényes barna csempékkel díszített lépcsőházban. A Duna felől éles szél fújt; nem mentem le a partra. Talán most lett volna mit ünnepelni, de nem volt kivel. Amikor megláttam, hogy a tavalyi vizsgáztatóm nincs jelen, felszabadultan locsogtam a tételeimről. Gyerekjátéknak tetszett az egész felvételi.

Délután azért leballagtam a Vörösmarty térre, a platánok alá. Ám hiába váraкоztam, Kismókus se aznap, se másnap nem jött a szokott időben. Érkezett viszont Böbe, és meg is látott. Nem lehetett kitérni a találkozás elől.

Őt várja, csodálkozott, hiszen szabin van, nem tudta?

Hebegtem, hogy épp csak erre akadt dolgom. Mosolyogva végigmért, mint aki tud valamit, amit nem mondhat el. Vagy csak így éreztem hatalmas bizonytalanságomban.

Lemehettem a partra, nem kellett tovább várakoznom. Le egészen a vízig, a folyóból kikandikáló kövekig. A lépcsők éle a hátamba vágott, amint végignyújtózkodtam, de nem érdekelt. Sokára fogom újra látni. Mikor visszamegyek dolgozni, még hosszú napokig nem jön be. S mi lesz, ha fölvesznek az egyetemre? Kavarogtak bennem az eltelt hónapok, a majdnem kétévnyi időszak élményei, vágyai, ábrándjai. Összegubancolózott minden. Kellemes és felednivaló események kergetőztek egymással. A feledendő rossz mintha ördögi fölénnyel mosolygott volna hiábavaló igyekezetemen. Nem lehetsz egyszerre Kismókus lelki támasza és egyetemre járó diák. Sosem szeretett, sőt, gyakran utált munkahelyed hívogat, marasztal őt ígérve jutalmul.

(Az életben olyan vizsgák is vannak, hogy észre sem veszed, máris átestél rajtuk. Ott nem lehet a lépéseidet úgy előkészíteni, mintha fekete-fehér bábukat tologatnál egy sakktáblán. Nincsenek állandó szabályok, vagy ha vannak, minden helyzetben mások. Nem boldogulhatsz ósdi illemszabályokkal, azokkal igazán nem. S ha nem védekezel, ha időnként nem csapsz az asztalra, nem vágsz oda egyet, még a saját életed sem tudod megvédeni, nemhogy másokon segíteni. És mi van akkor, ha az a másik egyáltalán nem akarja, hogy segíts rajta? Hol a határ, meddig lehet beleavatkozni mások életébe? Mire ad felhatalmazást a szeretet? Mit tehetsz, ha épp a szemed láttára válik áldozattá, akit a legjobban szeretsz a világon? Meddig lehet tűrni lázadozás nélkül a közönyt, rosszakaratot, képmutatást, elfojtást? Mikor érezheted jogosultnak magad a cselekvő beavatkozásra? Mikor jön el a földindulás ideje?)

Ritkán látott nyári vihar söpört végig a városon. Vasárnap kora este, éppen hogy hazaértem, úgy befeketedett az ég, mintha sötét éjszaka volna. Villámlott, dörgött, a felhők bőven ontották csapadékterhüket. Ámuldozva néztem szobám biztos fedezékéből a félelmet keltő természeti tűneményt, a borzasztó vihart. A hétfő reggeli újságok halálos áldozatról is beszámoltak, egy Pest környéki kiscsapat csatárát sújtotta agyon a villám egy idejében

le nem fújt meccsen. Persze nekik biztosan nem volt fölösleges az a meccs. A másod- vagy harmadosztályban talán még komolyabban veszik az efféle becsületfocit, mint a nagyok, a sztárok.

(Nem ugyanilyen vesztett ügy bajnoka vagy te is? Ülsz egy poros irodában, évről évre sikertelen felvételiket teszel, egy asszony lépéseit figyeled, akinek a hangulatváltozásain múlik a boldogságod. Mégis, mi ez, ha nem szolgaság és megalázottság, azaz vereség, amit annyira gyűlölsz? Mégis tűröd. Inkább szenvedsz, mert tudod, hogy ő is szenved. Nem tudsz segíteni. A szenvedőkön nem lehet segíteni – most tanulod ezt a keserves igazságot.)

*

Tele az üzem viháncoló, kék köpenyes diákokkal. Szünidei munkára jöttek. Mindenhová jutott belőlük, így hozzátok is. Fiú elvértve akad köztük. A többségükről előbb-utóbb kiderül: rokona, hozzátartozója valamelyik főigazgatósági munkatársnak. Feljogosítva érzik magukat, hogy ne dolgozzanak. A szolgálati vonalat használva ide-oda telefonálgatnak, naponta felhívják apjukat vagy anyjukat. Összesúgnak, röhíncsélnek, ám ha egyedül találom valamelyiküket, rögtön hallgataggá válik, magába zárkózik, mint iskolai feleltetésnél. Hozzánk két lány jutott. A telt alakú magasabbik Alain Delonért rajong, fűnek-fának muto-gatja lapokból kivágott, füzetbe ragasztott fényképgyűjteményét. A másik kislány karcsú és eleven, ő inkább irántam érdeklődik. Ha válaszolnék a jelzéseire, és díjaznám a figyelmét, történhetne köztünk valami. Nem sokat törődök vele, mégis addig-addig sompolyog körülöttem, míg kettesben nem maradunk az újonnan berendezett, hűvös pinceraktárban, a szakszerűen tárolt zománchuzalok orsói között. Odafönn fullasztó a meleg, mi ketten, odalenn hűsölhetünk egy kicsit. A lány arcocskája már a majdani izgalmas nőt ígéri, ám hiába forgolódik rövid köpenyében, hiába vet be minden ismert fortélyt, Kismókust keresem, mindenütt a hiányát érzékelem. Hajának lebbenését, jellegzetes félrefordított fejtartását látom magam előtt, lépéseinek kopogását vélem hallani a fenti folyosón. Azaz se nem látom, se nem hallom, hiszen nincs benn, szabadsága utolsó napjait tölti. Csak belém ivódott

emléke van jelen, amely olyan erős, hogy ennek az ösztönösen kellemkedő, nőiessége fegyvereit próbálgató kislánynak a jelenléte is a majdnem kétszer idősebb asszony gyermekien pajkos vidámságát idézi vissza, a bájos csínytevőt, aki a raktárpultra felugorva szaladt végig az irodában megcsörrenő telefonhoz, miközben másodpercnyi időre kivillant fekete harisnyatartója.

*

Ajánlott levelet kézbesít a postás. Mikor aláírom a nevem, még azt hiszem, hogy az egyetemről jött értesítés. Gyorsan kiderül azonban, hogy a kerületi kiegészítő parancsnokság a feladó, holmi adategyeztetés ürügyén idéznek meg. Állítólag jó, ha késik a várva várt egyetemi papír, előbb az elutasítottakat értesítik, hogy legyen idejük a fellebbezésre.

Várok. Várom, hogy mások oldják meg helyettem életem nagy döntését. Húzom az időt, ellazsálnék mindent, hogy minél később kelljen színt vallani, lépni valamerre, javíthatatlanul belecsúszni a változtathatatlan cselekedetek ingoványába.

Reá várok, hogy a nyári munkát vakációnak tekintő, gondtalan lányok között végre feltűnjön az alakja

Nem jön.

Már letelt a szabadsága, már elmúlt az a hétfő, amikor be kellett volna jönnie.

Keddensemtörténik semmi. Kertész kartárs a fejét csóválja, nem szokott hozzá, hogy a beosztottjai elhanyagolják a kötelességüket.

Szerdán ér el a hír.

Először azt veszem észre: a többiek furcsa döbbenettel néznek össze.

Elhallgatnak, ha megjelenek, pedig az előző percben még összehajolva susmorogtak.

Néznek, és semmit se szólnak. Pedig mintha tudnának valamit. Csak a lányok viselkednek úgy, mint máskor, viháncolnak, delonoznak, élvezik, hogy nem figyel rájuk senki, hogy nem szólnak rájuk, ez mégis munkahely, legyetek kicsit komolyabbak. Bármit megtehet a két rövid köpenyes, amit nem röstell.

Aztán végre, hosszú, kínos percek után Kertész kartárs fojtott hangon megkérdezi.

Nem tudja még?

Abban a pillanatban már tudom, amit tudnom kellene, de szeretném, akarnám, követelném, hogy ne legyen igaz, hogy inkább süllyedjen el ez a hely mindünkkel, hogy inkább szűnjön meg a világ, forduljon ki sarkaiból a világegyetem, csak nehogy meghaljam, amit hallanom kell, mert az egyedüli, hihetetlen és fájdalmas igazság az...

Most már tudom.

Megmondták.

Olyan friss még a hír, hogy senki nem tud semmi biztosat. Mindenki döbbenten hallgat. Elfog valamilyen örült, alaptalan, béna reménykedés: hátha tévedés az egész. Hátha csak újra kórházba került, mint a múlt hónap elején, amikor Böbével kerestük.

Átrohanok a másik raktárba, hátha ott ül az irodában, és körömi a sokszor leírt fölösleges sorokat.

Üres a kopott szoba, a szekrényben elhagyottan lóg barna köpenye.

Kirohanok az épületből, el a világból, bárhová, a vadonba, ahol üvöltés nélkül, néma torokkal tátoghatnám ősemberi fájdalmamat.

Böbe közeledik a részvétlenül magasodó, időnként rejtélyesen ciccenő mozdonyok árnyékában. Fölemeli lehajtott fejét, rám szögezi könnyes pilláit.

Most már tudom, nincsen remény.

És aznap délután meg kell jelennem a honvédségi nyilvántartóban. Kertész kartárs reszkető kézzel írja alá a kilépőmet, aztán az ajtóból utánam szól.

Ugye, nem csinál semmilyen butaságot?

*

A butaságokat nem én csinálom, hanem az élet.

A kiegészítő parancsnokság tisztje, miután átlapozta a személyimét, rám förmed.

Miért nincs magán egyenruha?

Ez a barom két részre osztja a világot. Az egyikbe azok tartoznak, akiken van már uniformis, a másikba azok a szerencsétlenek, akiken az ő közbejöttével rövidesen lesz. Retteg a civil létezésről, szabályzatok, felülről kapott parancsok, lefelé elkiáltott vezényszavak határolják az életét.

Miért nincs rajtam egyenruha?

Nincs és remélhetőleg sohasem lesz. Senki se hordja közülünk, csak Kertész kartárs, ő is csak azért, hogy civil holmiját kímélje. Hiszen amúgy is egyenruhába öltöztet a világ. Akár akarom, akár nem, azonnal elkönyvelnek valaminek. Nincs lehetőség válogatni a szerepek között. Attól fogva azt várják, tegyek mindent az elképzeléseik szerint. Könnyítsem meg számukra az életüket, hogy úgy viselkedek, ahogy nekik kényelmesebb látni és használni engem. Besoroznak a civilek is, és ha nem lázadok föl azonnal, örökre beszorulok felületes ítéleteik zárt rendjébe, és életem végéig játszhatom rosszul kiosztott, első pillanattól unt szerepemet.

Hát nem és nem. Ilyen áron nem kell a világ rokonszenve. Halottakat gyártanak, nem olyanokat, mint ez az ismeretlen rangú tiszt, kis végrehajtó hangya az egyetemessé növesztett gépezetben, sokkal rosszabbakat, olyan halottakat, kik ugyan még életjelenségeket mutatnak, de alkalmazkodásuk miatt elveszítették az arcukat mindörökre.

A hatóság, a hadsereg, a rendőrség azt hiheti, ők Isten szemei, mindent tudnak, látnak, hallanak. De adatokat szajkóznak csupán, a tényeket hiszik istennek, s úgy kezelnek mindenkit, mint összeírható és tárolható adatok gyűjteményét.

Jegyzőkönyv

amely felvétel lett 1967. július 24-én, hétfőn, a XII. ker.

xxxxxxxxxxxxx út 10-12. sz. IV. em. x. ajtó alatti lakóingatlanban.

Jelen vannak: xxxxxxxxxxxx xxx életvéd. alo.-vez.-h.

xxxxxxxx xxxx r. őrm.

dr. xxxxxx xxxxxxxx r. orvos

xxxxxxxx xxxx b. techn.

valamint özv. xxxxxxx xxxxxxx nyd. szomszéd

és xxxxxxx xxxxxx ép. gondnok, mint hatósági tanúk.

Elozmények: xxxxxx szomszéd elmondása szerint nevezett lakásban egész éjszaka égett a villany és hajnali műsorkezdéskor nagy hangerővel megszólalt a Kossuth rádió. Többszöri eredménytelen csengetés és kopogtatás után xxxxxx értesítette az épület gondnokát, aki kb. hat óra tájban jelent meg xxxxxx xxxxxxxx lakásának ajtaja előtt. Miután az ismételt csengetésekre és dörömbölésekre sem nyitották ki az ajtót, xxxxxx xxxxxx gondnok letérdelve a kövezettől mintegy ötven centiméterre lévő, postai küldemények bedobására szolgáló nyíláshoz, megállapította, hogy a lakószoba légterében a padlótól mintegy egyméternyi magasságban lógó testet lát. Ezt követően az ép. gondnok szerszámainak segítségével kb. tíz perc múlva feltörték a lakás bejárati ajtaját, majd az ingatlan belséjébe hatolva meggyőződtek róla, hogy a szoba mennyezetének csillártartó kampójáról feltételezett önakasztás miatt függő személy azonos az ingatlan tulajdonosával, azaz xxxxxx xxxxxxxx-val (szül. 1938. szept. 29. a. n. xxxxxx xxxxxxxx). Szemrevételezés alapján megállapították, hogy a fent nevezett személy nem mutat életjelenségeket. Ezután azonnal értesítették a Rendőrséget és a Mentőket, bár orvosi segítségnyújtásra már nem volt szükség.

Vizsgálati eredmény: Munkatársaimmal a riasztást követően kb. 7. 15-kor érkeztünk a helyszínre. A tanúk elmondása szerint a lakásban semmihez sem nyúltak, csak a rádiót zárták le. A tetem rendőrorvosi vizsgálata során megállapítást nyert, hogy a halál f. év júl. 23-án este 20. 00 és 24. 00 h között állhatott be. A halál oka: fulladás, amely egy kb. 70 centiméter hosszú műanyag szárítókötél alkalmazásával, akasztásos módon következett be.

A tanúk ismételt elmondása szerint a lakásba történt behatolásuk előtt az ajtó zárva volt, és semmilyen korábbi erőszakos behatolásra utaló nyomot nem észleltek. Erőszakos behatolásnak az erkélyajtó felől sincsen semmilyen nyoma, melyet a meleg nyári idő ellenére belülről bezárva találtunk. A négyemeletnyi magasság különben is lehetetlenné tesz mindenféle onnan irányuló behatolási szándékot. A lakáson belül rend volt, se kutatás, se dulakodás nyomaira nem akadtunk. Észrevételeztük, hogy se rablási szándéknak, se erőszakos behatolásnak nincsen jele, ezért az idegenkezűség feltételezését véglegesen kizárhatjuk.

Megállapítottuk, hogy xxxxxx xxxxxxxx tettének elkövetése előtt nem hagyott hátra búcsúlevelet, xxxxxx xxxxxx szomszéd megjegyezte, hogy nem csodálkozik a bekövetkezett eseményen, mert xxxxxx xxxxxxxx az

elmúlt hónapban ideggyógyászati kezelés alatt állt. Tanú állítását igazolja a fürdőszoba polcán talált több doboz tableta, melyek között dr. xxxxx szerint erős antidepresszáns szerek is találhatók.

Miután sem a lakásban, sem a holttesten semmilyen jel nem mutatott arra, hogy az akasztás külső kényszerítő erő hatására vagy erőszakkal történt volna, az előzményi adatok alapján megállapítottuk, hogy öngyilkosság esete forog fenn. A holttest elszállítására az engedélyt megadtam, a hozzátartozók értesítése érdekében intézkedés történt.

xxxxxxxxxxx xxx

életv. alo.-vez.-h.

Tanúk

özü. xxxxxx xxxxxx xxxxxx xxxxx

Kmf.

Bp. XII. kerületi Rendőrkapitányság

Végigcsinálni mindent, mint máskor, más napokon. Hatkor kelni, fél hét után buszra várni, végiggurulni a több százszor megtett, jól ismert útvonalon, lebélyegezni a kartont, és hét után pár perccel belépni az irodába.

Vége van mindennek, és semmi sem folytatódik. A remény veszett el, hogy találkozhatunk még, hogy jóra fordulhat a kapcsolatunk. Már semmit nem lehet jóvátenni, megváltoztatni.

Készült a halálra. Ösztöneiben hordozta, betegesen táplálta, dédelgette a sejtést, hogy búcsúznia kell az életétől. Máskülönben miért mondta volna, amikor ujjamra húzta azt a kis köves gyűrűt, hogy hozzon virágot ezért a síromra.

Mindenki csupa részvét és csupa értetlenség. Szeretnék elbujdokolni, föld alá sülyyedni, senkivel se találkozni. De jönnek és néznek. Engem figyelnek, tőlem akarnak hallani valamit, amit én sem tudok. A raktári kollégák még csak-csak tapintatosak, de Kárászné is odatolja a képét, s addig-addig sürgölődik, míg kiböki:

Ha hozzám ment volna ahhoz, akit ajánlottam neki, most nem feküdne a tepsiben.

Ez sok. Mindenki elfordul ettől a szörnyetegtől, aki nem átal-
ja a friss halott emlékét így meggyalázni.

De ki kell bírni ezt is. Összeszorított fogakkal hallgatni, nem
üvölni, csöndben maradni.

Előkerül egy fénykép, a kéményrobbantáskor készült fotók
egyike. Hárman vagyunk a felvételen Bőbével. Nem tudni, ki
készítette, nem emlékszem, hogy akkor és ott egyáltalán egy
fényképezőgépet elkattintott volna valaki. Ülünk a padlástérben,
ahonnét mintegy páholyból lehetett követni az eseményeket. A
kép szemcsés, túl lett nagyítva, mintha a technikát működtető
kéz éppen erre az alkalomra készült volna, hogy igyekezetében
minden apró részletet megnöveljen, fontossá tegyen. Bőbe épp
lehajol, Kismókus pedig magasba emeli a fejét, amitől ajkainak
íve szétválik. Kifelé figyel. Én meg őket figyelem, azaz csak őt.
Bámulom a képet, benne kettőnket: valósággá változtatnám a
múltat.

*

Otthon csak heverek az ágyon. Nem eszem semmit, mély, bó-
dult álomba zuhanok. Másnap hajnalban vekker nélkül ébredek.
Hirtelenében nem tudom, hol vagyok. Erőt kell gyűjteni, hogy
újjára indulhasson a megszokott mindennapi élet.

Az első döbbenet elmúltával egyre több kósza hír kap szárnyra.
Semmit se hiszek el a pletykákból, pedig lehet, hogy egy részük
igaz. Bőbe másokkal susmorog, engem kerül, tegnapelőtti futó
találkozásunk óta egyetlen szót sem váltottunk. Azt rebesgetik,
hogy halála napján, vasárnap járt valaki a lakásán. A szomszéd-
asszony az áthallatszó vita hangjaira figyelt föl.

Ki lehetett a látogató? A miskolci mérnök? Vagy az ismeretlen
Vörösmarty téri férfi? Netán Raksa? Most persze nem jön a rak-
tár felé, színét se látni hetek óta.

Ez a nap is megtörténik. Kollégáim erőnek erejével elcipelnek
az étkezdébe, merő jóságból belém diktálják az üzemi ebédet.
Csupa részvét mindenki. Zsiga dicséri a tökfőzeléket, holott na-
gyon utálja. Érzem, hogy szeretnek, helyette most engem pátyol-
gatnak, megkísérlik a lehetetlent, feledtetni mindent, ami történt.

Délután csatangolok a városban, eleinte ismerős helyeken járkálok, aztán már nem tudom, hogy önkéntelenül merre visznek a lábaim. Egy külvárosba tartó villamoskocsiban találok magam. Végigutazok a járattal, és ugyanazzal a szerelvénnel visszafordulok. Megbámulok egy fiatal lányt, leszálllok utána, követem, fényesen csillogó selyemruhájának redőit kutatom rátapadó tekintettel, mintha tagadhatatlanul kíváncsi alakjának izgató mozgása, hátának íve, hosszú lábainak ingázó lendülete választ adhatna valamire, ami a legjobban gyötör. A lány eltűnik egy kapualjban, ott ragadok az ismeretlen ház előtt, kiüresedve, mindentől megfosztottan.

Szombat délelőtt eljön Kismókus öccse a nővére holmijáért. Megdöbbenő a hasonlóságuk: mintha más alakba rejtőzve ő jönne szembe a raktárfolyosón. Szegény fiú, zsebkendőjét gyűrögetve faggat az öngyilkosság körülményeiről. Ők még kevesebbet tudnak a történetek okairól. Jánosházán fogják eltemetni, abban a dunántúli faluban, ahol született és felnőtt.

Ez tehát a kézírás rejtélyének magyarázata.

Gyorsan szétbogozom az összekötegetelt hivatalos leveleket, és a suta szövegű hátralék-nyilvántartó értesítések másolatait bámulom. Hát azért hasonlított annyira az írása anyám barátnőjének keze vonására. Ugyanabba a falusi iskolába járhattak mindketten, ugyanaz a tanító vezette be őket a betűvetés rejtelseibe. Gyorsan kilopok néhány általa írt értesítést a sok közül. Ugyan kinek hiányozna az most.

Sokat érek frissen szerzett tudásommal!

Azt kívánom, ne létezzen ez a hónapvég, se ez a nyár, szűnjön meg, tűnjön el az egész nyomorúságos esztendő. *A bűn az nem lesz könnyebb, / hiába hull a könnyed.* De milyen bűn? S melyikünk követte el, hogy ilyen árat kelljen fizetni érte, hogy így kelljen szenvedni miatta?

Mégis bűnösök voltunk, mert soha ki nem mondva, gyáván és bátortalanul szerettük egymást.

Soha, de soha ki nem ejtette azt a szót, hogy szeret engem. Ez a bűne? Ezért kellett elpusztítania magát?

Bűnös vagyok én is. Nem volt elég bátorságom. Rá kellett volna törnöm, felrázni a tespedtségéből, erőt önteni belé, hogy

meghozza életmentő elhatározását. Ehelyett az ablaka alatt ácsorogtam, leveleket írkáltam, és messziről bámultam, amint más férfi karján sétál a Vörösmarty téren. *Telefirkáltad a falat vele.* Nem ütöttem vissza Raksának, hogy tűnjön a semmibe, vissza oda, ahonnet jött, és ahová került.

*

Nem tudok elmenni a temetésére – ezzel nyugtatgatom magam. Megint egy hazugság, megint a gyávaság! Egyszerűen nem merem kimondani, leleplezni az érzéseimet, még ezek után sem. Félek a hozzátartozók tekintetétől. Mintha magamon kívül bárki bármivel vádolhatna!

Majd jönnek évek és mennek évek, majd tudni fogom, mit kellett volna tenni, hogy ne furdaljon a lelkiismeret.

(Majd eljön érted a halott, és akkor bátrabb leszel, megcáfolod a rossz tanácsokat osztogatókat, elveszed a hízelkedő hazugok ártó kedvét, és végre kimutatod az érzéseidet.)

Mindenki ártatlan itt, csak én lehetek bűnös, meg ő, aki véget vetett a szenvedéseinek. Mindent elvettek tőlünk. Semmi remény. Egy teljesíthetetlen kívánság lebeg előttem: legyen egy napra még a tavalyi év bármelyik órája, perce, amikor ő még élt.

A természet is gyászol. A temetés órájában beborul az ég, szürkébe burkolózik Buda, gyászos, fekete folt a Várhegy. Hónom alatt a verseskötettel csatangolok az ismerős helyeken. Mindenhová magammal viszem a rongyosra lapozott, puhafedelű könyvet. Szinte minden sorát kívülről fújom. Ha ilyen józansággal versbe lehetett szedni a rettenetet, akkor érdemes kitartani, történhet még valamilyen csoda.

Szól a lélekharang valahol kétszázegynéhány kilométernyire innét. Mindenütt lélekharang szól, elveszett lelkeket sirat a kongásuk. Talpam alatt az alsó rakpart sokszor bejárt macskakövei, fejem fölött a szürke mennybolt – ravatal a part, sírgödör a folyó medre. Hullanak a rögök a fekete koporsóra.

Azt a szép, régi asszonyt szeretném látni ismét.

Nincsen, és már nem is lesz soha, sehol, semmikor.

Fényképen létezik, a Böbétől elkunyerált felvételen, íróasztalomon, a szobámban. Mindörökké kifelé néz a képen nem látható padlásablakon. Fejét fölemeli, száját csücsöríti, fedetlen nyakán kidagadnak az erek. Egy éve ilyentájt készülhetett a fotó, augusztus elején, amikor még nem kezdődött el külön időszámításunk. Ha legalább oda, abba a pillanatba vissza lehetne térni. Vagy a Magdi presszó hármasban töltött délutánjaihoz, a közös fagyaltozásokhoz. De nincs feltámadás, nincs időutazás. A pillanatok könyörtelen egyenletességgel változnak tegnappá, egyszerűlt, örökemlékű históriává.

VII.

Földi játszótereken ad kegyelmet a közönyös sors. Értesítést hoz a postás az egyetemtől, az áhított, nagyalakú, vaskos borítékot. Jó lenne megosztani valakivel a feszültséget, az izgatott kézzel feltépett ragasztás, a szakadó papír hangjának sokat ígérő másodperceit, a győzelem előérzetét. Még nem lehetek biztos, hogy a várva várt szöveg lapul benne, ám nincs kire várnom, akivel megoszthatnám a legizgalmasabb utolsó pillanatot. Forgatom a borítékot, a fény felé tartom, meg is szagolgom a papírost, hátha így megvallja a titkát. Elképzelem, mi lesz, ha mégsem a nagyon várt hír van benne. Ez egyszer azonban győztem – ha ez győzelem. Szeptembertől egyetemista vagyok, nappali tagozatos hallgató! Itt állok vágyaim teljesülésének küszöbén, és nem érzek különösebb örömet. Bárkinek odaadnám ezt a lehetőséget, ha cserébe teljesítené egy kívánságomat. Egyetlenegyet.

Nem kell a világ kegyelme. Nem kell az öröm, úgy, hogy mások ki vannak zárva belőle. Szokatlan érzés ez, hiszen erre készültem éveken át. Elzárkózva éltem a napjaimat, mígnem egy asszony kipukkasztotta gögös magányom védőburkát, megtanított rá, még ha nem is akarta, hogy igenis felelős vagyok a gyengébbekért, azokért, akik kevesebbet tudnak, de talán többet érnek nálam. Győzelmem, ha nem is bukás – kudarc. Olyan vereség, amely mindörökre fogva tart, és nem engedi, hogy megfeledkezzem

azokról, akiknek egyetlen, csekélyke győzelem sem adatott meg életükben.

Meg kell osztanom valakivel a frissen szerzett tudást, melyet nem tanítanak egyetlen iskolában sem, nincsen tanszéke az egyetemeken, se rovata a leckekönyvekben. Zénó vörösre sült képpel fogad, nemrég érkezett meg a balatoni nyaralásból. Szobájában szanaszét hevernek a könyvei, sebtében helyet teremtem, hogy mindketten leülhessünk.

Na, felvettek?

Bólintok.

Akkor mi a baj?

Hiába sodródtunk távolra egymástól az elmúlt hónapok során, mégis megérzi, hogy valami nincsen rendben körülöttem. El kell mesélni mindent, az elejétől a végéig, az elmúlt másfél esztendő történetét.

Figyelmesen hallgat, nem szól közbe, nem kérdez semmit, csupán a helyét változtatja, nyugtalanul felugrál, karosszékéből a heverőre ül, miközben feldönt egy ferdén tornyosuló könyvkupacot. Most már el tudom mondani a történetet, minden fordulatával, megtörtént vagy csak megtörténni vágyott pillanatával. Ha valakinek, akkor egyedül Zénónak lehet elmesélni, amit ma sem értek egészen, s talán nem is fogok soha, ám annál inkább újra meg újra körbe kell járni, dédelgetni, mindenképp életben tartani, mert addig él, amíg eleven bennem a történés.

Amint befejezem, Zénó is csendben marad egy ideig. Aztán hirtelen belevág.

Hát ez egy tipikus eset, az biztos. Egy melankolikus öngyilkosság, azt hiszem. Semmiképp se mániákus, se lidércnyomássos és végképpen nem impulzív jellegű. Na most, a te barátnőd vagy ismerősöd, hogy is hívták, hiszen nem árultad el a nevét, na mindegy, tehát, ez az asszony egész biztosan a melankolikusok közé tartozott. Depresszióra hajlamos alkata állandóan szomorú lelkiállapotba sodorta, ezért nem tudta helyesen megítélni a körülötte élő embereket. Téged sem. Folyton hamis képet alkotott a világról. A jelentkező örömöket sem tudta pozitív módon megélni, általában mindent sötéten láthatott, fájdalomnak érezte az életét. Te hiába próbáltál bármit, nem befolyásolhattad. Kétség-

beesésbe kergette magát. Öngyötrő félelmében ilyenkor mindenért ön magát vádolja az illető személy.

Döbenten hallgattam Zénót. Lehengerlő okoskodása mélyén sok igazság lappangott. Akár tetszik, akár nem, be kellett látnom, hogy úgy beszélt, mintha személyesen ismerte volna őt, mintha ő járt volna egy éven át a nyomában, és nem én. Hogy nem szóltam semmit, kis szünet után folytatta.

Ha most társadalmi szempontból vesszük a dolgot – igen, így mondta, hogy vesszük a dolgot –, akkor leginkább anómiás öngyilkosságnak tekinthetjük az esetet. Sehogyan se illene az egoista vagy az altruista szuicídiumok közé. Ja, van egy negyedik alcsoport, a fatalista, de ez az eset végképp nem ebbe tartozik. Az egoisták azért válnak meg az életüktől, mert nem látnak célt maguk előtt, az altruista földi léten túlra helyezi az igazságot, a harmadik fajta életét semmilyen törvény, se vallás, se családi értékek nem szabályozzák, még a politika sem. Egyszóval, ha ezt a kétféle meghatározás-rendszert egymásra vetítjük, akkor ez egy anómiás-melankolikus szuicídium volt.

Zénó kimerült, mire kiselőadása végére ért. Szavainak áradata, olykor csak félig-meddig érthető tudományoskodása, eltüntette az érzelmeket, statisztikai adattá fokozta le a holtában is eleven személy emlékét.

Ilyesmit is tanítanak a jogászoknak? törtem meg a béna ámulat csendjét.

Magánszorgalomból járok társadalomlélektani speckollra.

A kis forgószéken a pianínó felé perdült, és matatni kezdett a hangszer csukott fedelén fölhalmozott könyvek között. Inkább zongorázott volna valamit, azzal talán többet értem volna, de már jó ideje nem hallottam őt játszani.

Van erről egy nagyon jó szakmunka, mindjárt megtalálom.

Hagyd a csudába!

De nem hagyta. Egyre nekikeseredettebben dúlta szét a zongorát elborító kötetek és jegyzetek csakis általa ismert rendjét.

Hol az ördögben van? Ide tettem.

Mondom, hogy nem fontos. Ne keresd!

Mama keze van a dologban. Időnként rendet szokott rakni. Azután semmit se talállok.

Föladta a keresést.

Várjegy kicsit, felírom neked a címét, addig is, míg megtalálom.

A cédulát, a fontos mű szerzőjével és címével, jól eltettem. Noha nem hittem, hogy bármit is találok benne, ami segítene rajtam, másnap mégis elmentem a könyvtárba, de zárt ajtókra találtam. Még tartott a nyári szünet.

*

Két hét volt hátra tanévkezdésig. Ezeket a napokat szabadon akartam tölteni, teljesen szabadon. Bejelentettem, hogy kilépek, mit sem törődve a személyzetis jóindulatú figyelmeztetésével, hogy töltssem ki a felmondási időt, mert valami szigorú szabály miatt úgy jobban járok. Füttyültem erre, menni akartam, és ettől a szándékomtól nem tántoríthatott el senki sem.

Augusztus utolsó vasárnapján bezárkoztam, és a leeresztett vászonrolók védelmében emlékeztem. Épp egy éve, hogy a mozi sötétjében megfogtam a kezét. A szombatból azóta vasárnap lett, az előből halott, engem meg fölvettek az egyetemre. Ennyi történt háromszázhatvanöt nap alatt.

Este kilenc táján egyszer csak zörgettek. A nem várt vendég tudta, hogy nem a csengő gombját kell megnyomni, hanem a függőfolyosóra néző ablakon kopogtatni. A zörgetés türelmetlenül megismétlődött, mire végre kikászolódtam az emlékeim közül.

Zsanna robbant be a lakásba. Nagy nyögéssel ledobta válláról a természetes vászontáskát, és otthonosan behatolt a szobába. Elképedtem a könnyedségén, amint magától értetődő természetességgel vette birtokába a szobámat.

Sátorit hol hagytad?

Lekopott.

Rándított egyet a vállán, azzal el volt intézve a kérdés. Átült az egyszemélyes heverőre, és fáradtan hátradőlt.

Hulla vagyok, nyögte, és szétvetette kopott farmerében feszülő lábait. A Balatonról jöttünk stoppal, azt hittem, sose lesz vége az útnak.

Sátorival, kérdeztem ismét értetlenül.

Mondom, hogy kitűnt a képből. Egy haverommal voltunk lenn. Legénybúcsút tartott, a jövő héten nősül.

Most sem értettem jobban ezt a históriát, de sejtéseim azért voltak.

Állati flamós vagyok, tudsz adni valami kaját?

Nem számítottam látogatóra, vasárnap estére minden ennivaló elfogyott, még egy darab kenyér se maradt.

Inkább menjünk le a Bástyába.

Zsanna erre lelkesen felpattant.

Frankó. A csomagomat addig itt hagyom.

Előkotortam az utolsó százasom, a félretett vésztartalékot. A vendéglőben magamnak csak egy sört rendeltem, a látogatóm evett kettő helyett is.

Egy hétig nem kajáltunk rendesen, csak konzervet, lángost meg fagyaltokat.

Zsanna nem röstellte, hogy gyorsan befalja az elébe tált szép nagy bécsi szeletet.

Mi van az egyetemmel?

Félve tettem föl a kérdést, mert sejtettem a választ.

Ciki. Ennyire futotta tőle, mert mohón beleivott a salátalébe.

Nem vettek föl?

Nem érdekes. Maradok a Vízdoknál, vagy ha már nagyon unom a banánt, elmegyek színtezni.

Lesújtó képet vághattam, mert Zsanna nyugtatni kezdett.

Ne aggódj, kibírom valahogy.

Belekortyolt maradék sörömbbe, az ő itala már elfogyott.

Holnap otthagynom a céget, elegendem volt belőlük.

Mondanod kellett valamit, egy könnyed és felszínes hamisságot, hogy ne érezzem úgy, mintha egy idegennel üldögeálnék a vendéglői asztalnál.

Sejtettem, hogy felvettek, nyugtázta különösebb érzelem vagy irigység nélkül. Találkozhatsz majd azzal a hólyag haveroddal.

Nem értettem ezt a gunyoros hangot.

Miért hólyag?

Nem érdekes. Aki olyannak született, olyan is marad.

Újra ivott a sörből. Eléje toltam a korsót, nekem elég volt.

Figyelj, szeretnék kérni valamit.

Megvárta, míg a tányérokat leszedő pincér elmegy, aztán folytatta.

Nem mehetek haza, mert azt mondtam az őseimnek, hogy két hétre húzok el. Nem akarom, hogy megtudják, hogy mással megyek vissza a Balcsira. Még prédikálnának nekem. Meghúzódnék nálad, úgyis egyedül vagy, nem?

Bólintottam, hogy valóban egyedül vagyok.

Míg hazafelé tartottunk zavaros érzések kavargtak bennem. Megmagyarázhatatlan büntudattal lépkedtem Zsanna mellett. Úgy nyitottam ki az ajtót, mint egy tolvaj – lopva, félősen, büntudattal.

Zsanna már otthonosan érezte magát. Pillantása az íróasztalon álló fényképtartóra szegeződött. Kutató tekintettel mérte föl Kismókus felnagyított fotóját.

Vele jársz? Kicsit idősebbnek látszik nálad.

Egyre csökken köztünk a korkülönbség.

Hogyhogy?

Több mint egy hónapja meghalt.

Bocs, ne haragudj. Nem tudtam.

Látszott rajta, őszintén megdöbben a tény.

Baleset?

Nem. Öngyilkosság.

Miért csinálta? Nem akarsz mesélni róla?

Néma fejrázás volt a felelet.

Nem faggatlak, ha nem akarod.

Ellépett az asztaltól, és mint egy lusta macska nagyot nyújtózott.

Akkor te tulajdonképp özvegy vagy.

Első hallásra szíven ütött a szó. De igazat kellett adnom neki. Igen, özvegy vagyok.

Ha nem akarsz beszélni róla, akkor inkább hunyjunk.

Míg előkotortam az ágyneműt, Zsanna egy valószínűtlenül rövid hálóingecskét húzott ki a sportszatyrából.

Csak egy párná van, szabadkoztam, és a heverő is egyszemélyes.

Semmi gáz. Egy heti sátorozás után kéjmámor lesz végre ágyban aludni.

Mikor visszatértem a fürdőszobából, a rádió előtt guggolt, és a kereső gombját csavargatta. Lebarnult combjaiból alig takart valamit a hálóingnek nevezett semmiség.

Keress valami jó zenét, kérte, és kilibbent a szobából.

Csak a készülék varázsszeme világított, halovány, zöldes fény-nyel borítva be a párnát. Friss szappanillat áradt Zsanna bőréből, mikor a félhomályban becsusszant mellém, a takaró alá. Nehezen értünk volna el úgy, hogy egyikünk se érjen a másikhoz. Némi forgolódás, a percekig még idegennek érzett másik test érintésének elkerülése után megtörtént mindaz, ami két egészséges fiatal között ilyesféle helyzetben megeshet. Kíváncsi mozdulataimra nem is ellenkezett, éppen csak annyit, amennyi további ingerlésül szolgált. Felfokozott, reszkető vágy és könnyen lobbanó jártasság találkozott és olvadt össze – nem szerelem, hanem kimeríthetetlen hiányérzet hajlította, gyötörte a végsőig, egymásba kulcsolódó testünket.

Csodálkoztam, mikor szétválva, kissé szomorkásan lapultunk a takaró alatt. Zsanna már édesdeden szuszogott, forróság áradt sima bőréből, de nekem nem jött álom a szememre.

Ez a titok tehát?

Ezt tiltották, takargatták előlem, ennek bekövetkeztét késleltették minden erővel?

Ez lenne az ígéret beteljesedése? Ez minden ábránd, remény, sejtetem végső célja?

Messze tűnt az a tavaly tavaszi délután, amikor megismerkedtünk. Mintha nem tizenöt hónap, hanem tizenöt év telt volna el azóta.

*

Utoljára vitt a 9-es a Kőbányai útra. Mennyire vártam erre a napra! S most semmiféle örömet nem éreztem. Megkeményedett szívvel vágtam neki a tiszta és friss reggelnek. Fél hét táján már ragyogott az égbolt a gránátvető harcos rohamsisakos szobra fölött.

Hiszen most voltam gyerek, és már negyvenhat éves vagyok.

Zsigával fogtam kezét, de Szatmári Misu bökte ki ezt a mondatot, megtudván, hogy elmegyek tőlük. A harmadik testőr, Ambrus nem lehetett jelen a búcsúzkodásnál, szabadságon volt éppen. Zsiga nem érzékenyült el, férfiasan szorította meg a kezemet. Misu motyogott valamit, alig hallhatóan, csak úgy maga elé.

Aztán, ha magam féle szegény emberrel találkozok...

Nem tudtam meg, minek kellene történnie akkor, mert Kertész kartárs nyitott be tőle szokatlan fürgeséggel az öltözőbe. Teherautó érkezett, szükség volt minden munkáskézre. Még egyszer, utoljára beálltam közéjük, holott már vártak odafönn, a személyzeti irodán, hogy átvegyem a munkakönyvem. Gyorsan ledobáltuk a kocsí platójáról a beérkezett anyagot. Meg se kottyant hármunknak a szállítmány.

„Kilépett” bejegyzést kaptam, ám csöppet sem izgatott. Az utolsó járandóságomat is a markomba nyomták, nem kellett a következő fizetésnapig várni, újra elbuszozni ide. Már csak egyetlen találkozás volt hátra.

Kivel fogok ezután játszani?

Ezzel fordult felém Imre bácsi, mikor benyitottam hozzá. Nem tudtam mit mondani erre. Szerettem volna nyom nélkül eltűnni innét, és csak tőle, Michel Simon hasonmásától elköszönni. De mindenkinek akadt egy-két szava, amire válaszolnom kellett valamit, s mire az öreg színe elé értem, elfogyott a mondanivalóm, csak ácsorogtam, és hallgattam őt.

Ne felejtsem el semmit, vigyen magával minden emléket, tapasztalatot, mert fontossá válik majd egyszer, és ha most elveszíti, soha többé nem szedheti össze.

Látszott, hogy küszködik az érzéseivel. Legszívesebben talán magához szorított volna, hogy meglapogassa a hátamat, mint egy jó apa a hosszú vándorútra készülő fiáét. De uralkodott magán, győzött a szerzetesi fegyelem, csak a kezemet szorongatta hosszasan, melegen.

A kis cellából kilépve egészen szabad lettem. Már nem kellett kitöltenem az aznapi munkaidőt, megvárni a fél négyet, bélyegezni és a kartont a helyére tenni. Nem volt már kartonom sem. Mindenféle kilépési engedély nélkül mehettem az utamra. Utol-

jára jöttem el az utcára nyíló üzemi könyvtár üvegajtaja előtt, ahonnet soha nem kölcsönöztem egy árva kötetet sem, mert nem akartam mélyebben belekeveredni, ilyen kapcsolattal odakötni magam ehhez a világhoz, mellyel mégis ezerféle módon összegubancolódtam.

Öntudatosan bebusoztam a Belvárosba, és az Astoriánál le szállva megfontoltan elsétáltam a Kossuth Lajos utcai Keravill üzletig. Másfél havi fizetéssel a zsebemben, határozottan, mint ha tapasztalt vásárló volnék, kértem az eladótól egy Supraphon lemezjátszót. A sztereó túl sokba került, beértem az olcsóbbik szerkezettel. Boldog voltam az egy hangszórós, összecukható táskagramofonnal. Ma ezt cipeltem haza a sutba vágott aktatáska helyett. Szórakozottan bámultam a Puskin neonbetűire. Most nem érdekelt a moziműsor.

A délutánt keresgéléssel töltöttem. A lakás minden zegzugát feltúrtam azokért a régi bakelitlemezekért, amelyekről azt hittem, megvannak még valahol. Amint telt-múlt az idő, fokról fokra mondtam le róluk. Másnap visszamentem az üzletbe, és sokáig válogatva a fényesen csillogó színes tasakok között, vettem három korongot. Aztán hallgattam őket napokon át. Otthon lógtam, az évnnyitőig hátralévő napokat igyekeztem hasznosan, azaz semmittevéssel eltölteni.

Éppen a Mendelssohn-hegedűverseny hangjai áradtak szét a szobában, amikor befutott anyám. Újabban, mióta együtt élt azzal az emberrel, akinek „korban hozzám illő” lánya van, a legkülönbözőbb időszakokban állított be. Olykor csak a nyomait lehetett fölfedezni, takarított, rendet tett, feltornyozta a könyveket az íróasztalomon. Meglepte a kiszűrődő zene, nem tudott a vásárlásomról. Megállt a hangdoboz előtt, hallgatta egy kicsit a kádenciánál járó szólístát, majd mintha csak port törölne, lágyan végighúzta kezét a hangszórón. Megvolt még a hegedűje, amelyen leánykorában zenélni tanult; a ruhásszekrény tetején porosodott.

Sokba került?

A beálló tételszünetben hangzott föl a prózai kérdés. Feleletem elveszett az újra belépő teljes zenekar olvatag hangzásában. Míg szólt a hegedűverseny, míg véget nem ért a szólóhangszer

és a többi muzsikus egymással vetélkedő hangpárbaja, anyám eltűnt a konyhában, csak a hirtelen beálló csendre tért vissza.

Nem bánom, hogy megvetted. Kicsi korodban, míg élt apád, volt egy régi, felhúzható gramfonunk. Vasárnaponként mindig operaáriákat hallgattunk. De erre biztosan nem emlékszel.

Mi lett vele?

Mi lett, mi lett? Hát, ami a többi jobb darabunkkal. Eladtam, amikor megszorultunk. Pedig egy intarziával berakott házikóba volt beépítve a tölcsér. Folyton nyitogattad az ajtaját, én meg féltettem, és mindig rád szóltam miatta.

És a lemezek?

Eltörtek, elkoptak, nem is tudom. Most majd újakat kell venni ehhez. Nem olcsó multság, különösen, hogy nem fogsz keresni egy fillért se.

Kapok ösztöndíjat.

Mennyit?

Ezer forintot, azt hiszem.

Tudod te, mit ér ezer forint manapság? Elhallgatott, talán azt várta, közbeszólok, mondok valami megnyugtatót, hogy majd megleszünk valahogy, ilyesmit.

Nem is a pénzről akarok beszélni veled. Azt megoldjuk valahogy. Azt viszont nem szeretném, ha ebbe a lakásba nőket hordoznál. Nem tudom, ki az a lány vagy asszony, akinek a képét kiraktad az íróasztalodra, be se mutattad nekem, de hogy újabban már itt is tölti az éjszakát, ez nem tetszik, kisfiam. Tudod, milyen pletykások a házban. Nem kell nekik lehetőséget adni, hogy ilyesmiket beszéljenek. Ne is tiltakozz! Remélem, nem akarsz letagadni. Láttak titeket, és nekem elmondják, mert tisztelnek.

Míg anyámat hallgattam, Kismókus puszija jutott eszembe, melyet az angyalok terén kaptam. Annak kellett volna valamiféle védőburkot vonnia körém.

Én megértem, húszéves vagy, és úgy érzed, szükséged van erre, szóval, hogy megteheted. De most vettek föl az egyetemre, öt évig nem fogsz keresni egy fillért se, mi lesz, ha az a lány bajba jut, és el kell venni. Ha ő ilyesmit megenged, azt hiheti, hogy el fogod venni... Ne csodálkozz azon, amit mondok, és ne meredsz a szemedet, ez most is így működik. Vagy ha nem gondol

arra, hogy házasság lesz a dologból, akkor egy közönséges kis..., ne akard, hogy a nevén nevezzem, micsoda.

Szét pattant a védőburok, nem volt, ami megóvjon, bárhogy igyekeztem. Hiába csüggttem az asztalon álló fényképen, nem segített, egyedül kellett megbirkóznom a közöny, a butaság és az előítélet rám zúduló lavinájával. S még nem volt vége a szenvedésemnek.

Te még nem ismered a nőket, kisfiam. Hidd el, hogy jót akarok... Szegény apádnak kellene ilyesmikről beszélni veled, de ha nincs aki elmondja, akkor nekem kell szólni. Nem tudod, milyen az élet. Vannak olyan csajok, ugye, ti így mondjátok, akik el akarják vetetni magukat. Itt ez a lakás, egyszer a tied lesz, és diplomás leszel, tanulnod kell, az a dolgod, nem lányokkal szórakozni. Megértettél, kisfiam?

Legszívesebben kirentottam volna a lakásból, és beleordítottam volna a bérház hazug csendjébe, hogy menjenek a büdös kurva anyjukba mind, ahányan vannak, képmutatástól és hazugságtól bűzlő ólmeleg odvaikból, pállott illettanukkal egyetemben. De nem ugrottam föl, nem rohantam ki, fegyelmezett jólneveltséggel végighallgattam anyám intelmeit, mert apró gyerekkorom óta arra szoktattak, hogy ne szóljak közbe, ha idősebbek beszélnek, és köszönjek előre minden ismerősnek, és ne himbálózzak a széken, meg ilyesmi. Csendben maradtam, mint az egyenruhámat hiányoló kiegészítő parancsnoksági tiszt előtt, pedig ha felüvöltök, talán megértik, ki vagyok, és mit akarok, talán nem kényszerítenek rám uniformizált elveket, vagy ha nem is értik meg, de legalább elviselik a másságomat. Akkor talán Kismókus is életben maradt volna, mert átérzi, hogy én vagyok a megoldás számára. De nem ordítottam, hallgattam, csendben maradtam. Viseltem a terheit. És hallgattam a hegedűversenyt, folyton azt hallgattam.

*

Az órarend határozta meg a hétköznapijaimat. Jegyzetek után szaladgáltam, nem lehetett mindent egy helyen, egyszerre beszerezni. Gyanakvó bizalmatlansággal figyeltem az évfolyamtársai-

mat, magamhoz képest gyerekeknek láttam őket. Az elmúlt két év tapasztalataival fölvértvezve éretlenségnek láttam gondtalan vidámságukat, otthonról hozott kikezdehetetlen magabiztosságukat, melyen még nem ejtett sebet semmilyen életharc, vesztett csata, egyáltalán – a küzdelem. Akadt valaki, aki hasonlóképp kétéves kerülővel jutott ide, ám az a szemüveges, szőke lány úgy nézett ki, mint a kémnők szoktak a keletnémet filmekben. Félttem tőle, ha kettesben maradtunk.

Mindig kis kerülővel indultam az egyetem Duna-parti épülete felé. Úgy osztottam be az időmet, hogy végigmehessek a keskeny belvárosi utcán, a gimnázium előtt, ahová Kismókus a nyár elején beiratkozott. Előtte belehallgattam a kedvenc hegedűversenyembe. Mindig a második tételre igazítottam a tűt, ahol a hegedű és a zenekar együttesen ismételgeti a szomorúsággal teli, fájdalmasan vonzó dallamot. A szólista panaszkodik, de dalol, a zenekar meg nyugodtan ballag a nyomában, nem emeli föl a hangját a négy húr jajongása miatt, hagyja a hegedűst szenvedni, végezze csak be gyönyörűséges panaszkodását. A harmadik tételre sosem jutott időm, indulni kellett az előadásokra. Dédelgettem a fájdalmam, ezért mentem végig a Reáltanoda utcán, ezért hordtam a gyűrűjét, ezért tartottam a képét az asztalomon, és őt a szívemben. Tényleg özvegy voltam, miként Zsanna megjegyezte. Jobban ismert, mint a saját anyám.

A dékáni hivatal hirdetőtáblája előtt ácsorogtam éppen, ahová a felvilágosításokat függesztették ki. Azt fürkésztem, mikor lesz ösztöndíjosztás, amikor egy ismerős hang szólt rám.

Minek bámulod azt a vitrint? Ami fontos, úgysem innen tudod meg.

Sátori nyegléskedett, adva a bennfentest, mintha legalább már egy éve ide járna. Vékony alakja még jobban megnyúlt, egészen fölém magasodott.

Áruld el, hogy hol?

Nem válaszolt, csak intett, hogy kövessem. Feszélyezve éreztem magam Zsanna miatt, mégis vele tartottam. Az első emeleti folyosó kanyarulatában balra fordultunk, elmentünk a filozófiai könyvtár, majd a finnugor tanszék ajtaja előtt, az egyetemet a Színpadtól elválasztó, az egész folyosót lezáró üvegfalig.

Itt átcsúszhatunk. Játszotta a tapasztaltat, de a kilincs nem engedett.

Odaát, az üvegfalón túl sokan ácsorogtak.

Gyere, próbáljuk meg az erkély felől.

Egy oldallépcsőn felmentünk a másodikra, majd egy másikon szépen leereszkedtünk a Színpad előterébe.

Tulajdonképp mire szökünk be, érdeklődtem, nem tudván megállni, hogy ne zöttyenjek le a hosszú folyosó egyik oldalán húzódó kényelmes műbőr ülésre.

A francia tanszék irodalmi estre készül. Most lesz a főpróbájuk.

És csak a lányok tudnak szavalni?

Kérdésem inkább megállapításként hangzott. A szereplők, hozzátartozók és érdeklődők többsége a női nemet képviselte. Odabenn a jócskán foghíjas nézőtérén is szinte csak lányokat láttunk. Ápoltak voltak, jól öltözöttek és illatosak.

Hülyeség, dörmögte Satori az orra alatt.

Micsoda?

Hát ezek a kis dögök.

A lányokra érted?

Naná.

Mi van veled? Nőgyűlölő lettél?

Megvilágosodtam.

Az mit jelent?

Csak magot veszítesz.

Nem vagy te madár, lepődtem meg, de mire kimondtam, leesett a húszfilléres. Hirtelen megértettem Zsanna gunyoros megjegyzéseit, mikor Satorit szóba hoztam előtte.

Kialudtak a fények, és a lányok, a csinosak, az illatosak és megvetettek egyenként a rivalda elé léptek a versekkel. Az erkély fedezéke alá húzódva hallgattuk a néha teljesen ismeretlen költők sorait. Egy fiú is akadt a fellépők között. Mikor nyurga alakja megjelent, összesűgtak a leányfejek. Egy ismert színész fia volt, akit nem vettek föl a színművészetire, tudtuk meg két csacsogó fennhangon folytatott csevegéséből. Hasonlított valamelyest az apjára, hanghordozásával picikét utánozta is a Nemzeti vezető művészt. Lassanként fogtam föl a hosszú költemény értelmét,

de akkor messzire vitt innét a sosem hallott francia poéta szabad-
verselésben hömpölygő dala.

*A test megszokja s él tovább
Hajának illata itt bennem
lassan-lassan elpárolog
Keze már egyre mélyebben szunnyad
az én tenyerem emlékében
Oly soká senyvedő két karom
már újból érzi egyensúlyát
Köröttem a föld mind jobban enged
az idő lassú vetésének
s az ég ahol csak szeme színét láttam
most magában is fogva tart
De akkor újra kezdem hívni
kiáltásom könnyekig vág belém
mintha csak ő kiáltana
s érzem ahogy fölfelé száll bennem
s elönt mint egy vérhullám*

Sötét volt, mintha valódi előadás volna, és ez a sötétség akkor sem szűnt meg, mikor az első sorban figyelő rendező-tanár felszólalt a színpadra, ennyi. Nekem is elég volt. A lányok félkörben álltak az elnémult szavaló fiú mögött, az üres tér mélyén a semmi feketéllett.

VIII.

Meghaltak már majdnem mind a történet szereplői. Némelyek már akkor, egy emberöltővel ezelőtt az élő halottak közé tartoztak, s volt, aki túlélte sok-sok esztendő, és minden este úgy hajtotta álmra a fejét, hogy másnap ugyanúgy folytatódik a sorsa, miként eladdig számtalan boldogtalan hónapon és éven át. A világtalan professzor, a nyelvével ölni képes anyagbeszerző, a mindenkin átgázoló robusztus csábító – holt lelkek. De a börtönviselt jezsuita, a folyton lekartárszott számadó – ők miért nem

kaphatják meg a sorstól azt a kegyelmet, hogy ne kelljen szenvedniük.

Számadó – ugyan mit jelent ez?

Hol trónol és ítélkezik az az isten, akinek számot kell adjunk cselekedeteinkről, ha már nem működik az emberek között az a joggal feltételezhető elemi morál, amelynek le kellene törnie minden ütlegetésre emelt kart. A sosem ártó tehetetlenek a lélek egyedüli mentsvárai, a jellegtelennek tetsző félrehúzódnók, a Kertész kartárs félek, akik igenis számot tudnak adni a rájuk bízott emberekről. A jellemes, kissé színtelen, de mindig talpig becsületes kapitányok, ők kellene a világnak, mint Trévile az ő imádott testőrei élén, a legénység védőszentjei, a három Szatmárié, a tiéd is, a suttyó-lovag, növendék-D'Artagnané, a „tanuló kislány”-Bonacieux-né fegyvertelen védelmezőjéé.

Fogy az idő, ám mégse múlik. Éppen ez a különös benne, hogy úgyszólván halhatatlannak érzem magam. A közömbös gyilkos idő nem képes győzni valóságból és képzeletből formált hőseink felett. Alakjai visszajárnak kísérteni, miként lomha, álmodozó kísértetként lopakodok magam is évtizedek múltán az egykori helyszínre.

Robog a metró Kőbánya felé. Gyorsabb, mint a kilences busz, és nem kell annyit várni a hasonlóképp kék kocsikra, mint a zsúfolt járatra a rohamsisakos katona megállójában régente. Oda-fenn, a föld színén megint nyár van, forró szépségeket ígérő június, megint mindennek az eleje, reménye, kezdete. Kevesen ülnek a szerelvényen, azok is némiképp hűdötten, a hirtelen jött hőség fullasztó párájában levegő után kapkodva. Valószínűtlen utazás ez. Hirtelen tűnik föl a lány, nem lehet tudni, mióta ül a műbőr huzatú, kemény padon. Csak az imént szállt föl? Régóta őrzi helyét a halandók között? Piros vér kering az ereiben? Látható szellemalak? Nem szabad bizonyosságot szerezni, mert félő, hogy szétfoszlik, semmivé válik.

Népliget – Ecseri út – Pöttyös utca. Fogynak az állomások, sűrűsödik a levegő. A tolakvó túlélők félve rontanak ki az automata ajtók rövid időközökre megnyíló résén. Izzadtan lökdösik félre egymást, hogy a kéreg alatti alagútból kiszabadulva megint háttára vegye őket a föld.

Ketten maradunk a fényes rohanásban. Semmi kacérság nincs abban, amint lábait egymásra helyezi. Ártatlan lénye nyugalmat és méltóságot sugároz. A tisztaság eleven szobra a szenny kultuszát ápoló világban. Ruhájának színe a félig érett baracké. Hajlékonyan ívelődő keblén régen látott, romantikus szalagocskák fogják össze a könnyű anyagot. Nem lehet megkülönböztetni öltözete árnyalatát fedetlen bőrének sejtelmes haloványságától. A romlékony anyagból való fiatal test fennen hordozza szellemének üzenetét. Ne nyúlj hozzám! Oltalmaz meg minden rombolástól! Mégis eleven a szobor, nagyon is élő, a közeledő és minden eljövendő nyár tündére. Ígéri, hogy lesznek még csodák.

Száguld a pöttyös metró, páros magányunk egyetlen tanúja. Egyedül vagyunk: egy húszon inneni védtelen ártatlanság és szépségének védelmezője, Charles de Baatz-Castelmore grófja, másképpen nemes D'Artagnan lovag.

A szerelvény a végtelenbe fut.

(Budapest – Szigliget; 1999, 2009)

Fapados könyvek:

Ady Endre levelei

Babits Mihály: Halálfnai

Bajza József összes költeménye

Batsányi János összes versei

Benedek Elek: A csodaszarvas

Benedek Elek: A magyar nép múltja és jelene

Benedek Elek: A magyar nép múltja és jelene II.

Benedek Elek: A tűzmadár

Benedek Elek: Édes anyaföldem

Benedek Elek: Nagymagyarok élete

Benedek Elek: Toldi Miklós

Bessenyei György összes versei

Bolyai Farkas: A párisi per

Bródy Sándor: A tanítónő

Bródy Sándor: Apró regények

Bródy Sándor: Az asszonyi

Bródy Sándor: Az ezüst kecske

Bródy Sándor: Színészvér

Cholnoky László: Piroska

Csáth Géza művei

Csokonai Vitéz Mihály: Dorottya

Dayka Gábor összes költeménye

Egressy Gábor Törökországi naplója

Eötvös József: A falu Jegyzője

Eötvös József: A karthauzi

Eötvös József: A nővérek

Eötvös József: A XIX század I

Eötvös József: A XIX század II.

Eötvös József: Arcképek és programok

Eötvös József: Magyar élet

Eötvös József: Magyarország 1514-ben

Eötvös Károly: A nazarénusok

Fazekas Mihály kisebb költeményei

Gárdonyi Géza: A bor

Gárdonyi Géza: A földhözragadt János

Gárdonyi Géza:	A kapitány
Gárdonyi Géza:	A kürt
Gárdonyi Géza:	A láthatatlan ember
Gárdonyi Géza:	Ábel és Eszter
Gárdonyi Géza:	Két menyasszony
Gárdonyi Géza:	Te berkenye!
Gárdonyi Géza:	Tükörképeim
Gárdonyi Géza:	Zivatar
Gróf Széchenyi István intelmei Béla fiához	
Gyóni Géza összes versei	
Gyulai Pál:	Egy régi udvarház utolsó gazdája
Gyulai Pál összes költeménye	
Jókai Mór:	A kétszarvú ember
Jókai Mór:	A lőcsi fehér asszony
Jókai Mór:	Az arany ember
Jókai Mór:	Fekete Gyémántok
Jókai Mór:	Névtelen vár
Jókai Mór:	Politikai divatok
Jósika Miklós:	Abafi
József Attila összes költeményei	
Kaffka Margit:	Csendes válságok
Kaffka Margit:	Hangyaboly
Kaffka Margit regényei	
Karinthy Frigyes:	Együgyű lexikon
Karinthy Frigyes:	Tanár úr kérem
Karinthy Frigyes:	Utazás Faremidoba
Karinthy Frigyes:	Utazás a koponyám körül
Karinthy Novellák	
Katona József összes versei	
Kézai Simon:	Magyarország krónikája
Kosztolányi Dezső:	Alakok
Kosztolányi Dezső:	Aranyársarkány
Kosztolányi Dezső:	Édes Anna
Kosztolányi Dezső:	Esti Kornél
Kosztolányi Dezső:	Kínai kancsó
Kosztolányi Dezső:	Pacsirta
Krúdy Gyula:	Elbeszélések I. 1894-1905

Krúdy Gyula:	Elbeszélések II. 1906-1916
Krúdy Gyula:	Elbeszélések III. 1916-1922
Krúdy Gyula:	Elbeszélések IV. 1922-1926
Krúdy Gyula:	Elbeszélések V. 1926-1929
Krúdy Gyula:	Elbeszélések VI. 1929-1930
Krúdy Gyula:	1848
Krúdy Gyula:	Rózsa Sándor
Krúdy Gyula:	Szinbád, a hajós
Mikes Kelemen	Törökországi naplója
Mikszáth Kálmán:	A beszélő köntös
Mikszáth Kálmán:	A sipsirica
Mikszáth Kálmán:	A szelisteyi asszonyok
Mikszáth Kálmán:	Pernye
Mikszáth Kálmán:	Szent Péter Esernyője
Mikszáth Kálmán:	Új Zrínyiász
Móra Ferenc:	A hatrongyosi kakasok
Móra Ferenc:	Aranykoporsó
Móra Ferenc:	Árvácska
Móra Ferenc:	Az ember feje nem füge
Móra Ferenc:	Négy apának egy leánya, Véreim
Móra Ferenc:	Nekopogj kovács
Móra Ferenc:	Rab ember fiai
Móra Ferenc:	Titulász bankója válogatott mesék
Móra Ferenc:	Túl a palánkon
Móra Ferenc:	Csicseri_történet
Móra Ferenc:	Georgikon
Pázmány Péter:	Isten legnagyobb dicsősége
Petőfi Sándor	összes költeményei
Reviczky Gyula	művei
Reviczky Gyula	Összes költeményei
Tompai Mihály	összes költeménye
Tóth Árpád	összes verse
Vajda János	összes költeménye
Vámbéry Ármán:	Küzdelmeim
Virág Benedek	összes költeményei
Zrínyi Miklós	összes műve